

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

127641

GÜNEŞ GAZETESİ

(19 Şubat 1982-19 Şubat 1989)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

127641

ASLIHAN ARDIÇ

Ankara , 2003

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANİZASYON MERKEZİ

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

GÜNEŞ GAZETESİ

(19 Şubat 1982-19 Şubat 1989)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR

ASLIHAN ARDIÇ

Ankara , 2003

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

GÜNEŞ GAZETESİ

(19 Şubat 1982-19 Şubat 1989)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR

K. Alemdar

Doç. Dr. Murat GÜVENİR

M. Güvenir

Doç. Dr. Nazife GÜNGÖR

N. Gungör

Tez Sınav Tarihi:

30.07.2003

ÖNSÖZ

Bu çalışma, 1980'li yıllar ile başlayan basın anlayışı içerisinde önemli bir yer tuttuğu düşünülen *Güneş*'in 1982-1989 yılları arasını incelemek amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde başlangıcından, çalışmanın sonuna kadar pek çok kişinin katkısı oldu. Öncelikle değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR, çalışmanın her aşamasında eleştiri ve önerileri ile her zaman yol gösterici, teşvik edici ve her türlü olanağı sunmada cömert oldu.

Arkadaşlarım Tolga TELLAN, Latife AKYÜZ, Merâl GÜNDÜZ, Sultan DURMUŞ, İlknur YANIKOĞLU, Handan TANRIVERDİ bu çalışmanın tamamlanması esnasında yardımlarını esirgemedi.

Ayrıca tüm çalışma süreci boyunca beni destekleyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar.....	IV
EKLER.....	V
GİRİŞ.....	1
Sorun ve Amaç.....	12
Çalışmanın Yöntemi.....	21

I. BÖLÜM

1982-1983 YILLARINDA GÜNEŞ GAZETESİ (ÇAVUŞOĞLU- KOZANOĞLU DÖNEMİ)

I.1. GÜNEŞ'İN DOĞUŞU.....	26
I.2. YERELDEN ULUSALA UZANAN YOL.....	29
I.3. GÜNEŞ'TE ÇAVUŞOĞLU –KOZANOĞLU DÖNEMİ.....	30
I.4. 24 OCAK EKONOMİK KARARLARININ GÜNEŞ'TE DEĞERLENDİRİLİŞİ.....	47
I.5. 12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİ SONRASI ŞEKİLLENEN SİYASİ ORTAMA GÜNEŞ'İN BAKIŞI.....	49
I.6. ÇUKUROVA GRUBU İLE KOZANOĞLU-ÇAVUŞOĞLU GRUBU ARASINDAKİ MÜCADELE.....	55
I.7. BANKERLER SKANDALI, KASTELLİ(CEVHER ÖZDEN) VE GÜNEŞ.....	58
I.8. 1982 ANAYASA REFERANDUMU VE GÜNEŞ.....	64
I.9. 1983 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ VE GÜNEŞ.....	66
I.10. GÜNEŞ'TE ÇAVUŞOĞLU–KOZANOĞLU DÖNEMİ TİRAJ VE PROMOSYON UYGULAMALARI.....	68

II. BÖLÜM
1984-1989 YILLARINDA GÜNEŞ GAZETESİ
(MEHMET ALİ YILMAZ DÖNEMİ)

II.1. GÜNEŞ'İN MEHMET ALİ YILMAZ'A SATILMASI.....	74
II.2. 1984 YEREL SEÇİMLERİ VE GÜNEŞ.....	81
II.3. GÜNEŞ'TE NEZİH DEMİRKENT YÖNETİMİ VE OKTAY EKŞİ'NİN BAŞYAZARLIĞI.....	84
II.4. GÜNERİ CİVAOĞLU'NUN GÜNEŞ'E GERİ DÖNÜŞÜ.....	89
II.5. JAGUAR OLAYI.....	92
II.6. 1986 MİLLETVEKİLİ ARA SEÇİMLERİ VE GÜNEŞ.....	94
II.7. MEHMET BARLAS YÖNETİMİNDE GÜNEŞ.....	97
II.8.1987 HALKOYLAMASI VE 1987 TBMM GENEL SEÇİMLERİ.....	101
II.9. SABAH İLE KAVGA.....	104
II.10. GÜNEŞ'İN ASİL NADİR'E SATILMASI VE KAPANMASI.....	111
II.11. GÜNEŞ'TE MEHMET ALİ YILMAZ DÖNEMİ TİRAJ VE PROMOSYON UYGULAMALARI.....	115
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA.....	124
ÖZET.....	129
ABSTRACT.....	130
TABLolar.....	131
EKLER.....	136

TABLÖLÖR

Sayfa

TABLÖ I	24 Ocak 1980-1990 yılları arası gazete kağıdı fiyatlarındaki artış.....	131
TABLÖ II	1980-1990 tarihleri arası gazete fiyatlarındaki artış.....	132
TABLÖ III	1982-1989 tarihleri arası <i>Güneş</i> 'in fiyatlarındaki artış.....	132
TABLÖ IV	1982-1990 Yılları Arasında <i>Güneş</i> 'in Aylık ve Günlük Tirajları.....	133

EKLER	Sayfa
EK:I <i>İktisat ve Piyasa'nın</i> isminin <i>Güneş</i> olarak değiştirildiğini gösteren 29 Aralık 1973 tarihli belge.....	136
EK:II <i>İktisat ve Piyasa'nın</i> 15 Şubat 1974 tarihinden itibaren <i>Güneş</i> ismi ile çıkacağını gösteren 1 Şubat 1974 tarihli belge.....	137
EK:III <i>Güneş'in</i> imtiyaz haklarının Nazmi Bilgin'e devredildiğini gösteren 5 Ağustos 1974 tarihli noter devir protokolü.....	139
EK:IV <i>Güneş'in</i> BYEGM'ye Sarı basın kartı başvurusunu gösteren 5 Mart 1974 tarihli belge.....	140
EK:V İstanbul'da <i>Güneş</i> isminde bir başka gazete yayınlandığı gerekçesi ile <i>Güneş</i> hakkında İstanbul Emniyet Müdürlüğünce açılan tahkikatı gösteren 3 Kasım 1975 tarihli belge.....	141
EK:VI İstanbul Emniyet Müdürlüğünce açılan tahkikat neticesinin takipsizlik ile sonuçlandığını gösteren 27 Ocak 1976 tarihli belge.....	142
EK:VII Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın <i>Güneş'in</i> imtiyaz hakları ile ilgili hukuki inceleme raporunu gösteren 30 Mart 1976 tarihli belge.....	143

GİRİŞ

Bu çalışmanın konusu *Güneş* gazetesinin 1982-1989 yılları arasındaki genel yayın politikasının incelenmesidir. *Güneş*, 1982 yılında yayın hayatına başlayan ve Türk siyasal ve ekonomik yaşamında önemli bir süreç olarak kabul edilebilecek olan 1980'li yıllar boyunca yayınına devam eden, aynı zamanda Türk basın yaşamında da önemli sayılabilecek bazı değişimleri yansıttığı düşünülen bir gazetedir.

Güneş'in yayınlanmaya başladığı 1980'li yıllar dünyada ve Türkiye'de neo-liberalizm¹ rüzgarlarının esmeye başladığı yıllardır. Ekonomide neo-liberalizm, ideolojik alanda ise yeni sağ² ile temsil edilen siyasi ve ekonomik

¹ İkinci Dünya Savaşı sonrası Chicago Üniversitesinde ekonomist-felsefeci Friedrich von Hayek'in ve öğrencisi Milton Friedman'ın başını çektikleri bir düşünce ortamından kaynağını alan neo-liberalizm başta ABD ve İngiltere olmak üzere pek çok ülkede uluslararası kapitalizmin gelişimine bağlı olarak bir doktrine dönüşmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya ekonomisinin kapitalizm denetiminde gelişmesi amacıyla kurulan IMF ile Dünya Bankası 1980'lerde işbirliğine giderek, dünyada neo-liberalizmin uygulamalarını hızlandırmıştır. 1980'lerde İngiltere'de M. Thatcher'ın başbakanlık ve ABD'de R. Reagan'ın başkanlık döneminde hem iktisadi hem de idari bir politika olarak benimsenen neo-liberalizm devletin iktisadi hayata müdahalesi, sosyal devlet anlayışı, kamusal finansmanın dengeli dağıtılma kaygısı, fırsat eşitliği, toplumsal sorumluluk alma gibi "refah devleti" anlayışı içinde yer alan uygulamaları şiddetle reddetmekte ve kapitalizmin sert bir şekilde ve sermayeden yana işletilmesini savunmaktadır. Neo-liberalizmde toplumsal ve siyasal alan iktisadi alan içinde ve iktisadi alana göre yeniden tanımlanmaktadır. 1980'lerin başlarından itibaren hızlanan neo-liberal siyasal yönetim ve iktisadi anlayış, 1990'lara gelindiğinde sermayenin ve kapitalizmin uluslararasılaşmasını ifade eden küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni ile mutlak egemenliğini ilan etmiştir (George, S. 1999, İnal, K. 2003). 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya genelinde yaygınlaşan neo-liberal ideoloji Türkiye'de 1980-1990'lar boyunca kapitalist pazar yapısının önündeki engellerin kaldırılması ve sosyal devlet anlayışının geriletilmesi amacına uygun olarak izlenen neo-liberal politikalar ile belirleyiciliğin uluslararası yapıya ve piyasa realizmine bırakılması şeklinde gelişmiştir.

²Yeni Sağ, ekonomik ve sosyal bağlamını neo-liberalizmin, siyasi bağlamını ise yeni muhafazakarlığın oluşturduğu 1980 sonrasının politik ve ideolojik anlayışına işaret

politikalar bu dönemin egemen anlayışını oluşturmaktadır. İngiltere’de Thatcher’ın, ABD’de Reagan’ın temsil ettiği neo-liberalizm Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararları sonrası IMF, Dünya Bankası ve uluslararası finans kuruluşları aracılığıyla izlenen ekonomik, sosyal ve politik eylemlerle etkisini göstermiştir. Kuruç’a göre de “1980 sonrası izlenen politikalar ve 1980 doktrini Türkiye’yi dünya ile bütünleştirme amacına uygun düşmektedir” (1987:21).

1980 yılını izleyen yıllar Türkiye’nin yakın siyasal tarihinin en çalkantılı dönemlerinden birisidir. Bunun nedeni 12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen askeri darbenin ve bunu izleyen askeri rejim döneminin ülke siyasal yaşamında çok derin izler bırakmasıdır. Ancak Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir askeri darbe ile yönetime el koyduğu 12 Eylül 1980 ile başlayan sürecin arkasında, 24 Ocak 1980 kararlarının siyasal, ekonomik ve sosyal yaşamdaki uygulamalarının izleri vardır.

etmektedir. Belsey’e göre neo-liberalizm, beş noktadan oluşan bir siyaset olarak görülebilir: “(1)*birey*; (2)*seçme özgürlüğü*; (3)*serbest piyasa ekonomisi*; (4)*Bırakınız yapsınlar (Laissez faire)*; (5)*en az hükümet*”. Yeni Muhafazakarlık ise “(1)*güçlü hükümet*; (2) *toplumsal otorite*; (3)*disiplinli toplum*; (4)*hiyerarşi-itaat*; (5)*ulus*”tur. Yeni sağın siyasi uygulamaları (örneğin Thatcherizm veya Reaganizm) bunların her ikisinden de öğeler içermektedir”(Belsey,1994:3-13).

Neo-liberalizm ve Yeni Sağ ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.:

Brunhoff, S., **Devlet ve Sermaye**, Çev. K. Lordoğlu, Imge Kitabevi , Ankara,1992; Chomsky,N.,“Yeni Dünya Düzeninde Demokrasi Mücadelesi”,**Düşük Yoğunluklu Demokrasi**, Der. S.Amin, İstanbul, Alan Yayınları,1994; Chomsky, N., **Halkın Sırtından Kazanç**, Çev. D. Hakyemez, B. Zeren, Om Yayınevi, İstanbul, 2000; Gamble, A., “*Özgürlüğün Ekonomi Politikası*” **Mürekkep I**, Çev. H. Yetkiner, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994; Geray, H., *Küreselleşme ve Masa Üstü Sömürgecilik*, **Mürekkep 3**, Ankara,1995; Müller-Plantenberg, U., “Kapitalizmin Üçüncü Büyük Bunalımının Tarihsel ve Siyasal Yorumu”, **Kriz ve Neo-Liberalizm**, Der. Ragıp Zarakolu, Alan Yayınları,İstanbul, 1985; Savran, S., “Bunalım, Sermayenin Yeniden Yapılması, Yeni Liberalizm” **Dünya Kapitalizminin Bunalımı**, Der. Sungur Savran ve Nail Satlıgan, Alan Yayınları,İstanbul 1988; Timur T., **Küreselleşme ve Demokrasi Krizi**, Imge Kitabevi , Ankara, 1996.

1978 yılında kurulan CHP hükümeti ekonomiyi ayakta tutabilmek için gerekli döviz bulmak amacıyla IMF ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmış; devalüasyon yapmasına rağmen taahhüt edilen kredi ve yardımlar gecikince zor durumda kalmıştır. 1978-1979 döneminde IMF'nin isteksiz tavrı ve yetersiz dış yardımları ile hükümetin ekonomik alanda aldığı isabetsiz kararlar iktisat politikasının başarısızlığını hazırlamıştır. Uluslararası finans kuruluşlarıyla anlaşamayan, ekonominin yaşadığı bunalıma çare bulamayan ve artan siyasi çatışmaları engelleyemeyen hükümet geniş halk kesimleri nezdindeki popüler desteğini de giderek kaybetmiştir. 14 Ekim 1979'da yapılan milletvekili ara seçimlerindeki büyük yenilgiden sonra Başbakan Bülent Ecevit istifa etmiştir. 12 Kasım'da yerine geçen AP (Adalet partisi) azınlık hükümeti ise derhal Türkiye'nin üçüncü istikrar önlemleri paketini hazırlamaya koyulmuş ve bu önlemler 24 Ocak 1980'de ilan edilmiştir (Schick,1998:377).

24 Ocak 1980 tarihi Türkiye'nin ekonomi politik tarihinde başlı başına bir dönemeç olarak kabul edilmektedir. Özellikle izlenen iktisat politikaları açısından 1960'larda başlayıp 1976'da son bulan ve 'içe dönük, dışa bağımlı' ifadesiyle nitelendirilen iktisat politikalarından kesin bir kopuşu temsil eder. 1977-1980 yıllarını kapsayan kriz, 24 Ocak 1980'de alınan yapısal uyum kararları ve 12 Eylül askeri darbesi ile son bulmuş, ekonomi ihracata dayalı büyüme çerçevesinde yeni bir düzenleme biçimine kavuşmuştur (Boratav,1995). 24 Ocak kararları ekonomiye nakit akışını sağlamak amacıyla faiz oranları üzerindeki denetimi kaldırmayı KİT ürünlerinin

fiyatlarında büyük artışları ve Türk lirasının yüzde 50 devalüasyonunu kapsamaktadır.³

Esas olarak 24 Ocak kararları ve sonrasında yaşanan 12 Eylül darbesi 1977-79 dönemi ekonomik krize bir yanıttır. 12 Eylül askeri darbesi ile birlikte sendikal faaliyetlerin askıya alınması, DİSK yöneticilerinin yargılanması, grev yasağı, ücret belirlenmesinin toplu sözleşme düzeninden Yüksek Hakem Kuruluna kaydırılması vb. askeri ve yasal yöntemlerle işgücü piyasası denetim altına alınmıştır (Boratav,1995:162-163).

Süleyman Demirel başbakanlığındaki AP azınlık hükümetinde yeni bir istikrar programı hazırlama görevi ile başbakanlık müsteşarlığına getirilen Turgut Özal, geçmişindeki MESS (Metal sanayicileri Sendikası) ve Sabancı Holding yöneticilikleriyle yerli sermaye çevrelerinin, Dünya Bankası bağlantıları ile uluslararası sermayenin güvenini kazanmış; 24 Ocak kararlarının hazırlanması ve uygulanmasında büyük rol almıştır. Özal, 12 Eylül 1980 askeri darbesi sonrasında Bülent Ulusu başbakanlığında kurulan askeri rejim hükümetinde ekonomik işlerden sorumlu başbakan yardımcılığı görevini üstlenmiş, 24 Ocak kararlarını devam ettirecek uygulamalarda bulunmuştur.⁴

24 Ocak ile başlayan yeni iktisat politikası yönelişleri, 1980'li yıllar boyunca bir bütünlük göstermektedir. Ancak bu bütünlük içinde farklı

³ 24 Ocak Kararlarının iki boyutu vardı: 1) ihracata yönelik büyüme modeli yaratmak. 2)Ekonomiyi serbestleştirmek ve ihracata yönelik büyümeyi devam ettirmek. TL'nin ABD dolarına karşı değeri yüzde 33 oranında düşürüldü. Kamu kesiminde üretilen mal ve hizmetlerin fiyatları önemli ölçüde arttırıldı.

⁴ Turgut Özal'ın 24 Ocak kararları devam ettirici kararları şunlar olmuştur: -Dış ticaret dengesini sağlamak için bir kur politikası, -İhracatın desteklenmesi, -Faiz

özellikler taşıyan bazı dönemlerden sözedilebilir. 24 Ocak ile 12 Eylül 1980 arasını kapsayan Demirel Hükümeti uygulamaları, Temmuz ayı içinde bankaları serbest faiz rejimine geçiren ve bankerlerin kontrolsüz bir şekilde mevduat toplayabilmesinin yollarını açan bir aşamadan geçer. Katıksız askeri rejim yıllarını oluşturan 1981-1983 ara-döneminin ortasına doğru bankerlerin ve bazı bankaların çöküşü Turgut Özal'ı hükümetten ayrılmaya zorlar. Serbest faiz uygulamasının yerine, kontrollü yüksek faiz uygulamasına geçilmesi dışında, 1983 yılının politikaları önceki üç yıldan farklı değildir (Boratav,1998:124).

Ancak, ülkede yeni ekonomik yapılanmanın ilk uygulamaları 1981 yılı sonunda ve 1982 yılında başlayan bir dizi banker iflasları ile kesintiye uğrar. 24 Ocak kararları sonrası ve bu sürecin devamı olan politikaların içerisinde yaşanan banker iflasları 24 Ocak kararlarının önemli bir aşaması olan serbest faiz uygulamalarının bir sonucudur.

Basında Temmuz bankacılığı olarak adlandırılan serbest faiz uygulaması 1982 yılında ülkede küçük bankaların ve faaliyetleri serbest bırakılan bankerlerin başlattığı faiz yarışı büyük bir finansal kargaşa ile sonuçlanır. Mevduat sertifikaları ve holding tahvillerini kendi borç senetleri ile birlikte pazarlayan ve sonunda sadece kasaya giren yeni para ile eski taahhütlerini karşılamak zorunda kalan bankerlik sistemi, 1982 ortalarında tamamen çöker. Bu finansal çöküş Hisarbank, Odibank, İstanbul Bankası gibi küçük bankaların batmasına da yol açar. Sermaye piyasasının önemli bir kısmını elinde bulunduran Banker Kastelli (Cevher Özden) İsviçre'ye kaçar.

oranlarını serbest bırakmak, -KIT ürünlerinin fiyatlarını serbest bırakmak,- Yabancı yatırıma daha fazla teşvik, -KIT'lerin özelleştirilmesi.

Banker ve banka iflasları, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere ülke genelinde çok sayıda kişinin parasının batmasına , aile düzeninde sorunlara ve bu sosyal politikaların savunucularının (başta Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal) olmak üzere görevlerinden istifa etmelerine neden olmuştur. Bu krizin ekonomiye maliyeti GSMH'nin yüzde 2,5'i gibi önemli bir rakama ulaşmıştır (Artun,1985:35-71).

1 Kasım 1980 günü açıklanan askeri rejimin “demokratikleşme programı”nı iki ay sonra Kenan Evren'in demokratikleşme takvimi izlemiştir. Buna göre 1982 sonbaharında Anayasa için halkoylaması, 1983 sonbaharında da genel seçimler yapılacaktır (Tanör,1995:37). İlk olarak Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ve Danışma Meclisi'nden (DM) oluşan bir kurucu meclis oluşturulur. Yasa ve anayasa yapımında son karar MGK'ya aittir. Yeni anayasa taslağını ve metnini oluşturma hazırlık görevi DM'nin, kesinleştirme görevi ise MGK'nın olacak şekilde paylaştırılır. 1981 yılı Kasım ayında DM içinden seçilen 15 kişiden oluşan Anayasa Komisyonu çalışmalarına başlar, hazırladığı taslak 17 Temmuz 1982 tarihinde açıklandığında, özellikle basından gelen eleştirilerle karşılaşır. Bir ay sonraki ikinci tur görüşmelerde ise taslak kabul edilir. MGK'da görüşülen ve önemli değişikliklere uğrayan Anayasa 1983 Ekim ayında kamuya açıklanır. Bu Anayasa 7 Kasım 1982'de halkoylamasına sunulmuş ve yüzde 91.4'lük bir oy oranı ile kabul edilmiştir. Aynı halkoylaması ile MGK Başkanı olan Kenan Evren de Cumhurbaşkanı sıfatı kazanmıştır.

1982 Anayasasının sermaye-emek ilişkilerinde açıkça emek aleyhtarı tavır alan hükümleri ile askeri rejimin çalışma hayatına ilişkin olarak

giderayak çıkardığı bir dizi yasal düzenleme işgücü piyasasının yasal ve kurumsal yöntemlerle disiplin altına alınması çabalarına örnek gösterilebilir. Burada sözü edilen gelir politikalarına ilişkin düzenlemelerde, askeri yönetim hükümeti, TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) ve TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu) lobilerinin görüşlerini sadakatle izlemiştir. Türk-İş yönetimi ise sendikal aidatların check-off sistemiyle kesilmesi gibi bazı küçük ödünler karşılığında sermaye ve askeri yönetimin ortak saldırısına teslim olmuştur (Boratav, 1995:163).

1982 Anayasası, parlamenter sistemi geleneksel dengelerinden uzaklaştırmıştır. Başta sendikalar olmak üzere, sivil toplum örgütleri ve kooperatifler şiddetli baskı altına alınmıştır. Öyle ki, bir yandan siyasal karar gücü neredeyse tek merkezde toplanmış ve iktidar Turgut Özal'da kişileştirilmiş, diğer yandan da muhalefet yapabilecek örgütlerin sesi kesilmiştir (Kazgan,2002:125).

12 Eylül 1980 döneminin bir sonrasının ilk genel seçimleri 6 Kasım 1983 yılında yapılmıştır. Bu süreçte pek çok yeni parti kurulmuş ancak bu partilerin pek çoğu özellikle kurucularına getirilen vetolar nedeniyle MGK(Milli Güvenlik Konseyi) tarafından onaylanmamıştır. Sadece üç partinin seçime katılmasına izin verilmiştir.

1983 Genel Seçimlerine katılabilecek üç partinin liderlerinin konumlarındaki ortak nokta dikkat çekicidir. Üç lider de askeri rejimin “mutemet” unsurlarıdır, rejimle değişik derecelerde işbirliği içinde olmuşlardır. ANAP'ın liderliğini yapan Turgut Özal başbakan yardımcılığı, HP (Halkçı Parti) lideri Necdet Calp Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü yapmıştır.

MDP'nin lideri Turgut Sunalp ise emekli bir komutan olarak yeni rejimin başbakanı olarak tasarlanmıştır. Partisi ise "devlet partisi" anlayışının tipik temsilcisidir (Tanör,1995:56).

Seçim sonuçları genelde sürpriz olarak değerlendirilir. ANAP oyların yüzde 45.15'ini, HP yüzde 30.46'sını , askeri rejimin desteklediği MDP ise 23.27'sini almıştır. Böylece ülkenin siyasi tarihine uzun yıllar damgasını vuracak olan ANAP iktidarı ve Turgut Özal dönemi başlamış olur.

Anavatan Partisi iktidarının ilk uygulamaları 24 Ocak kararları ile temeli atılan ekonomik düzenin inşasını devam ettirici ve bu kararları pekiştirici nitelikte olmuştur. Bu anlamda 1985 yılına kadar uygulanan politikalarda bir istikrardan söz edilebilir.

1983 genel seçimlerinin ardından merkez sağ ve merkez sol'da yeni kırıldanmalar yaşanmıştır. 1980 öncesi AP çizgisinde olan kişiler DYP'de toplanmaya başlamıştır. 1983 Seçimlerine katılması engellenen Sosyal Demokrat Parti'nin (SODEP) başkanlığına da Erdal İnönü seçilmiştir. Tanör'e göre siyasi arenada partiler konusunda tam bir karmaşa yaşanmaktadır. Askeri rejim zamanında kapatılan partiler ve daha sonra kurulan yeni partiler nedeniyle seçmen partisini tanıyıp bulmakta zorlanmaktadır. Yeni partiler ise bir siyasi geçmişten yoksundur(Tanör,1996:62).

24 Mart 1984'te yapılan yerel yönetim seçimleri ANAP'ın 1983 genel seçimlerinde aldığı oyları koruduğunu gösterir. İktidar değişmemiştir; ancak, muhalefet alanında önemli değişiklikler vardır. HP ve MDP'nin oyları yüzde 10'ların altına inmiştir. Buna karşılık SODEP ve DYP, ANAP'tan sonraki ikinci

ve üçüncü partiler haline gelmiştir. Tanör'e göre bu durum doğal siyasi sürecin başladığının göstergesidir (1996:63).

1986 yılı başında askeri yöneticilerin oluşturdukları parti yapısı fiilen dağılmış ve yasaklı liderlerin en önde gelenleri başka isimler taşıyan partilerin başında yeniden siyasetin içine girmişlerdir. Süleyman Demirel DYP'ye; Bülent Ecevit DSP'ye; Necmettin Erbakan RP'ye ve Alparslan Türkeş, MÇP'ye liderlik etmeye başlamıştır. HP ile SODEP birleşmişler ve solun ana partisi olarak SHP adını almıştır (Ahmad,1995:272).

28 Eylül 1986'da yapılan milletvekili ara seçimleri iki yıl içerisinde iktidarın yüzde onluk bir oy kaybına uğramasını ve siyasi yasaklı olmalarına rağmen Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in fiilen politikanın içine girmelerini sağlamıştır.⁵ 1987 yılının ortalarına doğru ANAP'lı 199 milletvekilinin verdiği Anayasa'da değişiklik önerisi, TBMM'de görüşülerek kabul edilmiştir. Buna göre seçmen yaşı 20'ye inmiş, milletvekili sayısı 400'den 450'ye çıkmış ve siyasal yasaklar kaldırılmıştır.

Siyasal yasakların kaldırılması için halkoylamasına başvurulması da kabul edilen anayasa değişikliği önerisinin içerisindeydi. Turgut Özal ve ANAP, yasakların kaldırılmasına "hayır" oyu verilmesi yönünde tavır almışlardır. 3 Eylül 1987'de yapılan halkoylamasında, "evet" oyları çok az bir farkla "hayır" oylarından fazla çıkmıştır (Tanör,1996:67). Bu durum, ANAP içinde adeta bir güven oylaması olarak algılanmış ve ANAP'a güven

⁵ Bu seçimlerde alınan sonuçlar şöyledir: ANAP yüzde 32.3, DYP yüzde 23.5, SHP yüzde 22.5.

aşlamıştır. Halkoylamasının ardından ANAP, erken seçim kararını açıklamış ve seçim yasasında değişiklikler hazırlamaya koyulmuştur.⁶

29 Kasım 1987 genel seçimleri, ANAP'ın seçimler öncesinde çıkarttığı çoğunluk partisini koruyan barajlar nedeniyle ANAP'a büyük avantajlar getirmiştir. Bu seçimlerden ANAP birinci parti olarak çıkmıştır. 1987 seçimleri Özal Hükümeti'nin meşruluğunu ortadan kaldırmış; Demirel'in sürekli eleştirdiği Özal, seçim yasasını kendi çıkarı için manipüle etmekle suçlanmıştır (Ahmad,1995:275).

Yeni kurulan hükümet döneminde yaşanan en önemli olaylardan birisi 18 Haziran 1988 tarihinde ANAP kongresinde Turgut Özal'ın bir suikast girişiminden hafif yaralanarak kurtulmasıdır. Suikastı gerçekleştiren kişi mahkum olmuş ancak olayın perde arkası anlaşılamamıştır. Kongreden sonra ortaya çıkan parti içi dengeler Özal'ı, kabinede revizyona yöneltmiş ve Başbakan Yardımcılığı ve Devlet Bakanlığı düşünülen Mehmet Keçeciler'e, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in direktmesi üzerine, Bakanlar Kurulunda yer verilmemiştir. 1989 başında ise, Horzum Olayı⁷ ile başlayan bunalım Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Kaya Erdem'in istifası ile sonuçlanmıştır (Tanör,1996:75).

⁶ Bu değişiklikler ile çoğunluk partisini koruyan üst barajlar, ön seçim yasağı ve propaganda kısıtlamaları getirildi. Muhalefette beliren tepkiye rağmen bu değişiklikleri öngören kanun ANAP oyları ile TBMM'de kabul edildi. 1 Kasım 1987 tarihinde, erken seçim yapılmasına karar verildi. Seçimler ile ilgili muhalefet tarafından Anayasa mahkemesine yapılan başvurular ile muhalefetin TBMM'nin toplanması yönündeki çabaları ve buna karşılık Özal'ın TBMM'nin toplanmayacağı ve seçime gidileceği yönündeki ısrarı arasında geçen süreç sonunda seçimler 29 Kasım 1987 tarihinde yapıldı (Tanör,1996:72).

⁷“Kemal Horzum Olayı” olarak anılan bu olay Emlak Bankası'nı dolandırdığı iddiasıyla yargılanan Kemal Horzum isimli mafya liderinin, ANAP döneminde tutuklanması ve cezaevine gönderilmesi ile ilgilidir.

1988 Ekim ayında yapılması planlanan yerel seçimlerin erkene alınması amacıyla yapılan halkoylaması “hayır” ile sonuçlanmıştır.⁸ Özal ve ANAP yerel seçimleri öne alma girişiminde başarısız olunca yeni bir yol denemek istemişlerdir. Bu, seçimler için iki türlü çoğunluk usulünün kabulüdür. Ancak muhalefet bu fikri olumsuz karşılanmıştır. Yerel seçimler 26 Mart 1989 günü yapılmıştır.⁹ Bu seçimlerden ANAP’ın üçüncü parti olarak çıkmasına ve elde edilen başarısızlığa rağmen Özal iktidardan ayrılmamıştır. Muhalefet ise “üçüncü parti iktidarda kalamaz” görüşünü işlemiştir. Seçim başarısızlığı üzerine Turgut Özal Bakanlar kurulunda önemli değişiklik yapmış, 12 kişi kabine dışı kalırken, üç bakan yer değiştirmiş, 15 yeni isim Bakanlar kuruluna alınmıştır. Ayrıca Anayasanın 111. maddesine göre TBMM genel kurulunda yapılan güven oylamasında Bakanlar Kurulu 95 red oyuna karşılık 289 oyla güven tazelenmiştir (Tanör, 1996:77-78).

1989 yazında ülkenin en önemli siyasal sorunu, süresi Kasım 1989’da dolan Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in yerine kimin geçeceği. Turgut Özal, partisinin mecliste yeterli oya sahip olduğunu belirterek, aday olabileceğinin belirtilerini vermiş, 31 Ekim 1989 günü meclis Turgut Özal’ı Türkiye’nin sekizinci cumhurbaşkanı olarak seçmiştir. Cumhuriyet tarihinin ikinci sivil

⁸Anayasa Mahkemesi’nin yerel seçimlerin 1988 Ekim ayında yapılmasını öngören yasa kurallarını iptal etmesi üzerine seçimlerin 26 Mart 1989’da yapılması durumu doğdu. ANAP’ın buna tepkisi, seçimleri 13 Kasım 1988’de yapılması için bir anayasa değişikliği yapmayı istemek oldu. Fakat değişikliğin kabul edilmişindeki oy farkları nedeniyle bunun halkoylamasına sunulması zorunluluğu doğdu. Bu halkoylaması, muhalefet tarafından Özal’a güven oylaması haline dönüştürüldü. Özal halkoylaması sonuçlarına göre başbakanlıktan ve politikadan çekilebileceğini açıkladı. 28 Eylül 1988 tarihinde gerçekleştirilen halkoylaması “Hayır” ile sonuçlanmış ancak Özal sonuçlara ve daha önceki sözlerine karşın dört yıl daha görevde olacağını açıklamıştır (Tanör, 1996:76).

⁹ Bu seçimlerden SHP birinci parti olarak çıktı. Onu DYP ve ANAP izledi. İktidar partisi üçüncü parti konumuna düştü. İstanbul, Ankara, İzmir ve Adana gibi büyük illerde de belediye başkanlıklarını da SHP kazandı.

cumhurbaşkanı olan Turgut Özal 9 Kasım 1989'da göreve başlamıştır. (Ahmad,1995:276-280).

1980'li yıllar boyunca yaşanan tüm bu ekonomik ve siyasal gelişmeler basın içinde yeni bir yapılanmanın kapılarını aralamıştır. Bu yıllardaki gelişmeleri anlamak Türk basınının 1980 sonrası yaşadığı değişimi anlamak açısından da önemlidir. Bu bakımdan *Güneş* 1980 sonrası siyasi-ekonomik-toplumsal değişimlerin basın üzerindeki etkisini ve ulusal basında başlayan yeni bir dönemin ve yeni bir basın anlayışının ilk ipuçlarını taşıması açısından önem taşımaktadır.

Sorun ve Amaç:

1980'li yıllarda Türk basınında hızlı bir değişim süreci yaşanmıştır. Bu dönemde görülen en önemli değişim, basının sermaye yapısı ile hedef ve önceliklerinde olmuştur. Gazeteler ya ticari ve sanayi faaliyette bulunan ve gazetecilikle ilgisi bulunmayan sermayedarların eline geçmeye başlamış ya da mesleğin içinden gelen ve ilk ticari deneyimi gazete yayımcılığı olan gazete sahipleri başka alanlarda da ticari faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır. Bu eğilim basın alanında sermayenin büyümesine ve tek elde toplanmasına yol açmıştır. Holdingleşme ve tekelleşme eğilimi ticari çıkarların ve maddi menfaatlerin ön plana çıkmasına, gerçek anlamda habercilik ve gazeteciliğin geri plana itilmesine neden olmuştur (Balaban,1999:99). 1980 sonrası yazılı ve görsel basında iki gelişme evresinden söz edilebilir. İlk dönem holdinglerin medyaya girişi, ikinci dönem ise medyanın holdingleşmesidir (Ekzen,1999:88-91).

1980 öncesi Türk basın yaşamında gazetelerin sahipleri asıl mesleği gazetecilik olan kişilerdir.¹⁰ Gazetelerin ayakta kalabilmesi devletin desteğine bağlıdır. Bu yüzden gazetelerin yaşamında siyasal etkenler daha ağırlıkta olmuştur. Kağıt üretim ve ithalinin devletin tekelinde olması, gazetelerin tek gelir kaynağı olan ilan ve reklamların sınırlılığı resmi ilanlara olan bağımlılığı arttırmıştır. O güne kadar devlet tarafından çok yüksek bir sübvansiyon ile verilen gazete kağıdına, 24 Ocak 1980 kararları sonrasında yapılan zam basını büyük bir finansal karmaşa ile karşı karşıya bırakmıştır. Gazete kağıdı fiyatları 24 Ocak 1980 sonrası, siyasi iktidar tarafından ekonomik ve politik nedenlerle sürekli arttırılmıştır.¹¹ Bu artış gazete satış fiyatlarını da yükselmiştir. Ancak arkasında büyük sermayeyi ve onun sağladığı özel ilan ve reklam desteğini alabilen gazeteler ayakta durabilmiştir (Dalbudak,2000: 48).

Milliyet'in 1979 yılında bir işadamı olan Aydın Doğan'a satılmasını takiben yine işadamı olan Ahmet Kozanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu tarafından satın alınan *Güneş*, 1980 sonrası başlayan sermayenin basın sektörüne girme sürecini hızlandırmıştır. Böylece gazeteler gittikçe daha çok satmak isteyen, daha çok reklam arayan, daha çok kar etmeyi amaçlayan herhangi bir işletmeden farksız hale gelmeye başlamıştır.

¹⁰ 1948'e kadar gazete patronları hep gazetecilikten yetişmiş kişilerdi. Genelde, patron gazetenin de başyazarı olurdu. 1948-1950 yıllarında işadamları basınla ilgilenmeye başladılar ve Babıali'de yeni bir dönem 1948'de Safa Kılıçlıoğlu'nun *Yeni Sabah*'ı satın almasıyla başladı(Topuz,1996:159).

¹¹ Özellikle 1987'de gazete kağıdına on kez zam yapılmıştır. 1980 başından 1989 başına kadar enflasyonun yüzde 21.6 oranında artmış olmasına karşılık gazete kağıdı fiyatı aynı dönemde 106.9 kat artmıştır. Yani enflasyonun beş katı daha fazla bir artış olmuştur. Kağıt fiyatlarındaki bu artış aynı oranda gazete satış fiyatlarına yansıtılamamış, bu da gazeteleri ekonomik anlamda olumsuz etkilemiştir. Aynı dönemde seksen kat artan gazete satış fiyatları zararın ancak beşte dördünü

1980'ler Türkiye'sinde sermayenin medyaya girişini özendirecek yeterli nedenler oluşmuştur. Bu nedenler; dördüncü gücü paylaşma, siyasi çevrelerde itibar görme ve gerektiğinde elindeki silahı hem saldırı hem de savunma amaçlı kullanmadır. Bu sayede basın diğer sektörlerdeki yatırımların etkinliğini arttırmanın (devlet ihaleleri alma, özelleştirmeden pay alma, devlet bankası kredilerinden yararlanma v.b.), devlet teşviklerinden ve diğer rantlardan öncelik kapmanın aracı olmuştur. Ayrıca yine basın sahip olunan banka ve şirketlerin reklamında kullanmanın, pazarlama faaliyetlerini arttırmanın ve finans sektörünün gözde olduğu 1980 sonrası dönemde itibar kazanmanın en önemli araçlarından biri olmuştur (Sönmez,2003:35).

Ülkede sermaye açısından basın sektörü giderek çekici bir hal alırken diğer yandan 12 Eylül darbesinin faturası ise adeta basına ödetilmiştir. 12 Eylül 1980'den bir hafta sonra, Sıkıyönetim Kanununun 3. maddesi değiştirilerek Sıkıyönetim Komutanlığına haberleşmeye sansür koyma yetkisi verilmiştir. 28 Aralık 1982'de aynı yasada yeni bir değişiklik yapılarak hem yeni bir gazete çıkartmanın şartları zorlaştırılmış hem de Sıkıyönetim Komutanlığı'na yeni yetkiler tanınmıştır¹². Güneş var olan gazetelerin bile

karşılayabilmiştir (Dalbudak,2000:66).

¹² 13.5.1971 tarih ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 3. maddesinin c fıkrası ile Sıkıyönetim Komutanlığına sağlanan yetkiler şunlardır: (Değişik : 28/12/1982 - 2766/2 md.) "Söz, yazı, resim, film ve sesle yapılan her türlü yayım, haberleşme, mektup, telgraf vesair mersuleleri kontrol etmek; gazete, dergi kitap ve diğer yayınların basımını, yayımını, dağıtımını, birden fazla sayıda bulundurulmasını veya taşınmasını veya sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak veya sansür koymak; sıkıyönetim komutanlığınca basımı, yayımı ve dağıtılması yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş, bildiri, pankart, plak, bant gibi bilcümle evrakı, yayın ve haberleşme araçlarını toplatmak; bunları basan matbaaları, plak ve bant yapım yerlerini kapatmak, müsaderesine karar verilmemekle birlikte, sıkıyönetim komutanlıklarınca sahiplerine iadesinde sakınca görülenlerin imhası için gerekli önlemleri almak; yayına yeni girecek gazete ve dergilerin çıkarılmasını izne bağlamak" şeklindedir.

böyle bir baskı ortamında yayınına devam ettiği dönemde yayın hayatına başlamıştır.

1982 Anayasasında ise iletişim özgürlüğü ile ilgili birçok madde yer almıştır. Özellikle düşünce ve basın özgürlüğü ile ilgili getirilen düzenlemeler ile 12 Eylül yönetimi ve Özal Hükümeti tarafından çok sayıda yayın yasaklanmış ve basın aleyhine de bir çok dava açılmıştır. 1980 sonrasında gazetecilik en ağır cezaların verildiği bir meslek haline gelmiştir (Oktay,1987:139).

15 Temmuz 1950'de kabul edilmiş olan Basın Kanunun bir çok maddesi 10 Kasım 1983'te değiştirilerek ağırlaştırılmıştır. 25 Ekim 1983'te kabul edilen Olağanüstü Hal Kanunu bölge valilerine iletişim alanında gazete, dergi, bant, resim, plak v.b denetlenmesi ve yasaklanmasına kadar pek çok yetki vermiştir. ANAP Hükümeti ise 1927'den kalma "Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu"nu basına karşı bir baskı aracı olarak kullanmak amacıyla 1986 yılında Muzır Yasası adı ile yeniden düzenlenmiştir. İki yıl içerisinde, yalnızca İstanbul Asliye Ceza mahkemesinde, 7 yayın organına 31 ayrı davadan, toplam 7 milyarlık para cezası kesilmiştir (Topuz;1996:142-150).

12 Eylül'ün tüm Türk toplumu ve kurumları üzerinde yarattığı genel bir depolitizasyonun yanında Türk basını üzerinde yarattığı bir depolitizasyondan da söz edilebilir. Düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırlandırılmasının yanı sıra gazetecilerin ekonomik çıkarlarını ve bağımsızlıklarını savunmaları da zorlaşmıştır. Toplu sözleşme ve grev yasalarında yapılan değişiklikler, gazeteciyi önemli ölçüde güçsüzleştirmiştir. 12 Eylül ile birlikte gelen

edilgenleşme ve güçsüzleşmenin boyutları görmezden gelinemez (Oktay, 1987:133)¹³.

Türk basını Cumhuriyet tarihinin belki de en güç yıllarını 12 Eylül'de yaşamıştır. Gazeteciler için haber yapmak, yazı yazmak bunu yaparken sıkıyönetim engeli ile karşılaşmamak büyük ustalık gerektiriyordu. Askerler basın kuruluşlarını ziyaret ederek, 12 Eylül'ün gerekliliğini anlatıyorlardı. Ancak bu bir tartışma değil tebligat anlamındaydı. Siyasi, ekonomik, sosyal gelişmeler hakkında yazmak imkansız hale gelince gazeteler çareyi 12 Mart döneminde olduğu gibi içeriği "hafifletmekte" ve magazine ağırlık vermekte bulmuşlardır. Bu dönemde asparagas ve erotik ağırlıklı yeni bir basın türemiştir. Bu gazetelerin tirajları milyonları bulmuştur (Birand, Akar, Bila,1999:214-216). Cüneyt Arcayürek ise bu dönemde Türk medyasında bir magazin şokunun yaşandığını söylemektedir (1984:86). Gazete sahipleri ise bu durum karşısında gazetelerini kapatmamak uğruna, sıkıyönetimi rahatsız etmeyecek uyumlu politikalar izlemeyi tercih etmiştir (Tılıç, 1998:273).

Kapitalizmin yeni birikim modeli neo-liberalizm içinde temel politika araçları olan özelleştirmeler, deregülasyon ve hızlanan tekelleşme medya alanında da en ileri düzeyde uygulama alanı bulmuş ve dünya iletişim sisteminin tüm görüntüsünü değiştirmiştir. Türkiye'de 24 Ocak kararları sonrası uygulanan iktisadi politikalar ve 12 Eylül 1980 darbesi ile tahrip olan

¹³ 12 Eylül'ün basına yönelik uygulamaları şöyle sıralanabilir: Cezaevlerindeki gazetecilerin aldığı ceza toplamı: 3.315 yıl 3 ay, İstanbul gazetelerinin yayın yapmadığı gün sayısı:300 gün, gazetecilere istenen hapis cezası: 4000 yıl, cezaevlerindeki gazeteciler:31, Polisçe aranan gıyabi tutuklu gazeteciler:13, silahlı saldırıda öldürülen gazeteciler:3, İstenen tazminat miktarı:12 milyar 848 milyon,yakılarak yok edilen gazete, dergi, kitap:39 ton, yok edilmek üzere depolarda bekleyen yayın:40 ton, basın özgürlüğünü kısıtlayan yasa sayısı:151,yasaklanan yayın sayısı:927, yasaklanan film sayısı:189'dur. (www. 78lilervakfi.org).

siyaset kurumunun güçsüzlüğü ile küreselleşme sürecinin derinleştirdiği depolitizasyonun da yardımıyla yazılı ve görsel basında mülkiyet, biçim ve içerik olarak değişikliğe yol açmış ve basın korkulan bir güç haline gelmiştir (Kaya, 2001, Güngör-Tellan, 2000:179, Makaskesen, Kurtuluş, 2003).

Bir gazeteye sahip olmak sermaye açısından karlı bir iş haline gelirken 1980'li yıllarda sermayenin medyaya olan ilgisini arttıran, dolayısıyla, sektör dışından girişimcileri de sektöre çeken ve sektörün eskilerini büyümeye zorlayan ana etkenlerden birisi de medyaya siyasi alandan yönelen ilgi olmuştur. 12 Eylül'ün getirdiği yeni siyaset yapma biçimi, parti yapılarını, yan örgütlenmeleri kısırlaştırınca kitlelerle ilişki kurma ve siyaset yapmada medyanın önemi artmış ve bunun ilk farkına varanlardan biri de Turgut Özal olmuştur. Turgut Özal gerek başbakan yardımcısı olduğu 12 Eylül döneminde, gerekse ANAP iktidarı döneminde toplumsal yapıdaki ekonomik, siyasal, kültürel dönüşümde toplumsal destek bulma konusunda medyanın önemini kavramış, gazete sahipleriyle, başyazarlarıyla birebir ilişkiler kurmuştur. Bütçe dışı fonları, meclis dışına çıkardığı kamu kuruluşlarını, yasama gücündeki kararnameleri, yetkilerini arttırdığı yerel yönetimleriyle önemli bir gücü elinde tutan Özal, basına, politikalarına vereceği destek karşısında devlet desteği sunma garantisi vermiş, kendisine karşı muhalif olarak gördüklerine karşı da yandaş yaratma ve kollama yöntemini basında da uygulamıştır. Halkoylaması ve seçim dönemlerinde bu durum daha belirgin olarak gözlenmiştir (Sönmez, 2003:340-41). Kağıt fiyatlarına yapılan sürekli zam basını kontrol altına almanın da bir aracı olmuştur. İstatistiklere

göre, 1979'dan beri fiyatı en çok artan mal, kağıt olmuştur. Bu artışa paralel olarak gazete satış fiyatları da yükselmiştir.¹⁴

Bu dönemde gazetecilik, iktidar ortaklarıyla yakın ilişki kurmanın son derece önemsendiği ve övünç kaynağı sayıldığı yeni bir tür gazetecilik olarak tanımlanabilir (Tılıç, 1998:273)

Nazmi Bilgin'e¹⁵ göre Turgut Özal başbakanlık gücünü basına karşı en iyi kullanan liderdir. Basının içinde bulunduğu sıkıntıların en önemlisi şantaj boyutuna varacak birtakım engellemeler ile birlikte yaşanan dejenerasyondur. Bu durum basında liyakatı, bilgi ve tecrübenin gerekliliğini ortadan kaldırmış, patronların işlerini daha iyi yapan, hiç muhabirlik yapmadan genel yayın müdürü olabilen gazetecileri ortaya çıkarmıştır. Önceden var olan merdiven sisteminde muhabir ile genel yayın müdürünün ücreti arasında bir denge vardır. 1980 sonrası bu denge de bozulmuştur. Bilgin'e göre 1980 sonrasında en kötü mirası editöryal bağımsızlığın yokolmasıdır.¹⁶

Ekonomik ve siyasi anlamda cazip bir alan olan basın sektörüne yönelen sermaye bu alanda kârını artırmanın yollarını da aramaya başlamıştır. Özellikle tirajlarda 1970'li yıllardan itibaren görülmeye başlanan düşüşler¹⁷ gazete sahiplerini yeni satış yöntemleri aramaya yöneltmiştir.

¹⁴ 1980 ile 1990 yılları arasındaki kağıt fiyatlarındaki ve gazete satış fiyatlarındaki artış için bkz. TABLO I ve TABLO II.

¹⁵ Nazmi Bilgin, 1950 yılında Erzurum'da doğmuştur. Gazeteciliğe 1971 yılında Son Havadis Gazetesinde başladı. 1974 yılında babası Turhan Bilgin ile birlikte Güneş'i kurdu. 1976 yılında Dünya gazetesinde Haber Müdürlüğü, 1980 yılında Tercüman'da istihbarat şefliği ve haber müdürlüğü yaptı. 1992 yılından beri Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Genel Başkanlığı görevini sürdürmektedir. (BYGM Sarı Basın Kartı Dosyası).

¹⁶ Nazmi Bilgin ile görüşme, 28 Mart 2003.

¹⁷ Türkiye'de 1970 yılında okur-yazar nüfus 16.5 milyon, toplam tiraj bir milyon 940 bin'dir. Bin okur yazara 117 gazete düşmektedir. 1975 yılında okur yazar nüfus 21.3 milyon iken, tirajlar 2 milyon 100 bin olmuş, bin okur yazara düşen gazete sayısı 99

Bulunan en etkin yöntem, tiraj arttırmanın da ötesine geçen ve okurun kazancının bir bölümüne el koymayı amaçlayan taksitli satış kampanyaları, lotaryacılık da denilen çekilişler ve çeşitli promosyon uygulamalarıdır. Bu arada, büyük gazetelerin sahipleri turizmden kitap sanayiine çeşitli şirketler kurmaya ve holdingler oluşturmaya başlamışlardır. Bu uygulamalar sonucunda gazete okurunun görece artışı, aynı zamanda bu kitlenin birer müşteri olarak değerlendirilmesi anlayışını da getirmiştir. 1980'lere gelindiğinde basın artık sermaye güçleri için kendi şirketlerinin ürünlerini pazarlayabilmek, hem öteki şirketlerin reklam harcamalarından pay alabilmek hem de işlerin yürütülmesinde hükümetlerle iyi ilişkiler kurabilmek için çok karlı bir alan haline gelmiştir (Oktay, 1987:90).

1980 sonrası bu yeni yapılanma içinde, gazeteler asıl görevi olan haber verme, bilgilendirme, toplumsal muhalefeti dillendirme işlevinden uzaklaşarak magazinleşme eğilimi içine girmişlerdir (Özgen,2000:63). Bu süreç gazetelerin daha çok görselleşmesini, fotoğrafın gücünün artmasını, fotoroman, çizgi roman gibi okuyucuyu yaşanan ekonomik, toplumsal, siyasal sorunlardan soyutlayan kurgusal öğelerin çoğalmasını, haberin dilinin basmakalıplaşarak haberin gerçek dünya ile bağının koparılmasını getirmiştir. Başlıklar bilgi verici ve haberin tamamlayıcısı olmaktan çıkmış, giderek haberin yorumuna dayanan, haberden bağımsız ve imajinatif (hayal kurdurucu) bir içerik kazanmıştır (Oktay, 1987:90).

Türk basın tarihi açısından önemli değişimleri temsil ettiğini düşündüğümüz 1980 sonrası basın anlayışı içerisinde *Güneş* özel bir yere

olarak gerilemiştir. 1980 yılında bin okur yazara düşen gazete sayısı 78, 1985'te 99 ve 1990'da 83 olmuştur (Oktay, 1987:90).

sahiptir. Amacımız, *Güneş*'in incelenen dönemlerine bakarak 1980'li yıllarda toplumda yaşanan pek çok değişimin yeniden gözden geçirilmesi ve belki de farklı bir bakış açısından yeniden yazılmasıdır.

İletişim alanında yapılacak tarihsel araştırmaların varolan tarih birikimimize bir başka pencereden bakma şansı vereceği ve bunun özellikle sosyal bilimlere büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir. “Düşünen, araştıran insanlar için konuyu dar bir çerçevede ele almak beklenemez, ama toplumsal olayların, askeri müdahalelerin vb. kimin tarafından ne için yapıldığını, sonuçlarına da bakarak değerlendirmek zorunludur. Bu özellikle insanlar yakın geçmiş için bile yanıltılmaya çalışıldığında daha da önemli bir görevdir. Tarih araştırmaları da bu anlamda çok önemli hale gelmektedir. Tarih, insanların anlayışlarında ortaya çıkan gelişmelere göre de yeniden yazılır. Geçmiş, yeniden farklı görüşlere göre yorumlanır. Aslında bu tarihin sürekli olarak yeniden yazılması demektir” (Alemdar, 1996:54-55).

Bu çalışma, söz konusu dönemde yayın hayatına başlayan ve döneme dair ipuçlarını taşıdığını düşündüğümüz bir gazetenin incelenmesi aracılığıyla yaşanan dönem ile ilgili bilgi birikimine bir katkı sağlamayı hedeflemektir. Bu çerçevede oluşturduğumuz şu araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. *Güneş*'in 1980'ler boyunca izlenen ekonomi politikalarına ve tasarlanan toplum anlayışına(neo-liberalizme) yaklaşımı nasıldır?
2. *Güneş*, bu yeni toplum anlayışını sadece izleyen bir konumda mıdır yoksa açıkça desteklemiş midir?
3. Bir gazete olarak *Güneş*, 1980 sonrası yaşanan ekonomik-sosyal-siyasal değişimlerin basın alanında bir yansıması sayılabilir mi?

4. *Güneş*'i aynı dönemde yayın hayatına devam eden diğer gazetelerden örgütlenme, çalışan-patron ilişkisi, habercilik anlayışı, promosyon uygulamaları ve benzeri özellikleri ile *Güneş*'in Türk basınına getirdiği yenilikler nelerdir?

5. *Güneş*'in bir işletme olarak tirajı, ilan ve reklam gelirleri, yıllık kar ve zarar oranları, dağıtım ve promosyon harcamaları, *Güneş* Pazarlama'ya ait çeşitli sayısal veriler nelerdir?

Bu çalışma, 1980'li yıllarda yayın hayatına başlayan ve tüm seksenli yıllar boyunca yayınlanmaya devam eden bir gazete olan *Güneş*'i araştırma konusu edinmesi; bu gazetenin geçirdiği iki patron değişikliğinin aynı zamanda sözü edilen dönemde sermayenin basın içinde genişlemesini çok iyi yansıtmaması, bünyesinde topladığı farklı görüşteki gazeteciler, köşe yazarları ve dönemin iktidarları ile yaşadığı ilişkileri irdelemesi açısından özgün bir çalışmadır. Aynı zamanda bu çalışma, *Güneş*'in hayatında yalnızca 1982-1989 dönemini kapsamaması, 1989'dan sonra Asil Nadir sahipliğinde devam eden, Türk basınına uluslararası sermayenin girişini de temsil eden ve 1992 yılına kadar süren bir dönemi içermemesi bakımından da tamamlanmamış bir çalışma sayılabilir.

Çalışmanın Yöntemi:

Bu çalışmada *Güneş*'in yayın hayatına başladığı 1982 yılı ve Asil Nadir'e satıldığı 1989 yılları arası inceleme konusu olarak seçilmiştir. Ancak *Güneş*'in önce Ankara'da 1964 yılında bir yerel gazete olarak *İktisat ve Piyasa* ismi ile yayına başladığı ve 1974 yılında *Güneş* ismini aldığı ve 1975

yılından itibaren İstanbul'da yayın yaptığı göz önünde bulundurularak bu dönemlere ait ipuçları sunabilecek nüshaları da taranmıştır. Ayrıca isim değişikliği ve İstanbul'a taşınması ile ilgili Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü'nden (BYEGM) belge taraması yapılmıştır. *Güneş*'in ele alınan 1982-1989 yılları arasında yayınlanan tüm sayıları incelenmiştir. Sözü edilen bu dönem tarihsel konumu içerisinde tarihsel araştırma dizaynı (yöntemi) ve tanımlayıcı araştırma dizaynı birlikte kullanılarak incelenmeye çalışılmıştır.¹⁸

Türkiye'de neo-liberalizm uygulamalarının hızlandığı dönem ile ilişkisi bağlamında seçilen 1982-1989 yılları arasında *Güneş* iki el değiştirme süreci yaşamıştır. Birinci dönem olarak nitelenen Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu dönemi, devlet-sermaye arası ilişkilerde yaşanan değişime paralel olarak, tekelleşme, sermayenin merkezileşmesi, holdingleşme ve benzeri kavramlarla ele alınmakta ve sermaye-basın ilişkisini gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır.

1983 Aralık ayında Mehmet Ali Yılmaz'a satılan *Güneş* sermaye alanında suların durulduğu, küçük işletme ve holdinglerin birer ikişer yok olup bir anlamda büyük ve güçlü olanların hayatta kalabildiği bir ortamda var olan ranttan daha fazla pay kapmanın araçlarının yaratıldığı, geliştirildiği bir

¹⁸ Tarihsel araştırma dizaynı bir inceleme sorusu veya konusu kullanılarak geçmiş nesnel ve doğru bir şekilde yeniden kurmak için yapılır. Araştırmacı bir sorunu ele alır ve tarihsel konum içinde inceler. Tarihsel araştırmanın datası ve kaynağı yaşayan tarihsel şahsiyetler ve tarihsel eserlerdir (Kitaplar, belgeler, gazeteler, filmler, dergiler, araçlar). Çoğu tarihsel incelemeler sanki literatür taraması gibi görünür, fakat literatür taramasının ötesindedir. Araştırma akla gelebilecek her tür basılmış veya basılmamış belgeleri, sözlü ifadeleri, her tür medya ile kaydedilmiş enformasyonu içerecek bir biçimde dizayn edilir. Tanımlayıcı araştırma dizaynı ise bir durumun/koşulun, insanın, ilişkinin, örgütlü faaliyetin, iletişim sürecinin, uygulanan politikanın "ne olduğunu" tasvir, tarif, betimleme, açıklığa kavuşturma anlamına gelir (Erdoğan, 1998:60). Bu çalışma kapsamında hem konunun tarihsel bir

dönemi, basın-sermaye-siyaset ilişkilerini tanımlayabilme olanağını bizlere tanımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, *Güneş*'te yayınlanan tüm haberler ve Güneri Cıvaoğlu'nun¹⁹ başyazıları incelenmiştir. Öte yandan ilk altı ay süresince beşinci sayfada yer alan Cüneyt Arcayürek'in Ankara gözlemleriyle, üçüncü sayfada yer alan ekonomi-toplum sayfalarına, *Güneş* 2 eki, lotarya ve promosyonların duyuruları ile resmi ve özel ilanlar inceleme kapsamına alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, 1984 sonrası *Güneş*'te genel yayın yönetmenliği ve başyazarlık görevlerinde bulunmuş olan Güneri Cıvaoğlu, Nezh Demirkent²⁰, Oktay Ekşi²¹, Mehmet Barlas'ın²² başyazıları, günlük

arka planı olması hem de döneme ilişkin çeşitli tanımlamalar getirileceği düşünülerek bu iki yöntemin birlikte kullanılması tercih edilmiştir.

¹⁹ Güneri Cıvaoğlu, 1936 yılında Ankara'da doğdu. Gazeteciliğe 1961 yılında Ankara'da *Tanin*'de başladı. 1962 yılında haftalık *Akis* dergisinde, 1965 tarihinde *İş Alemi* gazetesinde yazı işleri müdürü olarak 1968 yılına kadar görev yaptı. 1968-1969 yıllarında TRT Strasbourg muhabiri oldu. *Yeni İstanbul* ve 1972 yılında *Adalet* gazetesinde muhabir olarak çalıştı. 1973 yılında başladığı *Tercüman*'da Genel Yayın Yönetmeni olarak 1981 yılına kadar çalıştıktan sonra *Güneş*'i kurdu ve genel yayın yönetmeni, muhahas üye ve başyazar olarak 1986 yılına kadar çalıştı. 1986 yılında *Sabah*'a yazar olarak başlayan Cıvaoğlu 2002 yılında yazmaya başladığı *Milliyet*'te halen bu görevine devam etmektedir (BYEGM Sarı Basın Kartı Dosyası).

²⁰ Nezh Demirkent, 1930 yılında İstanbul'da doğdu. Gazeteciliğe 1950 yılında *Son Saat* gazetesinde muhabir olarak başladı. 1953 yılında *Yeni Sabah*'ta, 1964 yılında *Yeni Gazete*'de genel yayın yönetmenliği yaptı. 1969 yılında genel müdür ve genel yayın yönetmeni olarak *Hürriyet*'e başlamıştır. 1981 yılında *Dünya* gazetesinin sabi olmuştur. Demirkent, 1984-1985 yılında *Güneş*'te genel yayın müdürü olarak bulunmuştur. 2002 yılında vefat etmiştir. (BYEGM Sarı Basın Kartı Dosyası)

²¹ Halen Basın Konseyi başkanlığı görevini de yürüten Oktay Ekşi, 1952 yılında *Dünya*, 1953 yılında *Son Havadis*'te ve 1960 yılında *Öncü*'de çalıştı. 1961 yılında *Ulus*'ta istihbarat şefliği yaptı. 1966 yılında başladığı *Yeni Gazete*'den 1971 yılında *Hürriyet*'e geçti. 1984 yılında *Güneş*'te kısa bir süre için başyazar olarak görev yaptı 1985 yılından beri *Hürriyet*'te çalışmaktadır. (BYEGM Sarı Basın Kartı Dosyası)

²² Mehmet Barlas, 1942 yılında Ankara'da doğdu. 1960 yılında *Son Havadis* Gazetesinde muhabir olarak başladı. 1964 yılında *Cumhuriyet*, 1975 yılında *Günaydın* ve 1976 yılında *Vatan* gazetesinde çalıştı. 1978 yılında *Milliyet*

siyasal-ekonomik gelişmeler ile ilgili *Güneş*'te çıkan tüm haberler ile bu dönemde sık sık okuyuculara seslenen Mehmet Ali Yılmaz'ın yazıları da değerlendirilmeye alınmıştır. Genel olarak *Güneş*'in bu yıllardaki siyasal ve ekonomik gelişmelere bakışının sorgulandığı bu bölümde ayrıca Türk basınında yeni bir gazete olan *Sabah* ile yaşanan tartışmalara da yer verilmiştir. Bu süreç her iki gazeteden de takip edilmiştir.

Her iki dönemde de, *Güneş*'te gazeteci, yazar veya yönetici olarak çalışmış bazı kişilerle görüşülmüş, bu kişilerin sözü edilen dönem ve olaylara bakışı, *Güneş*'in bir işletme olarak yapısı, patron-çalışan ilişkileri, haber anlayışı ile *Güneş*'in Türk basınında yarattığı yenilikler ile ilgili görüşleri sorulmuştur.

Görüşülen bu kişiler; *Güneş*'in Ankara'da ilk yayına başladığında ve daha sonra İstanbul'a taşındığında sahibi olan ve Çavuşoğlu Kozanoğlu Grubuna satılmasına kadar olan süreçte içinde yer alan Nazmi Bilgin; *Güneş*'in incelenen 1982-1989 yılları arasında 1985 yılına kadar genel yayın yönetmenliği görevini yürütmüş olan, *Güneş*'in imtiyaz sahiplerinden ve bir anlamda *Güneş*'in yaratıcısı da sayılabilecek olan Güneri Cıvaoğlu; *Güneş*'te genel koordinatör sıfatı ile önemli idari görevlerde bulunan Sencer Güneşsoy; *Güneş*'in Ankara bürosunun ilk kuruluşundan itibaren çeşitli görevlerde bulunan Mithat Sirmen, Önder Şenyapılı, Süleyman Coşgun ile bir dönem genel yayın yönetmenliğini de yapmış olan Nahit Duru ile *Güneş*'in 1984 yılı sonrası patronu olan Mehmet Ali Yılmaz'dır.

Gazetesi'nde yazar olarak çalışırken 1986 yılında *Güneş*'e genel yayın yönetmeni ve başyazar olarak başladı. 1989 yılında *Sabah*'a, 1999 yılında *Yeni Şafak*

Ancak araştırmanın ortaya koyduğu verilerle görüşmelerden elde edilenler arasında zaman zaman farklılıklar ortaya çıkmıştır. İncelenen dönemlere ilişkin farklı birer bakış açısı oluşturacakları düşünülerek bu görüşmelerin sonucunda elde edilen bilgiler çalışmanın içerisinde ilgili yerlere konulmuştur.

İncelenen dönemlere ait tüm tiraj bilgileri Basın İlan Kurumu verilerine dayanmaktadır. *Güneş*'in baskı, dağıtım, iade, satış gelirleri gibi önemli verilerine ulaşamamıştır. Görüşülen kişiler bu tür rakamları ya "hatırlamamaktadır" ya da paylaşmak istememiştir.

İnceleme için belirlenen konular, sözü edilen bu iki dönemde Türkiye'de yaşanan *Güneş* ile *Güneş*'in yazarlarının gündemlerine aldıkları olaylar arasından kronolojik bir süreç takip edilerek seçilmiştir.

Gazetenin tüm sayfaları taranmış; ancak bu tarama gazetenin genel biçimsel özelliklerini saptamak amacıyla yapılmıştır.

Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise yapılan çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

gazetesinde çalıştı. 2003 yılında tekrar döndüğü *Sabah*'ta hala yazmaktadır.(BYEGM Sarı Basın Kartı Dosyası)

I.BÖLÜM

1982-1983 YILLARINDA GÜNEŞ

(ÇAVUŞOĞLU-KOZANOĞLU DÖNEMİ)

I. 1. GÜNEŞ'İN DOĞUŞU

Güneş'in ilk sayısı 19 Şubat 1982 tarihinde İstanbul'da yayınlanmış olmasına rağmen, bu gazete ilk olarak 19 Mayıs 1964 tarihinde Ankara'da yayınlanmaya başlayan *İktisat ve Piyasa* gazetesinin imtiyaz hakkının satın alınıp ulusal bir gazete haline getirilmesi ile doğmuştur.¹

Ağırlıklı olarak ticari ve siyasi haberlerin yer aldığı *İktisat ve Piyasa* kendisini “hiçbir siyasi partiye dayanmayan, gücünü hiç kimseden almayan “ bir gazete olarak tanımlamaktadır.² Aynı zamanda gazetede resmi ve özel ilanlar ile reklamlara da geniş ölçüde yer verilmektedir.

İktisat ve Piyasa'nın 1970'li yıllardaki nüshalarında, siyasi haberlere ticari haberlere göre daha çok yer verdiği gözlemlenmiştir. Bu yıllarda Adalet Partisi savunulmakta, Süleyman Demirel'in “hür teşebbüs” anlayışı övülmekte ve Adalet Partisi'nin tüm kongre ve demeçlerine geniş yer verilmektedir.

¹*İktisat ve Piyasa* ilk sayısında yayınlanış amacını “Yurtta ve Dünyadaki bütün iktisadi, ticari ve mali haber ve hareketleri okurlarına ulaştırma” olarak açıklamıştır. Sayfa sayısı 6 ve fiyatı 25 kuruş olan gazete abonelik usulü ile dağıtılmaktadır. Sahibi Nevvar Bilgin, yazı işleri müdürü Süleyman Ege, genel yayın müdürü Salim Şengil'dir.

² *İktisat ve Piyasa*, “Niçin Çıkıyoruz”, 19 Mayıs 1964.

İktisat ve Piyasa'nın ismi 1 Mart 1974 tarihinden itibaren *Güneş* olarak değiştirilir.³ Yine Ankara'da yayınlanan *Güneş*'in sahibi Ülkü Bilgin, yazı işleri müdürü ise Nazmi Bilgin'dir. Nazmi Bilgin, kendisi ile yapılan görüşmede *Güneş* isminin *İktisat ve Piyasa* gazetesinin de kurucusu olan babası Turhan Bilgin tarafından Batı'daki "Sun" gazetesinin isminden esinlenilerek konulduğunu söylemiştir.⁴ *Güneş*'in Ülkü Bilgin'e ait olan imtiyaz hakları 5 Ağustos 1974'te Nazmi Bilgin'e devredilir.⁵ Nazmi Bilgin'e *Güneş*'in 1975'ten 1982'ye kadar ki künyesine bakıldığında Bilgin ailesinden Turhan Bilgin, Özcan Bilgin, Nevvar Bilgin, Ülkü Bilgin gibi ortak soyadına sahip birçok kişinin isminin görüldüğü hatırlatılarak, *Güneş*'in bir "aile gazetesi" olup olmadığı sorulmuş ve Bilgin bu soruya şöyle cevap vermiştir:

" 'Aile gazetesi' diyemeyiz çünkü; Güneş İstanbul'a taşındığımızda ben gitmedim. Ben tercihim babamın yanında olmaktan yana değil Dünya gazetesinde olmaktan yana kullandım. Eğer 'aile gazetesi' olmuş olsa idi ben Dünya'da çalışıyor olmazdım. Amcam Özcan Bilgin ve ailesi iktisat ve Piyasa gazetesinin sahibi idi. Babam siyasetten ayrılınca amcamın o gazetesinin başına geçti. Günlük ekonomi gazetesinden günlük siyasi bir gazete haline getirdi. Ortaklaşa bir şeyler yapmaya çalıştık."

Emin Karaca, *Güneş*'in yayın politikasını "sol düşünceleri sergileyen yazıların yer aldığı bir yayın organı" olarak belirlediğini söylemektedir

³*İktisat ve Piyasa*'nın isminin *Güneş* olarak değiştirildiğini gösteren belge için bkz. EK I, EK II. *Güneş*'in ilk sayısı, 6 sayfa, siyah-beyaz, ve 100 kuruştur. BYEGMY'ye sarı basın kartı başvurusuna ait belgeden *Güneş*'te sarı basın kartı sahibi gazeteci sayısının on olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. EK III. Gazete siyasi, Türkçe ve günlük olarak çıkmaktadır.

⁴ Nazmi Bilgin ile görüşme, 28 Mart 2003.

⁵*Güneş*'in Ülkü Bilgin'e ait olan imtiyaz haklarının Nazmi Bilgin'e devredilmesi hakkındaki belge için bkz. EK IV.

(1988:361). Ancak, o yıllarda yayınlanan *Güneş*'in incelenen tüm nüshalarından edinilen izlenim liberal ve muhafazakar bir dünya görüşünü savunduğu yönündedir. Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan (CHP-MSP) koalisyonunun eleştirildiği yazıda *"İktisadi hürriyet olmadan bir başka hürriyetin olması mümkün değildir. Bir insan dilediği malı dilediği zaman alamaz, aldığı malı dilediği zaman satamaz ise , bir insan dilediği işte dilediği kadar çalışıp başka işe giremez ise o ülkede hürriyetten bahsedilemez. Fikir hürriyetini savunanlar, fikrin mayası olan kağıt gibi ana temel maddeye yüzde 36.5'luk bir zam yapmışlardır. Hani fikir hürriyeti nerede kaldı. Kağıda yapılan zam ve ondan sonra karma-ekonomi sistemi, özel teşebbüs aleyhinde, özel teşebbüsü vergi kaçakçısı büyük kâr ve intikâr peşinde gösteren, anarşiyi destekleyen, solu besleyen belli başlı gazetelerin tröst kurmalarını sağlayıcı bir davranıştır"*⁶. Yine bir başka yazıda Mümtaz Soysal'ın *Milliyet*'te çıkan yazısında mevcut CHP hükümetini kastederek söylediği *"Başarısız bir ortamın solu denemesinden bir de bakarsınız, sınıf temelleri üzerine oturtulmuş ve köklü değişikliklere yönelmiş güçlü bir sosyalist parti çıkabilir"* sözleri eleştirilerek *"Demek ki solcularımız milliyetçi partileri iktidara alternatif görmemektedirler ve de meydanı o kadar boş zannediyorlar. Ama aldanıyorlar"* şeklinde cevap verilmektedir.⁷

Güneş'in bu dönemde yayın merkezi Ankara olmasına rağmen İstanbul baskısı da vardır. Ayrıca ülke genelinden haberlere yer vermektedir. *İktisat ve Piyasa*'nın *Güneş* ismini almasına ve ağırlıklı siyasi haberlere yer vermesine

⁶*Güneş*, "Havadis Nereye?", 1 Mart 1974.

⁷*Güneş*, "Gaflet!", 3 Nisan 1974.

rağmen *Güneş* hâlâ bir ticaret gazetesi olma özelliğini devam ettirmektedir. *Güneş*'in dördüncü sayfası "*İktisat ve Piyasa*" ismi ile özelleştirilerek sadece ticari haberlere ayrılmıştır.

I.2. YERELDEN ULUSALA UZANAN YOL

Ankara'da bir yerel gazete olarak doğan *Güneş*'in merkezi, 24 Aralık 1974 tarihinden itibaren İstanbul'a taşınmıştır.⁸ Bu şehir değişikliğinin nedeni gazetede şu şekilde açıklanır. "*Yayınları ile hür, demokratik ve Milliyetçi Türkiye idealine ayak uydurabilmek amacıyla İstanbul'da yayınlanmaya devam edeceğiz*".⁹

Güneş'in İstanbul'da yayınlandığı bu dönemde künyesinde imtiyaz sahibi Nazmi Bilgin, genel yayın müdürü Özcan Bilgin ve yazı işleri müdürü olarak Hulusi Turgut'un isimleri yer almaktadır. Sayfa sayısını altıdan sekize çıkaran *Güneş*'in fiyatı 100 kuruştur. *Güneş* bu dönemde de muhafazakar bakış açısını devam ettirmektedir.

Nazmi Bilgin, *Güneş*'i İstanbul'a taşınma nedenini günlük gazetelerin Ankara'da yaşamasının zor olmaya başlaması, reklam ve ilan bulmanın zorlaşması olarak açıklar. Ancak bir süre sonra *Güneş*'in İstanbul'da da yayını sürdürmesi zorlaşır. Nazmi Bilgin bu süreci şu şekilde anlatmaktadır:

⁸BYEGM'nün *Güneş* hakkındaki dosyasında yer alan ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden BYEGM'ne gönderilen 3 Kasım 1975 tarihli yazıda İstanbul il sınırları içerisinde *Güneş* isimli başka bir gazetenin bulunduğu, aynı isim imtiyazının başka bir gazeteye verilemeyeceği için *Güneş* hakkında soruşturma açıldığı bildirilmektedir. Soruşturma takipsizlik ile sonuçlanır. Bkz. EK V, EK VI ve EK VII.

⁹ *Güneş*, "Sayın Okurlarımıza", 24 Aralık 1974.

“Bizim sahip olduğumuz Güneş mütevazı bir gazete idi. Fakat diğer gazeteler ile mücadele edebilmek bir mali gücü gerektiriyordu. Bizim öyle bir mali imkanımız yoktu. Bir süre bu şekilde mütevazı bir gazete olarak yayınlanmaya devam ettik. Fakat bir süre sonra İstanbul’da da gazetenin yayınını sürdürmesinin zor olduğu anlaşıldı. Babamın sağlık problemleri de çıktı.”¹⁰

Emin Karaca ise, *Güneş*’in İstanbul’da tiraj ve satış yönünden bir başarı elde edemeyen ve Babıali deyimi ile ‘naylon gazete’ halinde, kapalı devre devam eden bir gazete olduğunu söylemektedir (1988:362). 1982 yılına kadar *Güneş* bu şekilde yayınlanmaya devam eder.

1.3. GÜNEŞ’TE ÇAVUŞOĞLU- KOZANOĞLU DÖNEMİ

Güneş daha sonra Ahmet Kozanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu isimli iki genç işadamına satılır. Gazetenin yeni sahipleri 1980 sonrası gelişen sermaye gruplarından birinin ortaklarıdır. Ömer Çavuşoğlu, 1950’lerdeki DP iktidarının Bayındırlık Bakanlarından Muammer Çavuşoğlu’nun oğlu, *Tercüman*’ın sahibi Kemal Ilıcak’ın eşi Nazlı Ilıcak’ın kardeşidir. Ahmet Kozanoğlu ise Tek Parti dönemi romancılarından Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun ailesindendir. İnşaat müteahhitliği yapan bu ikili devlet ihalelerinden sonra, yine devlet katkıları ve teminat mektupları ile Arap ülkelerinde, özellikle de Libya’da inşaat işleri alıp para kazanmışlardır. Müteahhitlikten edindikleri birikimle banka ve bankerlik işine başlamışlardır. Yerel bir banka olan Afyon Terakki Servet Bankasını satın alarak “bankacılık, sanayi, nakliyat, ihracat” dörtgenine oturan bir grup haline gelmiş, diğer

¹⁰ Nazmi Bilgin ile görüşme, 28 Mart 2003.

yandan da Elazığ İktisat Bankasını satın alarak “Odibank” adı altında faaliyete geçirmiş, “Hisarbank” isminde bir banka ve “Eko Yatırım” adlı bankerlik şirketi kurmuşlardır, “kale gibi” propagandasıyla, radyo, televizyon ve gazete ilanları ile bankalarının sık sık reklamlarını yapmışlardır. Kozanoğlu- Çavuşoğlu grubu 1982-1983 yıllarında adından en çok söz ettiren grup olacaktır (Sönmez,1992:295,Kahraman; 1996:215-216).

Nazmi Bilgin sahibi olduğu *Güneş*’in bu gruba satılması sürecini şöyle anlatmaktadır:

“Gazetenin içinde bulunduğu şartlar satılmasını gündeme getirmişti. Babam ile Cüneyt Arcayürek arasında sıkı bir dostluk vardı. Satılma sürecinde Cüneyt Arcayürek devreye girdi. Cüneyt Arcayürek gibi birinin aracı olduğu bir satışın şartlarını da daha rahat içine sindirebildi. Cüneyt Arcayürek, babam yani Turan Bilgin ve ben üçümüz daha önce bu konuyu aramızda görüşmüştük. Daha sonra İstanbul’da Maçka Otel’de Güneri Cıvaoğlu ile görüştük. Bir dizi toplantıdan sonra çok mütevazı sayılacak bir paraya Güneş’i vermek durumunda kaldık. Borçlanmamak ve babamın gazeteye çok emeği olduğu için -ki ismini de kendisi koymuştur. Güneş’in yaşamasını istedi. Kapatmaya hiçbir zaman gönlü elvermedi.”¹¹

Bankacılık ve inşaat sektöründen gelen bu grubun basın sektörüne girişi, basında öncelikle bazı ekonomik etkilere yol açacaktır. 1980’li yılların başında gazetecilerin önemli bir bölümü, güvence sıkıntısı çekerken Türk basını transferler ve yüksek ücretler döneminin açıldığına *Güneş*’in yayın ve iş politikası ile tanık olmuştur (Sağnak, 1996:107).

¹¹ Nazmi Bilgin ile görüşme 28 Mart 2003.

Bu iki işadamını askeri yönetim döneminde bir gazete yayınlamaya yönelten sebepler ise, 1980 sonrası yeni yeni şekillenmeye başlayan ekonomik siyasi değişimler ve bu yeni düzenden pay kapma arayışında basının gücünün farkedilmeye başlamasında aranabilir. Bu iki işadamının basına girmesinin nedeni *Güneş*'te 1982 yılının başından itibaren muhabir olarak çalışmaya başlayan ve üç kez farklı tarihlerde *Güneş* kadrosunda yer alan Mithat Sirmen'e göre o günün şartlarında basının hem kar hem de güç elde edilebilecek bir alan olmasıdır. Sirmen:

“24 Ocak kararlarının meyveleri 1982 yılında toplanmaya başlamış, teşviklerin önü açılmış, işadamlarına ciddi indirimler sağlanmaya başlanmıştır. Çavuşoğlu- Kozanoğlu grubu, bu politikalar çerçevesinde matbaa makinelerini getirtirken çok ciddi indirimlerden yararlanmıştır Bu açıdan bakıldığında basın akıllı bir yatırım sayılabilir.”¹²

Ayrıca sıkıyönetim koşullarında ve Sıkıyönetim Kanununun yeni bir gazete çıkartmayı zorlaştıran maddelerinden dolayı bu kişilerin var olan bir gazetenin imtiyazının devamını satın alma yoluna gittikleri de olasılıklar arasındadır. Nazmi Bilgin bu iki işadamının yeni bir gazete çıkarmak yerine var olan bir gazetenin imtiyazını devralmalarının ekonomik nedenleri olduğunu söyler:

“Güneş resmi ilan olan bir gazete idi. O az da olsa yine de bir güvencedir bir gazete için, bir para kaynağıdır. Yeniden bir gazete çıkarma yerine varolan bir gazeteyi devam ettirmek daha mantıklıdır. Çünkü yeniden resmi ilan alabilmek için 2 yıl beklenmesi gerekiyordu. Bir de isim, galiba, onlara cazip gelmiş olabilir ki; Güneş bir gazete için

¹² Mithat Sirmen ile görüşme 5 Mayıs 2003.

güzel bir isimdir. Zaten isim cazip gelmese bile resmi ilanlı gazeteyi alıp değiştirme hakkı da var. Değiştirmediklerine göre isim cazip geldi diye düşünüyorum. Sıkıyönetimin bir etken olduğunu düşünmüyorum.”¹³

Güneş'in henüz fikir aşamasından itibaren içerisinde olan ve bir anlamda onun yaratıcısı sayılabilecek olan Güneri Cıvaoğlu, yazarı olduğu *Tercüman*'dan 60 kişilik bir kadro ile ayrılarak murahhas üye ve genel yayın yönetmeni olarak Güneş'in başına gelir. Güneri Cıvaoğlu, *Tercüman*'dan ayrılma sürecini şöyle anlatmaktadır:

“Güneş aslında benim kafamda doğdu. Tercüman'ın Genel Yayın Yönetmeniydim. Tercüman Türkiye'nin belli gazetelerinden biri haline gelmişti ve benim artık yapabileceğim fazla bir şey yoktu. Tercüman'ı Le Figaro haline getirmeye çalıştım. Financial Times ile anlaşmıştık, aynı zamanda Le Figaro ve Daily Telegraph'tan da haberler geliyordu. O devirde özellikle ekonomi, Dünya Bankası ve IMF ile ilgili haberleri alabilmek için yabancı basın daha güvenilir bir kaynaktı. Tercüman belirli bir saygınlığa ulaşmıştı ama ben artık kendi gazetemi yapmak istiyordum.”¹⁴

Güneri Cıvaoğlu, kafasında tasarladığı şekilde bir gazete yaratmak için 1981 yılı Ekim ayından itibaren çeşitli yollar denemiştir. Önce Ahmet Kozanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu ile Güneş'i çıkartmak için *Yeni Asır*'ın sahibi Dinç Bilgin'i projeye ortak etmeye çalışırlar. Dinç Bilgin'e *Yeni Asır*'ın yarısını satın alıp gazeteyi İstanbul'a taşımayı ve ulusal bir gazete haline getirmeyi

¹³ Nazmi Bilgin ile görüşme 28 Mart 2003.

¹⁴ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

önerirler. Ancak, bu durum Dinç Bilgin tarafından olumlu karşılanmaz (Münir,1993:156).¹⁵ Güneri Cıvaoğlu bu süreci şöyle anlatmaktadır:

“Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu arkadaşımды. Önce Yeni Asır’ı İstanbul’da çıkartmak üzere Dinç Bilgin ile konuştuk ama olmadı. Daha sonra biz kendi gazetemizi çıkarmaya karar verdik. Sıkıyönetim koşullarında yeni bir gazeteye isim almak çok zordu. Turhan Bilgin’in Güneş isminde bir gazetesi vardı ve onun isim hakkını aldık ve böylece izin almak zorunda kalmadık. Ama başta Turgut Özal ve Milli Güvenlik Konseyinden bazı isimlere gazete hakkında bilgi verdim.

Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu yüzde 65 ben de yüzde 35 hisseye sahip olacaktım. Onlar para ben de mesleki birikimimi koyacaktım. Böylece yola çıktık. Bu arada hisseleri oluştururken ben belirli arkadaşlara minimal düzeyde hisseler verdim. Bunlar İsmail Okuroğlu, Taygun Arslan ve bir de Sencer Güneşsoy’dur. Herbirinin ayrı fonksiyonu vardı. İsmail Okuroğlu benim için çok önemliydi çünkü Tercüman’da da beraberdik. Dağıtım konusunda en iyilerden birisidir. Taygun Arslan matbaacılıkta babadan kalma biridir. Sencer Güneşsoy’un politika tarafı daha gelişmiştir bu yüzden onu gazete içinde çok çeşitli gazetelerden gelenler arasındaki koordinasyonu sağlamak için Genel Koordinatör olarak tayin ettik.”¹⁶

“Hiç unutmuyorum, ben iki-üç ay gazetede yatıp kalktım. İlk gece sabaha kadar çalışmıştık; çünkü bazı yerlerde sabote edilebileceğimizi öğrenmiştik. Ben o sırada Dünya’nın sahibi Nezih Demirkent ve Son Havadis’in sahibi Mustafa Özkan ile gizlice anlaşmıştım. Eğer bir aksilik olursa, gazete onların tesislerinde basılacaktı. Gazeteyi 19

¹⁵ Dinç Bilgin Yeni Asır’ın yarısını satarak Çavuşoğlu-Kozanoğlu gibi uzaktan yakından basın ile ilgisi olmayan birileri ile ortaklığa girmeye cesaret edemediğini belirtir. Ancak daha sonra Güneş Kozanoğlu-Çavuşoğlu ortaklığı zora girip Güneş zor günlere girince bu sefer Güneş’i almak için devreye girer. Güneş’i borçlarından arınmış olarak sadece adı ve personeli ile almaya çalışır ama Güneri Cıvaoğlu buna razı olmaz (Münir,1993:156).

¹⁶ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

Şubat 1982 yılında çıkardık Güneş'in Murahhas üyesi, Genel Yayın Müdürü ve Başyazarıydım. Türkiye'nin en iyi ilk üç gazetecisinden biri bizdeydi. Bedri Koraman, Çetin Altan, Refik Erduran, İsmail Cem, Uğur Dündar, Altemur Kılıç, Necati Doğru, Umur Talu, Zeynep Atikkan Güneş'te yazıyordu. Melih Aşık ilk kez köşe yazmaya bizde başladı. Teoman Orberk yazı işleri müdürümüzdü. Spor Necmi Tanyolaç'a bağlıydı. Ankara temsilcimiz de Cüneyt Arcâbürek'ti" (Akpınar,2002:161).¹⁷

Güneş'in ilk günlerinden itibaren bütün çalışmaların içinde yer alan ve genel koordinatör olarak görevlendirilen Sencer Güneşsoy Güneş'in, daha önce yayınlanan başka bir gazetenin isim ve resmi ilan hakkını alarak; belli bir süre yayınlandıktan sonra elde edilebilecek haklardan yararlanma imkanı kazandığını söyleyerek bu süreci şöyle anlatır:

"Bu işi kuran, bu işi yaratan Güneri Cıvaoğlu'dur. Güneri Cıvaoğlu uzun yıllar Tercüman'ın Genel Yayın Müdürü olarak çalıştı. Güneş'in ilk sahipleri Kozanoğlu-Çavuşoğlu Grubu ile Güneri Cıvaoğlu'nun bir ortaklığı da vardı. O zamana kadar Babıali'de böyle pat diye bir gazete çıkarmak son derece güç bir işti. Güneş bu şekilde doğup sonra yüksek bir tiraj elde edebilen nadir gazetelerden biridir. İlk çıktığında tirajının 700 bine dayandığını da hesap ederseniz önemi daha iyi anlaşılacaktır."¹⁸

¹⁷ Gazetenin ilk sayısında yer alan künyesi şöyle: İmtiyaz Sahibi Ömer Çavuşoğlu, Yönetim Kurulu Başkanı Ahmet Kozanoğlu, Muharras Üye ve Genel Yayın Yönetmeni Güneri Cıvaoğlu, Genel Koordinatör Sencer Güneşsoy, Müessese Müdürü Hasan Saydam, İlan Müdürü Cengiz Ertaylan, Sorumlu Yazıişleri Müdürü Teoman Orberk, Spor Sorumlusu Necmi Tanyolaç, Magazin Sorumlusu Yener Süsoy'dur. Güneş'in yayınlandığı ilk gün sayfa sayısı 12 ve fiyatı 20 liradır. Aynı dönemde İstanbul'da ekmeğin fiyatı 20 liradır. Güneş 2 ekinin sayfa sayısı 12'dir. Basıldığı Yer Güçlü Gazetecilik, Yayıncılık ve Matbaacılık, Merkez Cağaloğlu Molla Fenari Sokak No:1 İstanbul.

¹⁸ Sencer Güneşsoy ile görüşme, 6 Mayıs 2003.

Güneş, yayın hayatına başlamadan önce yayın kadrosunu genişletme çalışmalarına başlanır. Öncelikle farklı dünya görüşlerine sahip gazetelerden yazar ve muhabir transferleri yapılır.¹⁹ Güneş'e yazar ve muhabirler döneme göre oldukça astronomik sayılabilecek maaşlarla geçmişlerdir. Bu ücretler o dönem diğer gazetelerde çalışan gazetecilerin aldıkları ücretleri de etkilemiştir. Cıvaoğlu:

"Kadroyu oluştururken baktığımız şey Türk basınının en iyi üçünden birini almaktı. Bir "Günaydın", "Milliyet, Hürriyet ve Tercüman" karması oluşturduk. Önce Günaydın'ın sahibi Haldun Simavi'ye gittim. Günaydın 1,5 milyon satıyordu. Önüne bir liste koydum "Bunları istiyorum ne dersiniz?" dedim. Listeye baktı ve "iyi isimler seçmişsin, hayırlı olsun, bizim işimiz zor olacak, belki 2 saat 3 saat daha fazla çalışacağız ama olsun" dedi. Ben de orada bazı isimler vardı ki doğrusunu isterseniz Haldun Simavi'yi üzmemek için onları önermedim. Rahmi Turan ve Zafer Mutlu bunların ikisiydi. Necati Doğru, Umur Talu, Zeynep Atikkan gibi isimleri Günaydın'dan aldım.

Sonra Milliyet'ten Melih Aşık, Bedri Koraman, Necmi Tanyolaç geldi. Aslında ben Tercüman'dan kimseleri almamaya kararlıydim, daha önce çalıştığım yere kötülük yapmak istemiyordum. Ancak Ömer Çavuşoğlu Tercüman'ın patronu Kemal Ilıcak'ın kayınbiraderiydi. Aralarında bir kavga çıkmıştı. Ömer Çavuşoğlu "ben bu kişileri

¹⁹ Mithat Sirmen de Güneş'in kadrosunu oluştururken bir siyasi kriteri olmadığını, farklı görüşlerden insanları aynı çatı altında toplayabildiğini söylemektedir. Sirmen'e göre bu durum zaman zaman okuyucular tarafından tepki ile karşılanmıştır:

"Güneş'in kadrosunu oluştururken siyasi bir kriteri yoktu. Tercüman'dan gelenler daha muhafazakar, daha merkez sağda insanlardı. Merkez solda olanlar da vardı. Mesela Çetin Altan'ı almamız büyük olay yarattı. Ankara'da birçok telefona ben cevap verdim. Bir kısmı "Ütanmıyor musunuz bu adamı niye gazeteye alıyorsunuz" derken bir kısmı da "çok sevindik ne zaman başlayacak" diyordu. Bunların ikisi de Güneş okuyucusudur. Çetin Altan'ın tiraja ne kadar etki edeceğini merak ediyorduk. Hesaplandı. Yazmaya başladığı aydan bir sonraki aya kadar tiraj 30 bin çıkmıştı. Bu rakamı kendisine söylediklerinde "Ben inanmam böyle şeylere" demiş." Mithat Sirmen ile görüşme, 5 Mayıs 2003.

alacağım” dedi. Artık yola çıkmıştık ve yapabileceğim bir şey yoktu. Tercüman’ın içi boşaltıldı falan gibi laflar söylenildi ama öyle değildir, aslında ana kadro oradaydı. Tercüman kendi kendine zayıf duruma düştü. Benim başladığımda tirajı 117 bindi ve ben Genel Yayın Yönetmenliğimde 550 bine çıkartmışım ama daha sonra yine düştü. Gelen arkadaşlar çok sevdiğim insanlar olmasına rağmen gelmelerini ben istemedim. Ama bu durum çok konuşuldu.”

Güneri Cıvaoğlu bu transferlerin çok konuşulduğunu ancak sanıldığıının aksine bu paraların “bol keseden” dağıtılmadığını söyler. Cıvaoğlu’na göre gazeteye çağrılan kişiler kendi alanından seçilmiş en iyi kişilerdir, işler iyi gitmediği taktirde bu kişilerin mesleki kariyerlerini ve aileleri düşünülerek, bu paranın banka faizinin getirisiyle maaşının yaklaşık üçte ikisi kadar bir gelir elde edebileceği düşünülerek bir hesaplama yapılmıştır. Yine Cıvaoğlu’na göre *Güneş*’in çıkışı bir çok kesimde tedirginlik yaratır. Öncelikle dağıtımından başlayarak gazeteye karşı pek çok engelleme ile karşılaşılır. Bu engellemeleri ve zorlukları Cıvaoğlu şöyle anlatır:

“Gazete yeni olduğu için henüz dağıtım bile tam oturmamıştı. Kemal Ilıcak gazetenin dağıtımını engellemeye çalışıyordu. Ben de GAMEDA ile anlaşmamı yapmışım. Haldun Simavi’ye telefon açtım. “Kemal Ilıcak Güneş’in dağıtımını engellemek istiyor dedim”. O sırada 1,5 milyon tirajı olan Günaydın’ın sahibi olan Haldun Simavi GAMEDA’da sözü dinlenen bir adamdı. Bana merak etmememi söyledi.”²⁰

Sencer Güneşsoy ise bu engellemelerin nedenin varolan tiraj pastasından büyük bir payın *Güneş*’e gideceğinin farkedilmesinin yarattığı rahatsızlık olduğunu söyler. Ayrıca Güneşsoy’a göre *Güneş*’in yayına başlaması “bazı kesimleri” tedirgin etmiştir.

²⁰Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

“Gazete kadrosunu oluştururken Güneri Cıvaoğlu çalıştığı gazeteden kendisine yakın olan bazı isimleri de aldı. Bu durum tabi ki patronların hoşuna gitmedi. İyi gazetecilerin gideceğı korkusu Babıali’de Güneş’e karşı bir tepki yarattı.

Güneş bir büroda 6-7 ay çalışarak tasarlandı. Bu arada kimseye gazete hakkında bilgi verilmedi. Gazetenin finansmanını kimin sağladığı dahi bilinmiyordu. Tabi bu durum bir çok söylentinin de yayılmasına neden oldu.

Güneş’in çıkışını zorlaştırmak için bazı engeller düşünöldü. Mesela, Tercüman’ın sahipleri tarafından yine büyük reklamlar ile Güneş ile aynı parkurda ve onun işlerini zorlaştıracak bir gazete olarak Bulvar Gazetesi tasarlandı. Ancak Bulvar gerçekten adı gibi bir bulvar gazetesidir ve bu yönü ile Güneş’ten farklıdır. Bulvar’ın kendini tutucu-muhafazakar bir gazete olarak ilan eden Tercüman sahipleri tarafından finanse edilmiş olması aslında Tercüman’a çok zarar verdi. Güneş’e ise yarar sağladı”.²¹

Ayrıca Cıvaoğlu’na göre çıkarılan tüm bu söylentiler çalışanlar arasında bir motivasyon yaratır. Çalışanlar hayatlarının en iyi gazetesini çıkartmak isterler.²²

Mithat Sirmen ise Güneş’in uyguladığı ücret politikasının Babıali’de bir deprem yarattığını, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Günaydın* gibi gazetelerin bu durumdan rahatsız olduğunu söyler. *Hürriyet*’ten Güneş’e transfer olan bir muhabirin *Hürriyet*’te aldığıının üç katı maaş ile Güneş’e geçtiğini ve bu durum karşısında, örneğın *Hürriyet*’in o dönem genel yayın yönetmeni olan Nezih

²¹ Sencer Güneşsoy ile görüşme, 6 Mayıs 2003

²² “Daha Güneş çıkmadan Necati Doğru ve ekibi birlikte her gün ekonomi sayfalarını çıkarıyorlardı. Bütün çalışanlarda daha evvel çok düşük ücretler ile çalışıyor olmanın tepkisi vardı.” Güneri Cıvaoğlu ile Görüşme, 10 Mayıs 2003.

Demirkent *“Bugün alırsınız üç misli maaş ama yarın alamadığınız zaman sakın buraya uğramayın”* diyerek tehditler savurmuştur.²³

Sencer Güneşsoy ise *Güneş*’in kadrosunu oluşturma sürecini ve ödenen transfer ücretlerini şöyle değerlendirir:

“Güneş’te kuruluş aşamasında en iyiler arasından bir kadro oluşturulmaya çalışıldı. Güneri Cıvaoğlu ile gelen Tercüman ekibi, Günaydın gazetesinin ekonomi servisi gibi en iyi kadrolar alındı. Bu sadece yazarlar için değil, teknik kadro için de söz konusudur. Ancak bu kadro oluşturulurken verilen transfer ücretleri her zaman tartışılmıştır. Bu kadar yüksek transfer ücretleri verilmesinin nedeni , başka gazetelerden işlerini kariyerlerini bırakarak gelen bu insanların aldıkları riski bir nebze olsun hafifletebilmektir.

Ancak bu durum genel olarak piyasanın da dengelerini değiştirdi. Diğer gazeteler de ekibini yitirebileceği korkusunu duydu. Bir anda Babıali insanın kıymetini anladı. Bence Güneş’in Türk gazeteciliğine kazandırdığı en önemli yenilik budur.”²⁴

Güneş, kadrosunu oluşturma sürecinde siyasilerin bazı müdahaleleri ile karşılaşır. Çölaşan, bu sırada *Güneş*’in Ankara bürosunda yaşanan bir olayı şöyle aktarır:

“1982 yılı Şubat ayında Güneş çıkmak üzeredir ve gazetenin kadroları yeni kurulmaktadır. Ankara bürosunda istihbarat şefi olarak görevlendirilen, ancak fiilen gazeteci olmayan bir kişi bir DPT uzmanını kendileriyle birlikte çalışması için ısrarla çağırır. Bu hanım DPT uzmanının sözleşmesi Turgut Özal ekibi tarafından bir yıl kadar önce feshedilmiş ancak Danıştay kararıyla devam etmektedir. Gazetenin Ankara temsilcisi olan bir başkasının gölgesine sığınmış istihbarat şefi, DPT uzmanına istifasını hemen vermesi konusunda ısrar eder ve

²³ Mithat Sirmen ile görüşme, 5 Mayıs 2003.

²⁴ Sencer Güneşsoy ile görüşme, 6 Mayıs 2003.

ekonomiyi yorumlayacak birilerini aradıklarını söyler. DPT uzmanı görevinden istifa eder ve gazeteciliğe başlar. Birkaç gün sonra Güneş'in bir muhabiri, Özal'ın danışmanı olan Adnan Kahveci'nin "Bizim Planlamadan attıklarımızı siz oraya alırsanız, bundan sonra bizimle biraz zor ilişki kurarsınız" şeklindeki sözlerini Ankara bürosuna iletir. Bu mesaj geldiği andan itibaren Ankara bürosu yetkililerinin bu uzmana karşı tavırları değişir. Herkesin önünde küçültücü ve tuhaf davranışlara girmeye başlarlar. Sonunda uzman istifasını verip gitmek zorunda kalır. Kahveci'nin mesajı hedefine tam olarak ulaşmıştır (1985:227).

Güneş'in en önemli özelliğinin Babıali'de yarattığı kırılma olduğunu söyleyen Önder Şenyapılı'ya göre o yıllarda Babıali'de bazı önemli gazeteler sanki birer tröstmüş gibi davranmaktadır. *"Güneş'in yayımlanmaya başlaması ile birlikte gazeteciler için başka gazetelerin de birer iş alanı olabileceği anlaşıldı. Eğer gazeteciler çalıştıkları gazeteden memnun değillerse başka gazetelerde çalışabilecekleri ve burada da kendilerine yer edinebilecekleri anlaşıldı. Bu sadece Güneş'te çalışmaya başlayan gazeteciler için değil diğer gazeteciler için de kendi şartlarını düzeltecek bir ortam yarattı."*²⁵

Süleyman Coşgun'a göre ise Güneş'in basına getirdiği en büyük yenilik dinamizmdir. Bu dinamizm Güneri Cıvaoğlu'nun gazetecilik anlayışından kaynaklanmaktadır.

"Güneri Cıvaoğlu enterasan bir gazetecidir. Bugüne kadar gördüğüm en ilginç genel yayın yönetmenidir. Mesela gece yarısı bir haber var, biz gazetecilikte buna "sayfa yıkmak" deriz, yani bütün sayfalardaki haberleri değiştirir, baştan yeni bir sayfa yaparız. Güneri Cıvaoğlu, saat kaç olursa olsun gazeteyi yıkar ve yeniden bir gazete yapardı. Bu tempoda çalışırdı. Ankara'da Hilton'da her an gelip kalabileceği şekilde

²⁵ Önder Şenyapılı ile görüşme, 12 Mayıs 2003.

*hazırlanmış bir oda bekletilirdi. Bu odanın gardrobunda Vakko'dan getirilmiş ve bir kez giyilmiş takım elbiseler yer alırdı. Ankara'ya geldiği zaman ise her an İstanbul'a dönecekmiş gibi bütün uçuşlarda kendisine yer ayırtılırdı.*²⁶

Kadronun oluşturulması ve teknik hazırlıklardan sonra, bir tanıtım kampanyası başlatılır. Mithat Sirmen, bu kampanyanın yaratıcısının Güneri Cıvaoğlu olduğunu ve kampanyanın maliyetinin yaklaşık üç buçuk milyar lira olduğunu söyler.²⁷ Kahraman'a göre, o tarihe dek, Türkiye'de daha önce tanık olunmayan sokak gösterileri, televizyon reklamları, İstanbul Boğazında ışık oyunları ile düzenlenen bu reklam kampanyasının amacı, toplumun görkem ve şatafatla şoke edilmesidir (1996:217). Karaca ise, reklam kampanyasının "Amerikanvari" olduğunu söyler (1998:361-362).

Güneş, yaptığı reklam kampanyası ve ilk günden itibaren uyguladığı promosyonlar ile büyük bir ilgi çeker. İlk günler yaklaşık 700 bin tiraj ile en çok satılan gazeteler arasında yer alır.²⁸ Güneri Cıvaoğlu, Güneş'in bu başarısının nedeninin o yıllarda yayınlanan diğer gazetelerin içinde bulundukları özel durumlardan kaynaklanmaktadır. Cıvaoğlu'na göre:

"Çıkıştan itibaren birinci olduk. O dönemde var olan beş gazete Günaydın, Milliyet, Hürriyet, Tercüman ve Cumhuriyet'in hepsinden

²⁶ Süleyman Coşgun ile görüşme, 16 Nisan 2003.

²⁷ Sencer Güneşsoy bu kampanyayı şöyle anlatır: "Güneş'in reklam kampanyası için o zamanın en parlak reklam ajanslarından biri olan Ada Ajans ile anlaştık. Güneş'in çıkışında Türkiye'nin o zamana kadar görülmemiş bir reklam kampanyası yapıldı. Sokaklarda balon adamlar dolaştı. Boğaz'da kocaman bir Güneş yazısı vardı. Çok ciddi bir promosyon kampanyası yaptı. Bunlardan birisi her ile bir araba kampanyasıdır." Sencer Güneşsoy ile görüşme 6 Mayıs 2003.

²⁸ Basın İlan Kurumundan alınan Şubat 1982 tirajları şöyledir:

Güneş:	652.859	Cumhuriyet:	104.604
Hürriyet:	634.170	Tercüman:	470.114
Günaydın:	822.086	Milliyet:	262.397

okuyucu bekliyordum; Tercüman zaten dayanamadı ama dayanmasını isterdim. Cumhuriyet ile zaten alışverişimiz yoktu. Günaydın ile kapışacaktık ki Haldun Simavi son derece centilmence davrandı. Hürriyet'te Nezih Demirkent vardı. Nezih Demirkent daha çok idari alanlarda başarı kazanmış bir arkadaşımızdı; ama gazetecilik alanında çok pırıltılı değildi. Ben, Hürriyet'ten hep Nezih Demirkent varken daha rahat okuyucu alırsınız diye düşündüm. Erol Simavi bunu hissetti ve son anda Dünya gazetesini Nezih Demirkent'e verdi. Onun yerine Çetin Emeç ve Arda Gedik'i getirdi ama bizim için yine iyi oldu, çünkü Çetin Emeç ilk defa bir gazetede çalışıyordu.”

“Milliyet'te o sırada sık sık genel yayın yönetmeni değiştiriyordu. Tirajı da 150-170 bin civarındaydı. Aydın Doğan, gazetenin daha yeni sahibi olmuştu. Bu anlamda Babıali'deki diğer gazeteler ya çok kireçlenmişlerdi ya da çok yeniydiler bu da bizim şansımız oldu.”²⁹

Sencer Güneşsoy ise göre ise Güneş başarısının iyi bir kadro, iyi bir tanıtım kampanyası ve Çavuşoğlu- Kozanoğlu grubunun her türlü desteğine borçludur.”³⁰

Güneş'in yayın kadrosunda aradan bir yıl geçmeden bazı değişiklikler olur. Magazinden sorumlu Yener Süsoy'un yerine Canan Barlas gelir. Barlas Güneş'te çalışmaya başlamasını ve o günleri şöyle anlatır:

“12 Eylül 1980 sonrası tetikçilik, gazetecilik mesleğinin bir dalı olarak ortaya çıktı. Belli istihbarat ortamlarının gazetecileri çok başarılı oldu. Medyatik linçler moda oldu. Güneş, Türkiye'nin yükselişe geçtiği o günlerde doğmuş. Ömer Çavuşoğlu, Ahmet Kozanoğlu ve Güneri Cıvaoğlu birlikte farklı bir bakış ile yeni bir gazetecilik ortaya koydular.

²⁹ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

³⁰ Sencer Güneşsoy ile görüşme 6 Mayıs 2003.

Modernlik, hız, güleryüzlülük ve ilericilik bu gazetenin beş ana noktalarıydı.” (Barlas,2002:32).

Güneş’te bu dönemde yaşanan diğer değişimleri Cıvaoğlu şöyle anlatmaktadır:

“Bu arada, belirtelim ki, Güneş’in ilk aylardan beri belki de yanlış sayılabilecek tercihleri olmuştu. O yanlışlıklar zaman içinde giderilirken, dökülmüş kuru yaprakları sevgiyle anıyor, Güneş’i daha güçlü omuzlayacak yeni taptaze sürgünleri kucaklıyoruz.”³¹

Güneş’in İstanbul kadrosu oluşturulurken yaşanan sürece benzer bir süreç Ankara bürosu oluşturulurken de yaşanır. Güneş’in Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubuna satılmasında da aracı olan Cüneyt Arcayürek, Güneş’in Ankara bürosunu oluşturmakla görevlendirilir. Bu kadro için Ankara’nın çeşitli gazetelerinde çalışan gazeteciler ile temasa geçilir. Bu sürecin içinde olan ve Cüneyt Arcayürek’in teklifi ile Güneş’in Ankara büro şefi olarak başlayan Önder Şenyapılı bu süreci şöyle anlatır:

“1981 yılında, Cumhuriyet’ten Cüneyt Arcayürek beni çağırdı ve yeni kurulan bir gazetede Ankara büro şefi olarak görev almamı teklif etti. Kendisi de bu gazetede çalışacaktı. Diğer bütün görevlerimi bıraktım ve Güneş’te çalışmaya başladım. O sırada, Güneş henüz yayınlanmaya başlamamıştı. Ankara Nenehatun’da eski bir Ankara evini büro olarak tasarımıladık. Henüz gazete çıkmadan ekibimizle çalışmaya başladık. Bu arada yavaş yavaş kadro da oluşmaya başlamıştı.”

“Bu kadro için Ankara’da varolan gazeteciler içerisinde, bizimle çalışmasını uygun gördüklerimizle temasa geçildi. Onlara bizimle çalışıp çalışmak istemedikleri soruldu. Çok genç bir kadroydu. Daha gazete

³¹ Güneş, “Geçen Bir Yıla Bakış”, 19 Şubat 1983.

*çıkmadan iki ay kadar önce kadro tamamlanmıştı. Sonradan da birkaç ekleme oldu ama ana kadro buydu. Sabah en geç 8.00'de toplanıyor ve sanki gazete çıkıyormuş gibi toplantılar yapıyor, haber topluyor, gündemi tartışıyorduk. Yanılmıyorsam gazete çıkmadan 15-20 gün önce bir valiz dolusu üretilmiş haber ile İstanbul'a gittim. Güneri Cıvaoğlu'na onları götürdüm. Gazete çıkmadan aylarca önce başlayan bu tempo gazete çıktıktan sonra da devam etti. Hepimiz büyük bir istekle çalışıyorduk.*³²

Yaklaşık altı ay kadar Güneş'in Ankara temsilciliğini yürüten ve daha sonra ayrılan³³ Cüneyt Arcayürek, Güneş'teki ilk yazısında şöyle yazar:

*"Aylar süren hazırlıklardan sonra Güneş bugün doğuyor. Ne yalan söyleyeyim 31 Kasım 1981 günü Güneş ile sözleşme imzaladığım zaman içimi bir kuşku dalgası sarmadı değil. Gazetenin çıkışına kadar bir gazeteci için ekmek kadar, su kadar zorunlu olan bir yaşantıdan olayları izlemekten , gelişmeleri gözlemlemekten uzak kalacaktım. Ancak böyle olmadı ve Güneş Ankara bürosu umduğumuzdan daha kısa sürede kuruldu."*³⁴

Güneş'in yayın kadrosunda bulunan yazarlardan Refik Erduran da Güneş'in ilk gününü şöyle anlatmaktaydı:

³² Önder Şenyapılı ile görüşme, 12 Mayıs 2003.

³³ Önder Şenyapılı, Cüneyt Arcayürek'in ayrılma nedeninin İstanbul ile Ankara yönetimi arasındaki anlaşmazlık olduğunu söylüyor. Şenyapılı'ya göre bu anlaşmazlık, ve fikir ayrılıkları ilk günden başlamış ve ilerleyen günlerde de devam etmiştir: "Ancak biz Ankara büro olarak gazetenin ilk sayısını gördüğümüz zaman tam bir hayal kırıklığı yaşadık. Çünkü bizim kafamızda kurduğumuz türde bir gazete ile karşılaşmamıştık. Bu durum zaman içerisinde Ankara-İstanbul kutuplarının yaklaşması olarak değil de uzaklaşması olarak gelişti. Bu yüzden de kaçınılmaz ayrılıklar doğdu. Daha sonra yaşadığı el değiştirmeler ile de kurumsallaşmasını tamamlayamadı. Çok el değiştirmek demek çok farklı görüşlerin, yayın anlayışlarının oluşması demek. Mesela Güneri Cıvaoğlu ile Mehmet Barlas'ın aynı yayın anlayışını paylaştıklarını söylemek yanlış olur. Tabii bütün bunlar gazetenin şanssızlığıdır", Önder Şenyapılı ile görüşme, 12 Mayıs 2003.

³⁴ Güneş , 19 Şubat 1982.

“Güneş çeşitli bölümleriyle size haber, bilgi, kazanç, eğlence, neşe sağlayacak. Ama ülkemizdeki ters koşullanmaların son yıllarda kemikleştirdiği birtakım düşünce kalıplarının dışına çıkmınızı da isteyecek. Eğer bir yerde okurlar yayın organlarını kabak çekirdeği, ya da siyasal sakız yerine koyarlarsa basın o kalıplara girer. Ama okuyucu-gazeteci ilişkisi ortak bir araştırma çabasını da kapsarsa, alışılmamış yollardan ilerlenebilir çağdaş çözümlere doğru. Bir silkinmenin daha eşiğinde bulunan ülkemiz bir değil, on yeni gazeteye layıktır.”³⁵

1982 yılında, hem askeri yönetim ile ilişkileri iyi tutmak isteyen hem de 24 Ocak kararları ışığında ticari yıldızı iyice parlayan bir grubun sahipliğinde yayın hayatına başlayan Güneş, zaman zaman dönemin siyasal iktidarları ile çatışmalar da yaşar.

“1982 Mart ayında Turgut Özal yanındaki işadamı ve gazetecilerle Suriye’den dönüyordu. Güneş muhabiri Derya Sazak kendisine uçakta bir gün önceki Güneş’i gösterdi. “Sayın Başbakan Yardımcısı bizim gazete manşet atmış resmi fiyatı 144 lira olan dolar karaborsada 178 lira oldu. Döviz karaborsası yeniden hortladı diyor. Sizin bu konuda bir diyeceğiniz var mı?”. Özal gazeteye baktı ve çok sinirlendi. Bu tavrını en açık biçimde belli ederek Derya Sazak’a şöyle dedi:

“-Ben sizin patronlarınızın bunları niçin yaptıklarını çok iyi biliyorum; gidince bu konuyu Sıkıyönetim’le konuşacağım”. Özal bu sözleriyle Güneş’in patronları olan Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu’nu kastediyordu. Bu iki genç işadamı kısa süre önce birdenbire piyasaya çıkmışlar ve çok büyük şirketlerin sahibi olmuşlardı. Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu ayrıca “Hisarbank”, “Eko Yatırım” ve “Güneş” gibi kuruluşlara sahipti. Güneş’in rakibi oldukları Çukurova Grubunu basın gücüyle vurmak için çıkarmışlardı” (Çölaşan,1985:225).

³⁵ Güneş, 20 Şubat 1982.

Güneri Cıvaoğlu bu olaydan dört yıl sonra *Güneş*'te yazdığı bir yazısında bu olayı şöyle anlatır:

“..o yıllar ara rejim dönemi...Gazete kapatmak iki dudağın arasında. Nice refikimiz kapatılmıştı. Kimisi iki, kimisi üç kez. Güneş'te bir kez. Doğrusu epey kaygıya düşmüştük. Henüz yeni doğmuş Güneş..Okuyucuları ile yıllara dayanan köklü ilişkileri yoktu. Sayın Özal o gün sadece öfkesini mi boşaltmıştı arkadaşımıza. Yoksa bizi şikayet etmiş miydi? Bilemiyorum. Ama sadece öfkesini boşaltmak bile olsa hadise hiç demokratik değildi. Sonra aradan zaman geçti. Arada bir yapıldığı gibi Sıkıyönetime çağırıldım. Tabiri caizse komutanın sıraladığı yayın sabıklarımız arasında dolar için attığımız 'o yayın başlığı da vardı.”³⁶

Güneş'in kuruluş sürecinde askeri rejim ile olan ilişkilerini Kahraman “Görkem ve şatafat üzerine oturtulan *Güneş*, Simavilere rakip havada doğdu. Dönemin egemenleri olan generallerin anlayışına uygun bir gazeteydi. Siyasal ve sosyal bakışıyla devletçi; öte yandan cinayet,aşk, para ve kadın gövdesinin tepeye çıkarıldığı bir gazete. Güce karşı özenli, bu yönüyle generallerin vatanseverlik notunu en üst düzeyde hak etmişe benziyordu, takdir görüyordu. Okur tarafından da beğenilmiş olmalı ki, günde ortalama 500 bin satıyordu. O döneme göre, rekor bir rakamdı bu.” sözleriyle anlatmaktadır (1996:12).

Güneri Cıvaoğlu'nun birinci yılını dolduran *Güneş* hakkındaki yazısında Cıvaoğlu, Kozanoğlu ve Çavuşoğlu ile beraber gazeteyi yayınlamaya karar verdiklerinde ceplerinde tükenmez kalemlelerinden başka hiçbir şeylerinin

³⁶ *Güneş*, “İki Özal Bir Güneş”, 16 Şubat 1986.

olmadığını ve 18 Şubat 1982 tarihine geldiklerinde Türkiye'nin dört büyük kentinde baskı yapmak üzere, altı ofset rotatif, elektronik dizgi sistemleri, kamera, banyo kalıp üniteleri, 16 ayrı bina ve yurt dışında 6 temsilcilik bürosunun devreye girdiğini söylemektedir. *Güneş*'in büyük bir gazefe olarak doğduğunu ve bu yüzden hakkında pek çok spekülasyonun yapıldığını söyleyen Cıvaoğlu, bu tür söylentilerin *Güneş*'in birinci yılında da devam ettiğini belirtmektedir.³⁷

I.4. 24 OCAK EKONOMİK KARARLARININ GÜNEŞ'TE DEĞERLENDİRİLİŞİ

1982 yılı Şubat ayında, *Güneş* yayın yaşamına başlarken 24 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe konan ve sonraki yıllara damgasını vuracak olan ekonomik kararların ilanının üzerinden iki yıl geçmiştir. Ancak kendinden sonraki dönemin ekonomik, politik ve sosyal yaşamı üzerinde çok güçlü etkileri olan bu kararlara *Güneş*'in yaklaşımına dair pek çok ipucu bulmak mümkün olmaktadır. Cıvaoğlu'na göre; "Batıya dönük ekonomi modeli" içerisinde ve bu modelin ölçüleri ve kurumları kullanılarak değerlendirilmesi gerekli olan 24 Ocak kararları, Türkiye'de bu kararlar öncesinde yaşanan kısır döngüyü kırmış, duran ekonomiyi yeniden harekete geçirmiştir. Bu

³⁷. "Şimdi hoşgörüyü hatırladığımız neler söylenmedi ki *Güneş* için Örneğin *Güneş*'in sahipliğine bir Afrika ülkesi devlet başkanı, bir kapatılmış partinin siyasi lideri gibi yakıştırmalar yapıldı. Hoş yakın zamanda gazetenin el değiştirdiği yolunda gene aynı kaynaklardan söylentiler üretilmedi mi? *Güneş*'in ilk günden beri sahipleri eşit hisselerle Ahmet Kozanoğlu, Ömer Çavuşoğlu ve Güneri Cıvaoğlu'dur. Canımız gibi sevdiğimiz gazetemizden kopmak üçümüzden hiçbirinin aklından geçmez. Bunun için de hiçbir neden yoktur", *Güneş*, 19 Şubat 1983

yüzden 24 Ocak kararları değerlendirilirken ve eleştirilirken ne kadar “tutarlı” ve “yararlı” olduğu gözardı edilmemelidir.

Genel olarak, 24 Ocak kararlarına bağlılık ve güven içinde olduğunun sinyalini veren *Güneş*, aynı zamanda kararlara yönelik eleştirilerini de dile getirir. *Güneş*'e göre; 24 Ocak kararları liberal ekonominin tüm uygulamalarını yeterince ortaya koyamamaktadır. Örneğin Türk Lirasının da diğer paralar gibi serbestçe alınıp satılamaması, işsizliğin önlenememesi, enflasyonun yüzde 30'lara indiği bir ortamda sanayiinin hâlâ yüzde 70 faizle para bulma çabasında olması bunun göstergesidir. Eleştirilerin devamında *Güneş*, toplumun iyi şeyler yaratılır umuduyla pek çok sıkıntıyı göğüslediğini ve o sıkıntıların boşa gitmemesi için 24 Ocak kararlarının devamlılığının ve kendi içindeki tutarlılığının sağlanması gerektiğini vurgular.³⁸

Bu eleştiriler ilerleyen günlerde kararların ileriye dönük başarısı konusunda bazı kaygıların olduğu ve kararların üretimi arttırma yönünün eksik olduğu noktasında devam eder.³⁹

Güneş tüm yayın hayatı boyunca 24 Ocak kararlarını destekler. 25 Ocak 1983'te yani 24 Ocak kararlarının üzerinde 3 yıl geçtikten sonra bu kararları değerlendirirken Güneri Cıvaoğlu 23 Ocak'ı unutarak yapılacak 24

³⁸ *Güneş*, “24 Ocak”, 21 Şubat 1982 .

³⁹ “Bu durumda geçerlilikteki model, üretimi hızla arttıracak çözümleri mutlaka getirmek, kendi mantığının gereğini yapmak durumundadır. Aksi halde kuyrukların önlenmiş olması , büyük ölçüde belirli malları alacak güçten yoksun insanların bulunması nedenine dayanacaktır. Oysa kuyruklara sağlıklı bir biçimde son vermenin tek yöntemi, insanları üretimden uzaklaştırmak değil, üretimi arttırarak insanlara ürün sunabilmektir”, *Güneş* , “Kuyrukları Üretimle Önlemek”, 24 Şubat 1982.

Ocak eleştirilerinin gerçekçi ve yapıcı olmayacağını söylerken, 1980 askeri darbesi sonrası yaratılan toplumsal ve siyasi ortama vurgu yapar. Cıvaoğlu'na göre, özellikle son iki yıldır bu ekonomik politikalar hiç engellemesiz ve bütün kolaylıklardan yararlanarak uygulanmaktadır. Artık ne bürokrasinin, ne koalisyon ortağının engellemesi, ne de muhalefetin direnişi vardır. Basının bile bu dönemdeki kadar sorumluluk bilincini sergilendiği hiçbir dönem olmamıştır. Cıvaoğlu'na göre, böyle bir ortamda kararların uygulanması iktidarın şansıdır ve iktidarın bu şansını iyi değerlendirmesi gerekmektedir. *“Böylesine olumlu koşullarda 24 Ocak kararlarının başarıya eli mahkumdur. Bekleyelim , o şansın nasıl kullanıldığını sonuçlarıyla göreceğiz”*.⁴⁰

1.5. 12 EYLÜL 1980 ASKERİ DARBESİ SONRASI ŞEKİLLENEN SİYASİ ORTAMA GÜNEŞ'İN BAKIŞI

Türkiye tarihinde 1982 yılı 12 Eylül 1980 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ülke yönetimine el koyması ile gerçekleşen askeri darbe ve bu askeri ortam içerisinde 24 Ocak kararları adı verilen ekonomik kararlar ile birlikte şekillenmiş ve bu iki olayın siyasal-ekonomik ve sosyal yaşamdaki etkilerinin oldukça belirgin olduğu bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ayrıca Anayasa ve Cumhurbaşkanı seçimini birleştiren bir referandumla demokrasiye geçme çabaları “1982 Yılı” siyasal anlamda önemli bir yere koymuştur. Böyle bir siyasi ortam içerisinde yayına başlayan *Güneş*, yayın yaşamına ilk sayısının birinci sayfasında *“Devlet Başkanı Evren Güneş'e Başarılar Diledi”* başlığı ile yayınladığı Kenan Evren'in mesajı ile “merhaba” der.

⁴⁰ *Güneş*, “Ya 24 Ocak Olmasaydı”, 25 Ocak 1983.

Kenan Evren, *Güneş*'te yayınlanan mesajında basının kamuoyu oluşturmak, milli istek ve ihtiyaçları geliştirmek gibi normal görevlerinin yanında; Cumhuriyet tarihinin ağır bunalımlı dönemlerinde devletin varlığı ve milletin birlik-bütünlüğünü inanç ve beraberlik içinde yürütme mücadelesinde rol almak gibi görevlerinin olduğunu söyler. Türk basınının milli birliğin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olduğunu söyleyen Evren'in bu sözleri , dönemin askeri iktidarlarının genel olarak basından ve *Güneş*'ten neler beklediğinin önemli bir göstergesidir.⁴¹

Güneş'in askeri çevreler ile daha o günden kurduğu "olumlu" ilişkiler ilerleyen yıllarda da bozulmadan devam eder. Bu nedenle ilk gün yayınlanan Kenan Evren'in bu mesajı, 1982 siyasi ortamında mevcut gazetelerin bile her gün pek çok müdahale ve kapatılma tehlikesi ile yayın yaşamına devam ettiği bir dönemde⁴² *Güneş*'in kendine yüklediği ve ona yüklenen misyonu da ifade etmesi açısından önemlidir.

Güneş'in ilk sayısında gazetenin yayın çizgisi, hedefleri kısaca nasıl bir gazete olacağı açıkça belirtilmemiştir, ama Güneri Cıvaoğlu, *Güneş*'i nasıl

⁴¹ Kenan Evren'in mesajının tam metni şöyledir. "*Güneş*'in yeni bir günlük gazete olarak Türk Yayın hayatına başlamasını büyük bir memnuniyetle karşılıyorum..Son zamanlarda Türk basınında müşahade edilen olumlu hareketlenme milletimizin fikir, düşünce ve öğrenme alanlarına büyük bir değer verdiğinin açık bir kanıtı olmaktadır. Basının kamuoyu oluşturmak ve milli istek ve ihtiyaçları geliştirmek gibi normal fonksiyonunun yanında, Cumhuriyet tarihinin ağır bunalım dönemlerinde devletin varlığı ve milletin birlik –bütünlüğü yönünde inanç beraberliği içinde yürüttükleri mücadele temel karakterini teşkil eder. Bu itibarla özellikle Türk basınının milli birliğimizin ayrılmaz ve vazgeçilmez bir parçası olduğuna inanmaktayım. *Güneş*'in de bu görev ve sorumluluk bilinci içinde yüce devletimize başarılı hizmetler vermesini diler, tüm basın mensuplarını kutlarım.", *Güneş*, 19 Şubat 1982.

⁴² 12 Eylül 1980-12 Mart 1984 yılları arasında sıkıyönetim kararlarıyla gazeteler toplam 14 kez toplatılmış, gazeteci, yazar, çevirmen ve sanatçılara ise toplam 316 yıl mahkumiyet cezası verilmiştir (Topuz,1996:141).

bir gazete olarak tasarladığını şöyle belirtmektedir:

“Gazeteyi kurmak için yola çıktığımızda, benim yapmak istediğim şey, Türkiye’de bir ulusal barış yaratacak, bütün demokratik görüşleri aynı çatı altında toplayan bir gazete idi. Çünkü 12 Eylül İhtilalinden sonra Türkiye’de herkes zorbalıktan, terörden bıkmıştı. İnsanlar barış ve huzur istiyordu. Kadroyu da buna göre oluşturdum. Bir tarafta İsmail Cem vardı diğer tarafta Tercüman’dan getirdiğim arkadaşlar vardı. Benim Güneş’te oluşturmaya çalıştığım bu model daha sonra Anavatan Partisince uygulandı. Daha sonra Turgut Özal ile de bu konuyu konuştuk. Turgut Özal da dört ayrı görüşün birleşmesini temsil eder. Biz bunu daha önce yapmıştık.”

“Herkes kana karşıydı, herkes kavgaya karşıydı. Herkes 24 Ocak Kararları ile gelen yeni ekonominin yanındaydı. Görüş ayrılıkları, kavga gürültü yerine kenetlenmek ve omuz omuza olmak isteği vardı. Biz bu mesajları verince diğer gazetelerden kopmalar oldu. Ayrıca insanlar siyasetin dışında bir şeyler istiyorlardı. Bütün meselemiz değişik olmaktı ama uçuk, halktan kopuk marjinal olmak değil.”⁴³

Sencer Güneşsoy ise yaratılmak istenen gazetenin özelliklerini şöyle belirtir.

“Güneş ‘Güler Yüzlü Gazete’ olma anlayışı ile yola çıktı. Bu Güneri Cıvaoğlu’nun fikridir. Çünkü ülkede zaten insanlar her gün bir çok sorun yaşıyor,. ama gazeteyi açınca bunu mümkün olduğunca geç hissetsinler istenildi. Ayrıca demokratik, yazarları ve yazıları ile aydınlık bir gazete yaratılmak istenildi.

Güneş’ten sonra bütün gazeteler bir atak gerçekleştirerek okuyucu bağlamında kendilerini yenileme ihtiyacı hissettiler. Okuyucuya daha fazla şey vermek zorunda kaldılar. Bu kıpırdanmayı Babıali’de

⁴³ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

Güneş'ten sonra da Sabah yapmıştır. Yani Güneş okuyucu açısından da piyasada bir yenilenme, toparlanma ihtiyacı doğurmuştur.”⁴⁴

Mithat Sirmen'e göre ise Güneş'in dünyaya bakışı şöyledir:

“Çok fazla suya sabuna dokunmayan bir gazete idi. Güneri Cıvaoğlu'nun bir ideolojik bağımlılığı yoktu. Liberal bir bakış açısı vardı. Ekonomiye de böyle bakıyordu. Bankerzede olaylarında patronlarında işin içinde olması dolayısıyla tam anlamıyla olmasa da haberlerde bir kısıtlama olmadı diyemeyiz. Bir otokontrol başladı gibi bir hissim olmadı diyemem. Mesela piyasaları paniğe sevkedecek haberlere girilmedi. Ekonomi de Özal'ın liberal politikaları desteklendi. 24 Ocak kararlarının da sonuna kadar arkasında oldular. İlk yıl tiraj çok iyi idi, masraflar çıkıyordu”.⁴⁵

Süleyman Coşgun ise Güneş'in dünya görüşünü ve nasıl bir okuyucu kitlesi hedeflediğini şu şekilde anlatır:

“Güneş'in her dakika değişen bir dünya görüşü vardı. Bugün farklı bir yapıya girerken yarın farklı olabiliyordu. Ama Güneri Cıvaoğlu döneminde mesela, gazetenin genel yayın yönetmeninin dünya görüşü aynı zamanda Güneş'in de dünya görüşü oluyordu. Milliyet-Hürriyet-Tercüman hepsine birden hepsinin okuruna aday, hepsinin okurundan okur talep ediyor. Hatta ikinci bir gazete oluyor. Güneş alanlar başka bir gazeteyi de alıyorlar. Promosyon gazetesi diye alıyorlar. Aslında Güneş'in çıkışında yaptığı o atağı gerçekten ciddiye almak gerekir. Bir de Türkiye'de klasik bir gazete okuyucusu var. Toplam tiraj belli. Güneş ile birlikte o güne kadar olmayan bir tiraj artışı görülüyor. Mesela Güneş çıktığı zaman Hürriyet şu kadar okuyucu

⁴⁴ Sencer Güneşsoy ile görüşme, 6 Mayıs 2003.

⁴⁵ Mithat Sirmen ile görüşme, 5 Mayıs 2003.

kaybetti veya Milliyet şu kadar okuyucu kaybetti diye bir şey söz konusu olmadı. Güneş kendi okuyucusunu yaratmıştır diyebiliriz.”⁴⁶

Ayrıca 20 Şubat 1982 günü, *Güneş*’te “Olayların İzi” adı ile imzasız yayınlanan yazıda, *Güneş*’in 12 Eylül 1980 sonrası yavaş yavaş şekillenen Türkiye’ye ve siyasete bakış açısının izleri görülebilir.

Bu yazıda Türkiye’nin bütün temel kurumların yeniden biçimlendirildiği, geçmişle değil gelecekle hesaplaşıldığı bir zaman kesiti içerisinde bulunduğu söylenmektedir. Ülkelerin bütün kurumlarıyla bir yeniden biçimleniş yaşadıkları dönemlerin toplumdaki beklentilerin de arttığı yıllar olduğu, her toplum kesitinin, her insanın geleceği ayrı ayrı yorumlayabileceği; dolayısıyla belirli ve değişen oranlarda hayal kırıklıklarının kaçınılmaz olduğu; bu durum özellikle katılımın sınırlandığı bir olağanüstü dönemin ardından gelmekteyse daha ciddi sorunların yaşanabileceğine dikkat çekilmektedir. *Güneş*, içinden geçilen bu zor dönemin yarınlar için büyük sorumluluk taşımakta olduğunu ve geleceğin özlenen Türkiye’sinin çağdaş, akılcı, hoşgörülü, çoğulcu, üretken, elden geldiğince yanlısız ve demokratik biçimde oluşturulması gerektiği ne inandığını bu yazıda dile getirir.⁴⁷

Güneş, yayın yaşamında yüzüncü gününü doldurduğu gün ise en çok satılan ilk üç gazete içinde yer almasının nedenini de izledikleri yayın politikasına ve Türkiye’nin içinden geçtiği dönemi iyi değerlendirmelerine bağlar. Toplumda dört özelliğin ağır bastığı bir süreçte *Güneş*, bu özelliklerin doğru değerlendirmiş ve bunların gereğine uyacak bir yayın politikası

⁴⁶ Süleyman Coşgun ile görüşme, 16 Nisan 2003.

⁴⁷ *Güneş*, “Yeniden Doğuş”, 20 Şubat 1982.

izlemiştir. *Güneş*'e göre, bu yayın politikasının dört özelliğinden ilki “çok seslilik” tir. *Güneş*, çok sesliliğe toplumun en çok ihtiyacı olduğu bir dönemde hem bir ses olmuş hem de bu sesin kitlelerde özlem ve titreşimler yaratmasına, halkın sorunlarını dile getirmesine, çözümlerden yana olmasına bilinçli olarak özen göstermesidir. İkinci özellik, Türk insanının ülke ekonomisiyle yada kendi kişisel ekonomik yararlarıyla giderek daha bilinçli olarak ilgilenmeye başladığı bir dönemde *Güneş*'in manşetlerinde ve sayfalarında ekonomi öncelikli bir yere sahip olmuştur. Üçüncü özellik olaylara çoğulcu demokrasinin gereği olan bir anlayışla eğilmesi, farklı yaklaşımlara ve düşüncelere haberlerinde yorumlarında yer vermesidir. Son özellik olarak da *Güneş*, Türkiye'nin bütün kurumlarıyla yeniden kurulmakta olduğu bir dönemde büyük sorumluluklar almasının ve Türkiye'nin sağlıklı temellere dayalı çoğulcu demokrasiye geçişinde yönetime destek olmayı, katkı sunmayı benimsemiştir.⁴⁸

13 Şubat 1983 tarihli yazıda, Güneri Cıvaoğlu, basın açısından 12 Eylül'ü değerlendirirken, gazetelerin bu dönemde yaşadıkları kısa bir şaşkınlık döneminden sonra yeni bir anlayışla ve yeni sayfalarla kalite tırmanışına geçtiklerini söyler. Cıvaoğlu'na göre gazeteler ilk günlerde nasıl yayın yapacaklarını bilememiş, siyaset yasağı ve terörün bitmesi nedeniyle malzeme yoksunluğu yaşamıştır. Daha sonra kısa sürede toparlanarak 1980 öncesi ihmal edilen ekonomi, tıp, eğitim ve sosyal içerikli yayınlara doğru

⁴⁸ *Güneş*, 29 Mayıs 1982.

yönelmişlerdir. Cıvaoğlu'na göre, 12 Eylül'den sonra haberler daha iyi işlenmeye de başlamıştır.⁴⁹

I.6. ÇUKUROVA GRUBU İLE KOZANOĞLU-ÇAVUŞOĞLU GRUBU ARASINDAKİ MÜCADELE

1980 sonrası sermayenin mevcut olan düzenden pay kapma mücadelesi, pek çok çatışmaya neden olacaktır. Bu mücadelenin bir örneği de 1982 Mart ayı sonlarında iyice su yüzüne çıkan *Güneş*'in de sahibi olan Ömer Çavuşoğlu-Ahmet Kozanoğlu grubu ile Çukurova grubu arasındaki çatışmadır.

Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu, 1980 sonrası yıldızı parlayan bir grup olmasına rağmen Çukurova grubu, Cumhuriyetin ilk yıllarında temelleri atılan, 1980'lerde de bünyesinde üç banka ve çeşitli sanayi ve ticaret şirketleri bulunduran bir şirketler topluluğudur (Sönmez,1992:216).

Çukurova grubunun para ve finans alanında Yapı Kredi, Uluslararası Bank, Pamukbank, Genborsa gibi mali kuruluşları, Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubunun ise Hisarbank ve Eko Yatırım gibi şirketleri vardır. Çukurova'nın yurtdışı müteahhitlik kurumu Baytur, Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubunun müteahhitlik şirketi ile aynı alanda faaliyet göstermektedir. İş makineleri pazarlamacılığında da çokuluslu iki tekelin Türkiye temsilcisi olan bu iki grup 1981 yılında 10'u aşkın gıda tesisini satın alan Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubunun gıda sektörüne girmesiyle de pek çok alanda birbiri ile rakip hale

⁴⁹ *Güneş*, "Makulde Buluşmak", 13 Şubat 1983.

gelmiştir. Aslında sorun özünde Çavuşoğlu/Kozanoğlu Grubu ile Çukurova Holding arasında yani iki rakip grubun birbiri ile mücadeleleri ile ilgilidir. Çukurova grubu hakkında bir bilgi ele geçiren Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu bunu değerlendirerek rakibini zayıflatmayı ve iki grubun ortak faaliyet gösterdiği sektörlerde lider olmayı hedeflemektedir(Sönmez,1992: 295).

Kozanoğlu-Çavuşoğlu grubunun Çukurova grubuna yönelik ilk hamlesi Çukurova grubunun adının karıştığı bir kaçakçılık olayı ile ilgilidir. *Güneş*'te bu olay 1982 Mart ayında "Bu defa suçlular babalar değil, Milyarlık kaçakçılık" başlığı yayınlanır. Böylece Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu, rakibini yıpratmanın bir aracı olarak sahibi olduğu gazeteyi kullanmaya başlar. İlerleyen günlerde Pamukbank Yönetim Kurulu Başkanlığına seçilen ve yönetim kurulunda yemin etmek için beklenen Mehmet Emin Karamehmet'in altı aydır yaşadığı İsviçre'den gelip gelmeyeceği merak konusu olur. *Güneş*'in tahmini Mehmet Emin Karamehmet'in hakkındaki kaçakçılık suçlamalarından dolayı Türkiye'ye gelmeyeceği yönündedir. *Güneş* muhabirleri olayı araştırmak için Pamukbank Genel Müdürüne giderler, ancak cevap alamazlar ayrıca buradaki görevliler tarafından muhabirlere kaba kuvvet uygulanır. Bu olay *Güneş*'te ilerleyen günlerde birinci sayfadan "Gazetecilik Görevi" başlığı ile verilir. Bu yazıda *Güneş*'in amacının bir yemin olayını araştırmak ve doğruyu halka yansıtmak olduğuna değinilir.⁵⁰ *Güneş*'in Çukurova Grubu ile ilgili çatışmasının bundan sonraki boyutu bu kaba kuvvet kullanımı ile ilgili olarak mahkeme salonlarına taşınır. *Güneş*, Çukurova Grubu ile ilgili tüm davalara sayfalarında yer verir.

⁵⁰ *Güneş*, 8 Nisan 1982.

24 Ocak 1983'te "Çukurova Kaçakçılık Davası Başlıyor" başlığı ile verilen haberde Mehmet Emin Karam Mehmet ve 24 arkadaşı için toplu kaçakçılık suçundan 10'ar yıl ağır hapis istenildiği ve ayrıca döviz kaçakçılığından da dava açıldığı haberi duyurulur. O dönem Güneş'in sahiplerinin ticari ilişkilerinin bu haberler üzerinde etkili olduğu daha sonra Güneri Cıvaoğlu'nun açıklamalarından da anlaşılmaktadır Cıvaoğlu bu dönemde Çukurova grubu ile ilgili Güneş'te yapılan haberler ile ilgili Akpınar'a "Benim pek katılmadığım bazı haberler ve yayınların yanı sıra ortaklarımın ticari ilişkileri nedeniyle zorlanma yarattığı bir 'Karam Mehmet Olayı' yaşanmıştır" yorumunu yapar (2002:162). Ayrıca Cıvaoğlu, bu dönemi şöyle nitelendirir:

*"Gazetenin ortakları olan Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu ile Çukurova Grubu arasında bir anlaşmazlık vardı. Çukurova Grubu bu yüzden bize ilan vermiyordu. Mehmet Emin Karam Mehmet ile gazeteye ilan vermemesinin doğru olmadığını konuştum ve meseleyi çözdüm. İlanın geleceği gün Ahmet Kozanoğlu Bedri Koraman'a bir karikatür çizdirmiş ve bunun üzerine ilişkiler yeniden koptu."*⁵¹

Çukurova grubu ile ilgili haberler nedeniyle Güneş aleyhine açılan 25 milyon liralık tazminat davası, Çukurova grubunun "Güneş'teki yönetim değişikliği ve haber anlayışını göz önünde bulundurarak" davadan vazgeçmesi nedeniyle kapanır. Tazminat davası 1982 Temmuz ayında açılmıştır, ancak aradan geçen iki yıl içerisinde Güneş'in sahipleri

⁵¹ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

değiştirmiştir ve *Güneş*'in yeni patronunun Çukurova grubu ile bir sorunu bulunmamaktadır.⁵²

I.7. BANKERLER SKANDALI, KASTELLİ (CEVHER ÖZDEN) VE GÜNEŞ

1981 yılı sonunda başlayan ve 1982 yılı ortalarına kadar süren bir dizi banka ve banker iflasları ile başlayan kriz 24 Ocak kararlarının uygulamalarından biri olan serbest faiz politikasının bir sonucudur. Önemli ekonomik gelişmelerin ve faiz yarışlarının yaşandığı bu dönemde *Güneş* sayfalarında büyük-küçük banka ve bankerlerin çoğunun ilanlarına yer vermiştir. Bunların içerisinde Banker Bako, Hisarbank, Eko Yatırım, Kastelli ilanları en sık rastlanılanlardandır.

1 Temmuz 1980'de faizlerin serbest bırakılması ile başlayan süreç, ekonomi yönetiminin iflası ile sonuçlanmıştır. Sürecin iki önemli boyutu vardır. Bunlardan birincisi, serbest faiz politikası ve uygulanan yüksek faizler yüzünden batan banka ve bankerler ikincisi ise bu kuruluşlara para kaptıran tasarruf sahipleridir. *Güneş*, batan banka ve bankerlere karşı sorumluluk duygusu içerisinde hareket edeceğini, kurumlarla kişileri birbirine karıştırmayacağını; bu kurumları hedef almayacağını belirtir.⁵³

Ancak 23 Haziran 1982'de bankerlik piyasasının önemli bir kısmını

⁵²Bu haber *Güneş*'te 12 Ocak 1984 tarihinde şu şekilde yer alır: "Pamukbank Yönetim Kurulu, aldığı bir kararla *Güneş*'teki yönetim değişikliği ve habercilik anlayışını göz önünde tutarak 25 milyarlık manevi tazminat alacağını talep etmekten vazgeçti".

⁵³ *Güneş*, "Sorumluluk", 28 Mart 1982.

elinde bulunduran Banker Kastelli (diğer adı ile Cevher Özden) İsviçre'ye kaçar. Bu haber kamuoyunda ve basında bir şok etkisi yaratır. *Güneş* , Banker Kastelli, Bimtaş ve Mentaş'ın kapatıldığını, kapatılan bu bankerlik şirketlerinin hesaplarına devletin el koyduğunu duyururken aynı zamanda Maliye Bakanlığından verilen bir bilgiyi de eklemektedir. "Üç banker kuruluşunun alacak ve borç kayıtları muntazamdır."⁵⁴

Güneş, Banker Kastelli'nin çöküşünün önceki yıllarda yaşanan banker iflaslarından farklı olduğu düşünmektedir. Kastelli geride beş para etmez karşılıksız vadeli çekler veya bankerlerin şahsi senetlerini değil, banka mevduat sertifikası ve büyük holdinglerin tahvillerini bırakmıştır. Bu yüzden endişelenmeye ve paniğe gerek yoktur.⁵⁵

Piyasada birbiri ardına banker iflaslar yaşanırken, basında ise asla batmaz gözüyle bakılan Banker Kastelli'nin yurtdışına kaçması ile ilgili haberler yer almaktadır. Ancak bu haberlerin diğer gazetelerde verilışı ile *Güneş*'te verilışı arasında bazı farklılıklar göze çarpar. Aynı dönemde *Hürriyet* ve *Cumhuriyet* gibi gazetelerde "basında, radyo ve televizyonda siyasilerce ve parasal politikanın mimarlarınca vatandaşın yüksek faize olan eğiliminin desteklendiği, gerekli yasal önlemlerin alındığı ve bankerlik sistemine gerekli yasal düzenlemenin kazandırıldığı söylenerek vatandaşa gereksiz güven yaratıldığını, böyle ortamda vatandaşın birikimlerini Kastelli'ye yatırdıkları" söylenerek siyasetçiler ve ekonomi yönetimi eleştirilir (Boral, 1994:55). *Güneş*'te ise, hükümete ve ekonomik sisteme yönelik

⁵⁴ *Güneş*, 23 Haziran 1982

⁵⁵ *Güneş*, "Devlet bankaları destekliyor" , 24 Haziran 1982.

eleştirilerden uzak durulmuş, batan sistemin 24 Ocak kararları ile bağının kurulmasından kaçınılmış ve insanlara “endişeye gerek olmadığı” mesajı verilmiştir. Bu iyimser bir tablonun nedeni *Güneş*’in patronları olan Çavuşoğlu- Kozanoğlu grubunun bankacılık ve bankerlik sektörü ile olan ilişkilerinde aranmalıdır.

Kastelli ile Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu arasında görünenden çok daha fazla bağ vardır. Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubunun gelir kaynaklarından birisi de Hisarbank’ın sertifika satışlarıdır. Hisarbank, yasaklanmış olmasına rağmen Kastelli başta olmak üzere bazı bankerlere sertifika satışına devam etmektedir. Örneğin o günlerde Hisarbank, Kastelli’nin bütün kuruluşlarına kredi açmış gibi görünmekte, Kastelli de aldığı bu kredilerle Hisarbank’tan sertifika alıp satmaktadır. Bu sertifikaların faiz ve anaparasının nasıl ödeneceği ise belli değildir. Banka yetkilileri kaç milyarlık sertifika çıkardıklarının hesabını bile bilmemektedir. Bunun sonucu olarak Kastelli ile gerek Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu gerekse Hisarbank arasında hiç kimsenin içinden çıkamayacağı karışık hesap ilişkileri oluşmuştur (Çölaşan,1985:294). Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubunun bir diğer bankerlik kuruluşu olan Eko-Yatırım ait sertifikaların satışı ise *Güneş* aracılığı ile dağıtılan ve daha sonra Eko-Yatırım’da sertifika haline dönüştürülen kuponlar aracılığıyla da yapılmaktadır.⁵⁶

⁵⁶ *Güneş*’te çıkan ilanlarla yedi adet kupon biriktiren ve 950 bin lira tasarrufu olan okuyucunun EKO-Yatırım’dan alacağı banka mevduat sertifikası bedelinin yüzde beşinin ödeneceği, yani parasının bir milyona tamamlayacağını duyurur. Ayrıca bu uygulamaya katılan her okuyucuya uygulamanın sonunda bir armağan çekilişine katılma şansı verilir. Böylece bir yandan okuyucuların birikimleri Çavuşoğlu-Kozanoğlu’nun bankerlik şirketine kaydırılırken, diğer yandan bir promosyon

Öte yandan, 7 Haziran'dan itibaren *Güneş*'te Hisarbank'ın o güne kadar verilen en büyük faiz oranını uygulayacağını müjdeleyen tam sayfa ilanlar çıkmaktadır. Çölaşan'a göre aslında o günlerde hem Hisarbank hem de Çavuşoğlu-Kozanoğlu grubu iflas durumundadır. Bu çöküşü engellemek amacıyla yüksek faiz yolu ile piyasadan para toplamaya çalışmaktadırlar. Ancak bir süre sonra bu durum piyasadaki diğer bankaları rahatsız etmeye başlar. Çünkü halk panik içinde diğer bankalardaki paralarını çekip, piyasadaki diğer bankerler birer ikişer batarken hâlâ yüksek faiz uygulayan ve bunu gazete ve televizyonlarda boy boy ilanlar ile duyuran Hisarbank'a yatırmaktadır. Bunların çoğunluğunu ise tasarruflarını Kastelli'ye yatırmış olanlar oluşturmaktadır. 7 Haziran'dan itibaren Kastelli artık ödeme yapamaz duruma düşmüştür. Çölaşan'a göre bu durum Turgut Özal ve çevresini de rahatsız etmeye başlar.

"Hisarbank kampanyasının başlamasından birkaç gün sonra Turgut Özal, Merkez Bankası'na geldi. Yanında Maliye Bakanı Kaya Erdem de vardı. Başbakan Yardımcısı Özal, Merkez Bankası başkanının odasından Hisarbank Genel Müdürü Ahmet Demirel'i aradı ve yaptıkları işin bütün sistemi çökertebileceği konusunda uyardı. Ahmet Demirel en kısa zamanda sonlandıracaklarını söyledi. Birkaç gün sonra da Merkez Bankası Başkanı Osman Şıklar acele olarak Ankara'ya çağırıldığı Ahmet Kozanoğlu ile konuştu. Eğer bu işten vazgeçmezlerse askerlerin onları vazgeçireceğini söyledi" (Çölaşan,1985:299-300).

Güneş, Kastelli krizi sırasında izledikleri gazetecilik anlayışını "en doğruyu, en yeniyi süratle okurlarına duyurmaya çalışan ve kritik dönemin

uygulaması olarak *Güneş*'in satışının arttırılması amaçlanmaktadır, *Güneş*, 10 Mayıs 1982.

sorumluluk bilinciyle, sağduyulu bir yayın politikası izleyerek” sözleri ile ifade eder.⁵⁷

“Temmuz Bankacılığı” olarak da adlandırılan faizlerin serbest bırakılması politikasının yıldönümünde *Güneş*, Temmuz Bankacılığının Türkiye ekonomisi için olumlu bir aşama olduğu ve serbest bırakılan faizlerle gerçekten tutarlı bir tasarruf politikası çizildiği, banka ve banker sisteminde var olan bir trilyon 600 Milyar liralık tasarrufun uygulamanın doğruluğunun açıkça ortada koyduğunu savunur. Ancak sistemin batması ev kirasını, eşya taksitini, çocuğunun eğitim giderlerini aydan aya aldığı Kastelli aylık faizleri ile karşılayan 220 bin aile için kara bir gün olmuştur.⁵⁸

1982 yılı ortalarına doğru, bankerlik sisteminin batmasının piyasada yarattığı ekonomik etkilerinin yanısıra siyasi etkileri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Dönemin Maliye Bakanı Kaya Erdem ve Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Turgut Özal bankerlik krizini önleyemedikleri için görevlerinden istifa ederler (Yıldırım,1998:220). Özal'ın yerine, Maliye Bakanı Adnan Başer Kafaoğlu getirilir. Bankerlerin batışını arkasından dört bankanın iflası izler. Yeni ekonomi yönetimi büyük ölçüde bankerler yoluyla finansman sağlayan Hisarbank, Odibank, İstanbul Bankası gibi bazı bankalara el

⁵⁷“Kastelli'nin yurt dışına kaçtığı haberi *Güneş*'e geçen pazartesi günü öğlen saatlerinde ulaştı. Bu haberi izleyen bir iki saat sonra da Sıkıyönetimin Kastelli ile ilgili bütün haberlerin kullanılmaması yolundaki uyarısını aldık. Olayın ertesi günü yani Salı günü ise sadece bildirilerin verilmesi doğrultusundaki uyarı geldi. Ve *Güneş* işte bu uyarıların çizgisinde şu kritik dönemin bilinci içinde sağduyuyu yansıtan bir yayın politikası izledi. Okuyucularımız bütün gerekli haberleri buldular. Yalnızca bir tek şeyi bulamadılar: Panik unsurunu. Bir şeyi daha bulamadılar yanlış haberi ve yalanlanan haberi. *Güneş* güvenilir gazete olmanın bir kanıtını daha sergilemiş bulunuyor”, 28 Haziran 1982.

⁵⁸ *Güneş*, “İyi ki Doğdun 1 Temmuz”, 1 Temmuz 1982.

koymuştur. Bu bankaların arasında bulunan Hisarbank, Koçanoğlu-Çavuşoğlu grubunun bankasıdır. Güneş bu gelişmeyi Maliye Bakanı Kafaoğlu'nun *"Bankalara el koymadık, 60. Maddeyi işlettik"* açıklaması ile birlikte *"Devlet iki bankanın yönetimini üstlendi"* başlığı ile duyurur. Bu konu ile ilgili de devletin bankalara "el koyduğunu" değil, bankaların "yönetimini üstlendiği" açıklamasını kullanmayı tercih eder. Cıvaoğlu ise "Bankalara Operasyon" isimli yazısında bu iki bankanın devletleştirildiğini, bankada yönetimlerin geçici olarak devlet tarafından üstlenilmiş olduğunu söyler. Bunun için kesinlikle söylenebilecek tek şey iki bankanın ve iştirakçilerinin devlet güvencesine alınmış olduklarıdır. Her iki bankanın da hizmetleri bankacılık kuralları çerçevesinde yürütülecektir. Bu hizmetlerin devlet güvencesi altında sağlanacak olması da bankacılık, finans ve tasarruf sisteminin kazanacağı olumlu ve sağlıklı bir boyuttur.⁵⁹

"Bankalar Operasyonun Altındaki Gerçek" manşeti ile verilen haberde ekonomide yaşananlar, bahar hareketine benzetilerek, bunun beraberinde yatırımlarda ve özel sektörde canlanma getireceği savunulur. Bu sayede bankaların bütün hesaplarının ve bilançolarının gerçekçi bir şekilde denetleneceği, bankaların sermayelerine göre fazla açılmalarının önleneyeceği, bankalararası birleşmelerin teşvik edileceği ve halkın hisse senedi ile tahvile yönelmesinin özendirileceği vurgulanır.⁶⁰

⁵⁹ Güneş, " Bankalara Operasyon", 18 Mart 1983 .

⁶⁰ Güneş, 18 Mart 1983.

I.8. 1982 ANAYASA REFERANDUMU VE GÜNEŞ

Ekonomik kararlarda hükümeti destekleyen *Güneş*, siyasal gelişmeler konusunda da bu desteğini sürdürür. 17 Temmuz 1982'de açıklanan anayasa tasarısı ile devlet başkanının ve hükümetlerin yetkilerinin arttırılacağı, milletvekili sayısının 400'e çıkarılacağı vurgulanarak, manşetten "*Anayasa'da Genel İlke: Güçlü Devlet*" başlığı ile duyurur.

Tüm basında görülen taslağa yönelik eleştiriler *Güneş*'te de yer alır. *Güneş*'e göre taslak, birbiri ile mükerrer maddelerin varlığı, işin aceleye getirildiği, sistematığında dağınıklıkların göze çarptığı, dilin dengeli olmadığı gibi eleştirilerle aceleye gelmiş bir çalışma olarak nitelendirilir.⁶¹

Taslağın kamuoyuna açıklanmasının ertesi günü yani 18 Temmuz tarihinde *Güneş*'in birinci sayfasında taslak hakkında toplumda göze çarpan bazı eleştirilere yer verilir. "*Anayasa hakkındaki görüşler açıklanıyor, tasarı tartışması*" başlıklı haberde tasarı hakkında Anayasa Mahkemesi başkanı Yekta Güngör Özden'in "*yeni düzenlemelerin sakıncalı olduğu*", Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz'ın "*çalışanlar aleyhine bir karar olduğu*", Barolar Birliğinin "*kuvvetler ayrılığı ilkesinin zedelendiği*" şeklindeki açıklamalarına yer verilir. Sonraki günlerde tasarı hakkında sendikalar ve sanat çevrelerinden de görüş sorulmuş ve onların da eleştirilerine yer verilmiştir.⁶²

Güneş'in yazarları da taslak hakkında görüşlerini belirtir. "*Geleceğimizi*

⁶¹ *Güneş*, "Anayasa Tasarısı", 18 Temmuz 1982.

⁶² *Güneş*, 19 Temmuz 1982.

Biçimlendirecek Anayasa bu mu?" isimli yazısında Cüneyt Arcayürek eleştirilerini daha çok Anayasa Komisyonu Başkanı Orhan Aldıkaçtı'ya ve komisyon üyelerine yöneltmektedir:

*"Sekiz ayın son dört ayında dilimizde tüy bitti. Bilimsel çalışma metotlarından bu kadar arınmış bir komisyonun bilimsel kurallara uygun bir tasarı ortaya koyması kuşkuludur. Biz Aldıkaçtı Komisyonun çalışma temposuyla, uyguladığı metoda bakarak tutarlı bir anayasa yapamayacağını yayın hayatına başladığından beri Güneş'te yazıyor, uyarıyorduk."*⁶³

7 Kasım 1982'de referanduma sunulan anayasa yapılan halkoylaması ile kabul edilir ve Kenan Evren de Cumhurbaşkanı sıfatını kazanır. Anayasa metni, MGK'da görüşülmeden önce *Güneş*'in anayasadan beklentisi, barış ve hoşgörü içinde gerçekleşecek siyasal mücadele ortamında çağdaş, çoğulcu demokrasinin bütün kurumlarıyla var olması ve Türkiye'nin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün korunmasıdır. Ancak *Güneş*'e göre Anayasada pek çok hüküm özgürlüğün kendisini ortadan kaldırır niteliktedir. Çalışma yaşamına dair getirdiği düzenlemeler ise sendikacılığı imkansız kılacak, işyerlerinde barış değil, huzursuzluk yaratabilecek özellikler taşımaktadır."⁶⁴

Güneş'in yayını 10 Ağustos 1982 tarihinden itibaren 9 gün süre ile durdurulur. 19 Ağustos günü tekrar yayınlanmaya başlayan gazetenin bu durdurma ile ilgili açıklaması ise bütün taraflarca paylaşılan bir iyi niyetin varlığına rağmen, gazete hazırlığının kaçınılmaz sürati içinde haberlerin verilışinden kaynaklandığı şeklindedir.

⁶³ *Güneş*, 19 Temmuz 1982.

⁶⁴ *Güneş*, "Demokrasi, barış, güvenlik ve bütünlük için ", 2 Ağustos 1982.

7 Kasım'da yapılan anayasa oylaması ve Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesi yeni bir dönemin başlangıcı olarak duyurulur. Anayasanın ve Kenan Evren'in Cumhurbaşkanı seçilmesinin Türk halkının yüzde 91'inin oyları ile kabul edilmesinin nedeni Türkiye insanının yozlaşmış bir dönemi, acılı-kanlı anıları unutmak isteyerek bu iki olayı birleştirmek istemesidir. 7 Kasımda açılan bu yeni dönemin doğrultusunda, *Güneş*'in yayınları da Atatürk çizgisinde, çağdaş uygarlığa ve demokrasiye yönelik olacaktır ⁶⁵

I.9. 1983 MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİ GÜNEŞ

1983 yılı başından itibaren *Güneş*'te tartışılan konuların en önemlilerinden birisi siyasi yasaklı eski parti liderlerinin durumu olmuştur. 14 Ocak 1983'te "Siyasi Mirasa İzin Yok" manşeti ile bu liderlerin durumu *Güneş*'te yer alır.

Güneri Cıvaoğlu "Siyasi Miras" isimli yazısında *"Bize göre asıl gerçekçi yaklaşım 12 Eylül öncesi siyasi partilerin devamı olma iddialarının bu parti hangisi olursa olsun gerçekten prim yapıp yapmayacağıdır?"* diye sormaktadır. Cıvaoğlu, bir zamanların kanlı bombalı terör görüntülerini çağrıştıran bu partilere halkın itibar göstermeyeceği düşüncesindedir. ⁶⁶

Cıvaoğlu'na göre, yasaklı eski liderler rüzgara baş eğmiş ama eski konumlarını almaya, bellerini doğrultmaya hazırlanan kamışlara benzemektedir. "Soluk soluğa izlenecek, kısa metrajlı bir siyaset gösterisi"

⁶⁵ *Güneş*, 15 Kasım 1982.

⁶⁶ *Güneş*, 14 Ocak 1983.

diye nitelendirdiği bu süreçte “geçmişin mirasına oynayanlarla”, “yepyeni siyasi formülleri oluşturma çabası içindekiler” karşı karşıya kalacaklardır. Bu mücadelenin içinde umutlar, kaygılar ve beklentilerin olacağını da söyleyen Cıvaoğlu “bu görüntülerin sadece seyircisi olmayacaklarını” söyleyerek, bu süreçte iktidarın yanında olacağı mesajını verir.⁶⁷

1983 seçimleri öncesi *Güneş*’in en güvendiği isim Turgut Özal’dır. Güneri Cıvaoğlu “Turgut Özal Olayı” isimli yazısında Özal’ı eleştirmenin çoğu zaman 24 Ocak kararlarını ve bununda ötesinde liberal kapitalist sistemi hırpalamak amacı güttüğünü söyleyerek, Özal’ı savunmanın aslında liberal kapitalist sistemin yanında yer almak olduğunu savunmaktadır. *“Şimdi Özal 30 yıllık teknisyen kimliği kartını değiştirerek politikaya soyunuyor. 1983 Türkiye’sinden manzaraların umut verici bir yönüne daha işaret etmeliyiz. Hedefine varmasa da, Türkiye’nin devlet adamı stokunda böyle bir ismin bulunması az şey değildir”*⁶⁸

Güneş’e göre, seçim sonuçları Türk insanının önem verdiği iki konuyu açıklığa kavuşturmuştur. Bunlardan birincisi terör sorunu diğeri ise ekonomidir. Ülkede 12 Eylülden bu yana, terörü aşma konusunda büyük mesafeler kat edilmiştir. Ancak bugünün öncelikli sorunu ekonomik sorunlar olmalıdır. Bu yüzden ekonomiye öncelikli ve ağırlıklı yaklaşan parti olan ANAP seçimleri kazanmıştır.⁶⁹ *Güneş*, ANAP’ın kazanmasını ise sandıktan

⁶⁷ *Güneş*, 12 Şubat 1982.

⁶⁸ *Güneş*, 14 Şubat 1983.

⁶⁹ *Güneş*, 27 Ekim 1983.

istikrarın çıkmış olması ve demokrasiye geçişte sağlıklı adımların atılacağıının göstergesi olarak yorumlar.⁷⁰

I.10. GÜNEŞ'TE ÇAVUŞOĞLU-KOZANOĞLU DÖNEMİ TİRAJ VE PROMOSYON UYGULAMALARI

Güneş yayın yaşamına başladığı ilk gün, beklenmedik bir tiraj başarısı elde eder. Bir milyon basılan ilk günün ardından Güneri Cıvaoğlu, *Güneş*'in sabahın erken saatlerinde bittiğini, pek çok okuyucunun birinci sayıyı alamadığını, bu yüzden bütün teknik imkanlar zorlanarak bir milyonun üzerinde bir tirajı sürdürmek çabasında olacaklarını söyler.⁷¹ Yine Cıvaoğlu kendisi ile yapılan görüşmede, *Güneş*'in çıktığı ilk günün sabahı çok erken saatlerde Haldun Simavi'nin kendisini arayarak *"kalk ne yatıyorsun, senin gazeten yüzünden Taksim'de adam öldürüyorlar"* dediğini, o sabah, bayilerde gazete tükendiği için Taksim'de büyük kavgaların yaşandığını söyler.⁷²

Güneş'in ilk gün gösterdiği satış başarısı, *Güneş* henüz yayına başlamadan önce yapılan tüm reklam ve tanıtım kampanyalarının etkili olduğunu göstermiştir. *Güneş*, bundan sonraki günler için de ilk gün yakaladığı başarıyı devam ettirmeyi ve bir milyon tirajı hedeflemektedir. Bir milyon tiraj o günün Türk basını için büyük bir rakamdır.

Güneş, 1982 Şubat ayı içerisinde günlük ortalama 652.859 adet satar. Bu tiraj oranı ile en çok satan ilk üç gazete içerisinde yerini alır. 1982 yılı

⁷⁰ *Güneş*, 9 Kasım 1983.

⁷¹ *Güneş*, 20 Şubat 1982.

⁷² Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

Nisan, Mayıs, Haziran aylarında ortalama 460 bin satan *Güneş*'in tirajı Ağustos ayında 176 bine geriler. Bunun nedeni, bu ay içerisinde *Güneş*'in sıkıyönetim tarafından 9 gün süreyle kapatılmasıdır. Bu kapatılmanın ardından *Güneş*, tirajındaki düşmeyi engelleyemez. Sencer Güneşsoy bu kapatılmanın *Güneş* üzerindeki etkisini şu sözlerle anlatır:

*"Kapatılmak her dakika için var olan bir sorun idi. Ama bir gazetenin kapatılmasından sonra o gazetenin çıkışına kadar geçen süre ölüm sürecidir. Okuyucu ancak birkaç gün sabredebilir ama sonrakı gün başka bir gazete alır. Unutulur gidersiniz. Aynı zaman da ciddi bir mali kayıp yaratır. Çünkü bütün giderler aynen işlemeye devam eder."*⁷³

1982 Ekim ayında *Güneş*'in fiyatının 20 bin liradan 30 bin liraya çıkması nedeni ile Eylül ayında 342 bin olan tirajı Ekim ayında 276 binlere geriler. Bu durum *Güneş* okuyucusunun fiyat artışlarından çok çabuk etkilenen ve böyle bir durumda gazeteyi almaktan vazgeçebilen bir yapıda olduğunun göstergesidir. *Güneş*'in fiyatının artması gazeteye şikayet telefonları ve mektuplarını gelir. Bu durum karşısında Cıvaoğlu, okuyucunun ekmeklerini yarıya indirmek pahasına da olsa gazetelerini almaya devam etmelerini ister.⁷⁴ *Güneş* 1982 yılı sonuna kadar ortalama 325 bin adet satar.

⁷³ Sencer Güneşsoy ile görüşme, 6 Mayıs 2003.

⁷⁴ 1980'li yıllar azalan alım gücü karşısında insanlar öncelikle kültürel birtakım ihtiyaçlarından vazgeçmişlerdir. Dalbudak'ın "Türkiye'de bir gazetenin bir ekmek fiyatından ucuz olduğu sürece satılma şansı, ekmek fiyatını aştığı sürece satılmama riski olduğu" tespiti göz önünde bulundurularak, Güneri Cıvaoğlu'nun okuyucudan istediği şeyin "gerçekçi" olmadığı söylenebilir. *Güneş* yayına başladığında fiyatı 20 liradır. Aynı dönemde İstanbul'da ekmeğin fiyatı da aynıdır. *Güneş*, "Yarım ekmek ve bir *Güneş*", 18 Ekim 1982.

1983 yılına günlük 281 bin ile giren *Güneş*'in tirajındaki bu gerileme Şubat ve Mart aylarında da devam eder. Nisan ayından itibaren 323 bin olan tiraj Kasım ayına kadar ortalama 320 bindir.

1983 yılı Kasım ayında *Güneş*'in patron değişikliği gündeme gelir ve 25 Kasım 1983 tarihinde gazete Mehmet Ali Yılmaz'a satılır. Mehmet Ali Yılmaz gazeteyi aldığı zaman *Güneş*'in tirajı yaklaşık 200 bindir. 1982 yılı başında 600 bin olan tiraj bu sürede birçok promosyon ve lotarya uygulamasına rağmen, 1983 yılı sonunda 200 binlere kadar gerilemiştir. Bu durum *Güneş*'in kalıcı bir okuyucu kitlesinin oluşmadığını, ilk aylarda tanıtım kampanyası nedeni ile *Güneş*'e yönelen ilginin devamlılığının sağlanamadığını gösterir.⁷⁵

Güneş lotarya ve promosyon uygulamalarını, *Güneş* Pazarlama aracılığı ile yapmaktadır. Bu şirketin sosyal bir amaçla kurulduğunu pek çok kez ifade eden Güneri Cıvaoğlu'na göre, *Güneş* Pazarlama, devletin karşılayamadığı işsizlik sigortası, düşük faizli ev kredisi gibi tüketiciye yönelik hizmetleri *Güneş* okuyucularına sunmayı amaçlamaktadır.⁷⁶

Güneş'in ilk yayınlandığı günkü tiraj başarısının arkasında, başarılı reklam kampanyasının yanında o güne kadar Türk basınında görülmedik şekilde lotarya ve promosyon uygulamasının da büyük etkisi vardır.⁷⁷ Dalbudak'a göre *Güneş*, 1982 yılında lotarya desteğiyle yayın hayatına

⁷⁵ *Güneş*'in 1982-1983 yıllarında aylık ve günlük tiraj bilgileri için bkz. TABLO IV.

⁷⁶ *Güneş*, "Değerli Okuyucularımız", 30 Ağustos 1982.

⁷⁷ Promosyon, bir gazetenin tanıtımını yapmak veya satışını arttırmak amacıyla gazeteyle birlikte verilen çeşitli hediyelerdir. Lotarya ise, belli koşulları yerine getiren okuyucunun (kupon biriktirmek gibi) bir çekilişe verilecek hediyelere yönlendirilmesidir. Lotaryada şans faktörü rol oynar. *Güneş*, hem promosyon hem de lotaryayı birlikte uygulamıştır.

girmiş ve lotaryacılığa yeniden hız kazandırmıştır.(2001:95) *Güneş*'in lotarya ve promosyon uygulamaları zaman zaman kesintiye uğrasa bile bu uygulamadan vazgeçilmemiştir.⁷⁸ Cıvaoğlu, *Güneş*'in lotarya uygulamalarının bazı çevrelerde eleştiri konusu olduğunu, *Güneş* lotaryacılık yapıyor denilerek zaman zaman küçümsendiğini ifade ettiği yazısında, bu uygulamayı savunur.

“Aslında bu bütün dünyada uygulanmakta olan bir pazarlama yöntemidir Ama sadece şans çekilişlerine dayalı armağanlarla gazete satılmaz. Armağan çekilişleri için sel suları gibi gelen okuyucu ilerinin diğer boyutlardaki okuyucu potansiyelidir.Yani bu çeşit pazarlama yöntemleri bir anlamda kültür alanına olan talebi de geliştirmektedir.”⁷⁹

Mithat Sirmen, *Güneş*'in promosyonlarının çok ilgi çektiğini ve bu promosyonların yaratıcısının Güneri Cıvaoğlu olduğunu söylemektedir.

“Gerçekten promosyon konusunda çok ilginç fikirler gelmiştir. Örneğin Kuran-ı Kerim dağıttık. Tirajımız 400 bin iken 600 bin Kuran-ı Kerim bastırıldı yine de yetmedi. Ben ilk defa gazetenin önünde böyle bir kuyruk gördüm. Promosyonlar konusunda Güneri Cıvaoğlu Avrupa'yı

⁷⁸Çavuşoğlu Kozanoğlu döneminde 1982-1983 yıllarında uygulanan lotarya ve promosyonlar şunlardır:

Şubat 1982-7 ilde 97 kişiye 129 milyon,

Nisan 1982-9 renkli televizyon ve video çekilişi,

Mayıs 1982- 1 Mercedes otobüs, 94 Murat, 131 Şahin otomobil, Kanarya Adalarında, Romanya'da ve Türkiye'de toplam 2439 kişiye bedava yaz tatili,

Haziran 1982 -7 ilde 97 kişiye 129 milyon, Beşiktaş'ın dev poster, Ramazan ayı boyunca yemek kartları,

Temmuz 1982-Bankerzedelere her gün toplam500 bin, 20 banker alacaklısına her gün 25 bin lira, 9 adet Golf otomobil,

Eylül 1982- 5 bin lira peşin, 5 bin lira taksitle renkli televizyon,

Ocak 1983- her hafta 15 rakamı bulana birer milyon,

Haziran 1983- 1000 liraya otomobil.

⁷⁹ *Güneş*, 3 Ocak 1983.

takip ediyordu. Bingo, otomobil kampanyaları, apartman dairesi, elektronik aletler, hatta otobüs bile verdik.”⁸⁰

Güneri Cıvaoğlu da bütün dünya basınında ki promosyon uygulamalarını takip ettiğini söyleyen, ilk defa *Güneş* tarafından uygulanan bir lotarya yöntemi olan “Bingo”yu da *Sun*, *Daily Express*, *Daily Mirror* gibi gazetelerden aldığını ifade eder. Cıvaoğlu’na göre *Güneş*, “Bingo”yu Türkiye’ye getirirken aynı zamanda bir toplumsal işlevi de yerine getirmektedir.

*“Gazetelerin bir de “toplumsal işlevleri” vardır. 1983’e girerken Güneş Bingo’yu bir toplumsal katkı olarak düşündü. Aile bütçesine bir destek sağlamayı amaçladı. Bu amacını sıradan bir lotarya biçiminde değil, bir düzenli uğraş “disiplini” içerisinde sundu. Yedi gün boyunca bir gazeteyi saklamak, gazeteye bakma alışkanlığı kazanmak, numaraları işaretlemek bir disiplin oluşturur, bir eğitsel olaydır”.*⁸¹

Güneş’in okuyucusu üzerinde promosyonların oldukça etkili olduğu söylenebilir. Mithat Sirmen de Güneş’in okuyucusunun büyük bir oran da gazeteyi promosyonlar nedeni ile aldığını düşünmektedir.

“Güneş’i toplam okuyucusunun üçte ikisi promosyon nedeni ile alıyordu. Mesela bir kez İzmir Fuarında Güneş standında kuponunu kesip gazeteyi oraya fırlatan birini görmüştüm. Güneş’te güzel, kaliteli haberler oluyordu ama “Güneş’in yazdığı şu haberi alalım okuyalım” diye alacak okuyucu ancak yüzde 20-25 olabilir. Bu yüzden tirajda promosyon uygulamasına göre değişen büyük oynamalar göze çarpar. Sabit bir okuyucusu oluşmamıştır. Milliyet’i Cumhuriyet’i Hürriyet’i

⁸⁰ Mithat Sirmen ile görüşme, 5 Mayıs 2003

⁸¹ *Güneş*, 19 Nisan 1982.

bırakıp Güneş alan okuyucu olduğunu pek sanmıyorum. Ama Günaydın'dan ve Tercüman'dan Güneş'e okuyucu kaymıştır.⁸²

Güneş, promosyon uygulamalarını bir tiraj artırma yöntemi olarak kullanmakla birlikte, aynı zamanda insanları gazete almaya yönelteceğini de savunmuştur. Ancak, yoğun promosyon uygulamaları sonrası yükselen tirajların uygulamalar bittiğinde düşmesi, fiyat artışlarının satışları etkilemesi sağlam bir Güneş okuyucusunun oluşmadığının göstergesidir. Güneş'te bu durum bir kısır döngü şeklinde devam eder. Promosyon sonrası düşen tirajı yükseltmek için tekrar promosyona başvurulmakta ve sonuçta promosyon "vazgeçilmez" olmaktadır.

⁸² Mithat Sirmen ile görüşme, 5 Mayıs 2003.

II.BÖLÜM

1984-1989 YILLARINDA GÜNEŞ

(MEHMET ALİ YILMAZ DÖNEMİ)

II.1. GÜNEŞ'İN MEHMET ALİ YILMAZ'A SATILMASI

Türkiye'de 1980'li yıllarda tekelleşme hızlı bir gelişme gösterirken, 1983 yılı içerisinde gerçekleşen bankalar operasyonu sonrasında birçok küçük ve orta boy firma ile bazı holdingler iflas eder. 24 Ocak kararlarıyla yıldızı parlayan, ancak 24 Ocak kararlarının yarattığı fırtınadan da kısa sürede etkilenip batan sermaye gruplarının başında *Güneş*'in de sahibi Koçanoğlu-Çavuşoğlu grubu gelmektedir (Sönmez,1992:295). Devlet tarafından, bu gruba ait olan Hisarbank'a el konulmasının ardından Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Koçanoğlu yurtdışına kaçar ve onlar yurtdışındayken Türkiye'de çeşitli davalardan yargılanırlar ve haklarında tutuklama kararı çıkar. *Güneş*'te bu haber "*Ahmet Koçanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu hakkındaki mahkumiyet kararı temyiz edildi*" başlığı ile yer alırken, haberin devamında *Güneş*'in bu iki sahibinin Pendik Tersanesi mendirek inşaatı işinde Denizbank'ı 29 milyon lira zarara uğrattıkları için bir yıl hapse mahkum oldukları bilgisi de verilmektedir.¹

O güne kadar gazete okuru, gazete patronlarını bu konumda görmeye alışkın değildir. Ayrıca bu durum çalışanlar açısından da onur kırıcıdır. Bazı yazarlar ile muhabirler patronlarının dolandırıcılık gerekçesiyle tutuklanması

¹ *Güneş*, 25 Kasım 1983.

kararına tepki gösterirler ve gazeteden ayrılma kararı alırlar. Genel yayın yönetmeni Güneri Cıvaoğlu buna engel olmak amacıyla, *Güneş*'in sahip hanesinden Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu'nun adını çıkartır ve kendi adını yazdırır. Böylece tepkileri biraz yumuşatmış olur; ancak, *Güneş*'in mali açıdan zor durumda olmasından dolayı *Güneş*'i satın alacak birileri aranmaya başlanır(Kahraman;1996:217).² Güneri Cıvaoğlu bu süreci şöyle anlatmaktadır:

*"İşler iyi gidiyorken ekonomik kriz başladı ve bizim ortaklarımızın durumları sarsıldı. İflas durumuna geldiler ve yurtdışına çıkmak zorunda kaldılar. Bu arada haklarında bazı iddialar yayıldı. Gazetede çalışanlar da bu durumdan rahatsız oldular. Ahmet Kozanoğlu'na telefon ettim. O da imtiyaz sahibi olarak şimdilik benim adımın geçmesini, sonra tekrar bir düzenleme yapılabileceğini söyledi. Ertesi sabah ben yönetim kurulunu topladım. İmtiyaz sahibi olarak Güneri Cıvaoğlu diye geçirdik. Bir hafta on gün sonra da Ömer Çavuşoğlu ve Ahmet Kozanoğlu gelince değiştirecektik. Ancak Ömer Çavuşoğlu'un çeşitli gazetelerde Güneri Cıvaoğlu'ndan gazeteyi alacağım falan gibi demeçleri oldu. Ben de burada sana müdahale ettirmem dedim. 1-1,5 ay bir gerginlik oldu. Bu arada, başka gazete sahiplerinden onlarla beraber olmam yönünde teklifler geldi. Ama istenen koşullar içinde, Güneş Pazarlama'nın bazı borçlarını yok farz etmek falan vardı ki ben böyle bir şey yapamazdım."*³

Cıvaoğlu, Ömer Çavuşoğlu'nun, "Mehmet Ali Yılmaz *Güneş*'i istiyormuş ona verirse aramızda bir anlaşmazlık çıkmaz" sözleri üzerine *Güneş*'i Mehmet Ali Yılmaz'a sattıklarını söylerken, *Güneş*'in verilmesi sürecinde ileride anılarını yazacağı sırada anlatacağı bazı durumlar olduğunu da ekler. Cıvaoğlu, bu gelişmeleri Akpınar'a da özlü biçimde şöyle anlatır:

² 25 Kasım 1983 tarihinden itibaren *Güneş*'in künyesinde : "Ahmet Kozanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu'nun isimleri çıkartılırken, sadece Güneri Cıvaoğlu'nun ismi İmtiyaz sahibi, murahhas üye ve genel yayın yönetmeni olarak yer alır.

“Banker Kastelli kaçınca ortakları da battı. Bu olaylar doğal olarak Güneş’i etkiledi. Biz her şeye rağmen Güneş Pazarlama’yı kurup gelir dengesini sağladık, ama sonra ortaklar arasında ihtilafa düşürüldü. Bu ihtilaf sonrası gazeteyi Mehmet Ali Yılmaz’a devrettik” (Akpınar,2002:162).

Güneş’in magazin sorumlusu Canan Barlas ise bu dönem ile ilgili olarak anılarında şunları yazmaktadır:

“Gazetenin durumu giderek kötüleşti. Bir akşam Ömer Çavuşoğlu’na bir ekip olarak gidip gazeteyi Mehmet Ali Yılmaz’a satması için ricada bulunduk. Kendimizi acındırdık ve gazeteyi satarak kadroyu kurtarabileceğimizi söyledik. Gazeteyi, Mehmet Ali Yılmaz’a sattık. Mehmet Ali Yılmaz’lı günler başlamıştı. Halbuki, daha önce ofise lastik ayakkabılı bir adam gelmişti. Kim bu adam deyince patron demişlerdi. Bir kez de güzellik yarışması seçmelerinde görmüştüm. Sürçerek konuşan, garip biri gibi gelmişti” (2002:33).

Güneş’e uzun yıllar Ankara temsilciliği yapmış olan Nahit Duru Güneş’in Mehmet Ali Yılmaz’ a satılmasını şöyle hatırlamaktadır:

“Ben o zaman Güneş’in Ankara temsilcisiydim. Bir çok insan gazete ile ilgileniyor, geliyor gazeteyi dolaşıyordu. Bir sabah Güneri Cıvaoğlu ile birlikte Mehmet Ali Yılmaz gazeteye geldi. Ankara büroyu dolaştı ve sonra da gazeteyi satın aldığını öğrendik. Gazetenin durumu kötü idi, maaş ödeyemiyordu. Bir özelliği nedeni ile Mehmet Ali Yılmaz’a satılmış veya onun tarafından alınmış değildir.”⁴

Mehmet Ali Yılmaz, 1983 yılı Aralık ayında Güneş’i satın alır. Trabzonlu, inşaat sektöründe şirketleri bulunan ve genç bir işadamı olan Mehmet Ali

³ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

⁴ Nahit Duru ile görüşme, 7 Mayıs 2003

Yılmaz, *Güneş*'i satın aldığı dönemde, Trabzonspor Kulübü Başkanlığını da yürütmektedir. Kahraman'a göre *Güneş*, Kozanoğlu-Çavuşoğlu döneminde Hisarbank'a borçlandırılarak kurulmuştur, banka batarken geriye kalan varlıkları, borç ve alacakları devlet adına Ziraat Bankasına devredilmiştir. Bu durumda *Güneş* de bir bakıma devlete geçmiş olmaktadır. Mehmet Ali Yılmaz'ın devlet ile ilişkileri oldukça iyidir, aldığı işler arasında askeri tesisler ağırlıktadır. *Güneş*'in Ziraat Bankası'na, dolayısıyla devlete olan borcu uygun taksitlere bağlanıp Mehmet Ali Yılmaz'a teslim edilir (1996:218).⁵

Mehmet Ali Yılmaz, çevresinde içine kapanık, çekingen bir adam olarak tanınmaktadır. Kahraman'a göre Mehmet Ali Yılmaz'ın *Güneş*'i satın alması ile hayatında yeni bir sayfa açılır *“Tek zevki arada bir kabadayı arkadaşları ile buluşup, kenar mahallelerde içmek olan”* Yılmaz ismi ile birlikte anılan *“mafya babalığı”*, *“yer altı dünyasının karanlık adamı”* gibi sıfatlarını unutturarak yeni bir statüye kavuşur. Mehmet Ali Yılmaz'ın kravat bile takamayan bir adamken, smokini ile yüksek sosyetenin toplantılarına katıldığını söyleyen Kahraman'a göre, Güneri Cıvaoğlu ona nasıl giyineceğini, nasıl davranacağını öğretmiştir. Mehmet Ali Yılmaz, bir gazete sahibi olarak isminin sadece gazete künyesinde yer almasına veya arka planda kılmasına izin vermemiş, ileri gelen devlet adamlarıyla aynı ortamlarda sık sık gözükürken, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in huzuruna çağırılıp basın

⁵Süleyman Coşgun o yıllarda ortalıkta Mehmet Ali Yılmaz ile ilgili pek çok söylentinin dolaştığını söyler. Bunlardan birisi de Yılmaz'ın *Güneş*'i alması ile ilgilidir. Coşgun kesinlikle ispatlanmamış olmasına rağmen *Güneş*'in satılması sürecinde Yılmaz'ın mafya ile olan ilişkileri dolayısı ile Başbakan Bülent Ulusu'nun bu satışa engel olmak istediğini ancak Mehmet Ali Yılmaz'ın yine araya mafyayı koyarak devlet üzerinde bir baskı oluşturduğunu ve *Güneş*'i aldığını söyler.

izlemesi gereken yol konusunda talimat verdiği patronlar listesinin başlarında yer almıştır (1996:220).

Mehmet Ali Yılmaz döneminde, muhabirlik ve istihbarat şefliği gibi görevlerde bulunan Süleyman Coşgun, Mehmet Ali Yılmaz'ın *Güneş*'i satın almak istemesini şöyle açıklamaktadır:

“Gazete sahipliği insanlara büyük bir prestij sağlıyor. Yaşadığım bir olayı anlatayım. Güneş'in her yıl kuruluş yıldönümleri kutlanır. Kaçınıcı yıldönümü olduğunu hatırlamıyorum, Büyük Ankara Oteli'nde bir kokteyl vardı. Özal, o zaman başbakandı ve İstanbul'a gitmesi gerekirken uçak rezervasyonunu ileriye aldırarak Mehmet Ali Yılmaz ile birlikte kokteyle katıldı. Mehmet Ali Yılmaz sonuçta bir müteahhit, bir başbakanı ayağına getirecek bir gücü nereden bulacak; ama bir gazetenin sahibi olmak kapıları açıyor.”⁶

Süleyman Coşgun'un anlattığı bu olay Güneş'in yayın hayatına başlayışının beşinci yılında Ankara'da yapılan kutlamadır. Bu kutlamanın en önde gelen davetlisi Başbakan Turgut Özal ve eşidir. Mehmet Ali Yılmaz ve Güneri Cıvaoğlu'nun kokteylin sahipleri olarak Turgut Özal'ın yanında objekiflere verdikleri poz ertesi gün Güneş'in birinci sayfasında yayınlanır.⁷

Güneri Cıvaoğlu, Mehmet Ali Yılmaz'ın *Güneş*'i satın almasının *Güneş*'in hayatında bir dönüm noktası olduğunu vurgularken, Mithat Sirmen yayın anlayışı bakımından Mehmet Ali Yılmaz ile Kozanoğlu-Çavuşoğlu

⁶ Süleyman Coşgun ile görüşme, 16 Nisan 2003

⁷ *Güneş*, 19 Şubat 1986.

dönemini karşılaştırırken bir farklılıktan söz edilemeyeceğini çünkü, Güneri Cıvaoğlu'nun her zaman *Güneş*'e kendi damgasını vurduğunu söyler.⁸

Güneri Cıvaoğlu, Mehmet Ali Yılmaz'ın sahipliği döneminde de genel yayın yönetmeni ve Murahhas Üye olarak *Güneş*'teki görevine devam eder. Bu sahip değişikliğinin gazetede ekonomik olarak bir rahatlama yarattığı söylenebilir. Göze çarpan en önemli farklılık ise *Güneş*'in yoğun bir promosyon ve lotarya atağına geçmesidir.

Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'i satın aldığı ilk günden başlayarak sık sık okuyucuya seslenen yazılar yazar, 1 Ocak 1984 tarihinde *Güneş*'te kendi imzası ile birinci sayfadan okuyuculara seslendiği yazısında, *Güneş* gibi yüz binlere hitabeden, kamuoyu oluşturan, kamuoyunun görüşlerini yansıtan bir gazeteyi devralmanın onun hayatındaki en onurlu olaylardan biri olduğunu ve kendisine aynı oranda da sorumluluk yüklediğini söylemektedir. Bir gazetenin sahibinin, o gazetenin okuyucuları olduğuna değinen Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'in imtiyaz sahipliğini okuyucuların vekili olarak üstlenmiş bulunduğunu söylemektedir. Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'in Çavuşoğlu-Kozanoğlu sahipliğinde geçen dönemini ise şöyle nitelendirmektedir:

“Güneş gazetecilik alanında büyük doğmuş, yayını en büyükler arasında sürdürmüştür. Ancak büyük çoğunluğu gazeteden kaynaklanan bazı maddi sorunlar Güneş'i etkilemiş, Güneş'i yayın alanında yıpratamayanlara, parasal alanda konuşma malzemesi vermiştir. Açıkça söyleyeyim ki; bu sorunlar artık tümüyle geride kalmıştır. Bundan böyle

⁸ Mithat Sirmen ile görüşme ,5 Mayıs 2003.

*tüm maddi ve manevi imkanlarımla , temiz ve başarılı iş hayatımın deneyim ve birikimiyle Güneş'in destekçisiyim.*⁹

Mehmet Ali Yılmaz, Güneş'in daha önce 100 milyon TL olan sermayesini 900 milyon TL daha katarak 1 milyar liraya yükselttiğini, ayrıca Güneş'in yayın politikasının bağımsız, özgürlükçü, demokrat, Atatürk milliyetçisi, halka hizmet eden, eşitliğe, çağdaşlığa, yurtta ve dünyada barış ilkesine, kişi onur ve güvenliğine, devletin onur ve güvenliğine devletin varlığı ve milletin birliği ve bütünlüğüne inanmak, olduğunu belirtmektedir.”¹⁰

Mehmet Ali Yılmaz döneminde, Güneş çalışanlarına Tuzla'da deniz kenarında kurulmuş bir site kurulur. Bu sitenin kuruluşunu Cıvaoğlu, Güneş'in sahibi Mehmet Ali Yılmaz'ın çalışanlara bir jesti olarak nitelendirir.¹¹

Mehmet Ali Yılmaz ise neden bir gazeteye sahibi olmak istediğini ve Güneş'in hayatındaki yerini şöyle anlatır:

“Ben bir kulüp başkanı ve bir işadamı olarak basına ilgi duydum. Fakat Babıali beni kabullenmedi. Ben, basına çağdaş ve farklı bir anlayış ile geldim; ama birçokları benim aleyhimde, yaptığım başka işlerimden dolayı çok konuştular. Benim gazete patronu olma sürecim hem öğrenme hem de diğer işlerimi aksatmama çabası içerisinde geçti. O yüzden benim hayatımda Güneş'in önemi büyüktür. Çünkü benim için Güneş hem üzüntü, hem keyif açısından, hem para kaybetme hem de mücadele açısından çok önemlidir. Benim basına bu farklı yaklaşımım Babıali'ye farklı bir kimlik kazandırmıştır. Gazetecilerin aldığı ücretler, saygınlıklarını arttırmıştır ve diğer patronlar da bundan dolayı bana çok

⁹ Güneş, “1984'e Güçlü Giriyoruz”, 1 Ocak 1984.

¹⁰ Güneş, 19 Şubat 1985.

¹¹ Güneş, “Güneş'ten Mektup”, 8 Eylül 1985.

kızmıştır. Bugün, gazetecilerin görev yaptıkları modern, teknolojik binaların ilk adımı benim zamanımda atılmıştır. Ama, o günler beni tenkit eden gazete patronları bugün daha fazla güç sahibi olmuşlardır. Benim başka işlerim varken basın patronluğu yapıyordum. Oysa, hepsi şu an başka bir çok iş yapmaktadır.”¹²

Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'i basına duyduğu ilgiden dolayı satın aldığını belirtmiş olmasına karşın, *Güneş*'in sahibi olduğu dönemde geliştirdiği siyasi ilişkiler ileride siyasete aktif bir kişi olarak katılmasının yollarını açmıştır. Mehmet Ali Yılmaz 1991-1995 yılları arasında DYP'den milletvekilliği ve Devlet Bakanlığı yapmıştır.

II.2 1984 YEREL SEÇİMLERİ VE GÜNEŞ

1983 genel seçimlerinin ardından merkez sağ ve solda yeni siyasi hareketlenmeler başlar. ANAP'ın verdiği yasa değişikliği önerisi ile SODEP, DYP ve RP'nin de seçimlere katılması mümkün olur. Bu durum yerel seçimlerin çekişmeli geçeceğinin de habercisidir. ANAP, yerel seçimler öncesi iktidar olmanın bütün olanaklarından yararlanarak, halka bir çok vaatlerde bulunur. Aslında, birer “seçim rüşveti” olarak algılanabilecek bu vaatleri değerlendirirken *Güneş*, halkın bu seçimlerden “kazançlı çıkacağını” vurgular. “*Liderler meydanlarda birbirine veryansın ederken vatandaş kazançlı*” manşeti ile verilen haberde Özal hükümetinin yerel seçimler öncesi halkı ilgilendiren bir çok kararı peşpeşe yürürlüğe koyduğu, bir milyonu aşkın gecekonducuya tapu tahsis belgesi dağıtacağı, 30 milyon öğrencinin eğitimine devamı için af kararı çıkaracağı, asgari ücretin seçimlerden önce

¹² Mehmet Ali Yılmaz ile görüşme, 9 Mayıs 2003.

yükseltileceği, üreticiye olan borçların bir bölümünün ödenmesine başlandığı, Bağ-Kur affı ile esnaf ve sanatkarlara 10 yıl geriye doğru borçlanma hakkı verileceği üzerinde durularak bu durumda seçimlerin vatandaşa yararlı olduğuna değinilmektedir.¹³

Güneş'te seçimler öncesinde hükümetin ekonomik faaliyetleri ile ilgili haberler geniş yer alır. Bu haberlerde, genel olarak uluslararası finans kuruluşlarının Türkiye'ye sağladığı krediler ve bu kuruluşların Türk ekonomisine duydukları güveni anlatan ifadeler rastlanır. Güneri Cıvaoğlu bu süreçte iktidara çok yakın olduğu mesajını verir.

*"Yarın Londra'ya uçacağız. Chase Manhattan Bank'ın önderliğinde büyük uluslararası bankaların oluşturduğu sendikanın Türkiye'ye açacağı 300 milyon dolarlık kredinin imza töreninde bulunacağız. Gezinin ikinci bölümünde Zürih'te olacağız. Zürih'te Başbakan Turgut Özal'ın da katılacağı bir başka kredi anlaşması imzalanacak."*¹⁴

Güneş, seçim meydanlarında da ANAP'ı yalnız bırakmaz. Turgut Özal'ın bütün seçim gezilerini izler. Bu geziler ile ilgili haberlerde Özal'ın halktan büyük ilgi gördüğü, keyfinin yerinde olduğu ve neşeli görüldüğü üzerinde durulur.

*"Ege gezisinde büyük ilgi gören Turgut Özal öylesine keyiflendi ki zaman zaman seçim otobüsünün üzerinde "harmandalı geliyor efem.." diye müziğe eşlik ederek oynadı."*¹⁵

¹³Güneş, 18 Mart 1984.

¹⁴Güneş, "Türkiye'nin güvenilir ekonomisi", 12 Mart 1984.

¹⁵Güneş, "Özal'dan harmandalı" başlıklı haber, 21 Mart 1984.

Güneş, 22 Mart 1984'te "tesadüfi örneklem yöntemi" ile yaptırdığı bir seçim anketini yayınlar. Anketin sonuçları, üç büyük ilde ANAP'ın yüzde 42 oy alarak birinci parti olacağını göstermektedir.¹⁶ Güneri Cıvaoğlu, *Güneş*'te çıkan bu kamuoyu araştırmasının sonuçlarının Milton Friedman'ın "sadece toplum öğrenir" teorisini haklı çıkardığını söyler. Cıvaoğlu'na göre, ANAP'ın henüz misyonunun başında olmasına ve yerel seçimlerin toplumun ANAP'ı tanıyabileceği, "öğrenebileceği" bir süreden önce gündeme gelmesine rağmen, bu sonuçlar toplumun ANAP'a güvenini yansıtmaması bakımından ilginçtir.¹⁷

Yerel seçimler ANAP'ın 54 İl'de belediye başkanlığını kazanması ve yüzde 45 oy alarak birinci parti olması ile sonuçlanır.¹⁸ Seçimler öncesinde ANAP'ın kazanacağından emin olan ve adeta iktidar partisinin yayın organı gibi hareket eden *Güneş*'e göre seçim sonuçları "Özal'a güvenoyu" ve seçmenin ANAP'ı birinci parti ve iktidar partisi olarak görmek istediğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.¹⁹

¹⁶ *Güneş*'in seçim anketine göre İstanbul, Ankara ve İzmir'de ANAP, SODEP, HP ve DYP'nin aldığı oylar şöyledir: İstanbul'da ANAP yüzde 42.9, SODEP yüzde 29.8, HP yüzde 9.8, DYP yüzde 9.5; Ankara'da ANAP yüzde 41.6, SODEP yüzde 30.7, HP yüzde 9.2, DYP yüzde 6.1; İzmir'de ANAP yüzde 37.4, SODEP yüzde 37.1, HP yüzde 8.8, DYP yüzde 9 oy alacaklardır.

¹⁷ *Güneş*, "Friedman 'Sadece toplum öğrenir' demiş", 22 Mart 1984.

¹⁸ 1984 Yerel Seçimlerinde, SODEP yüzde 22 oy alarak ikinci parti olurken DYP üçüncü parti olur. HP yüzde 8, MDP yüzde 6.5 oy alarak 1983 seçimlerine göre oy kaybeder.

¹⁹ *Güneş*, 26 Mart 1984.

II.3. GÜNEŞ'TE NEZİH DEMİRKENT DÖNEMİ VE OKTAY EKŞİ'NİN BAŞYAZARLIĞI

Güneş'in ekonomik problemleri Mehmet Ali Yılmaz'a satılarak çözülür, ancak Güneri Cıvaoğlu ile Mehmet Ali Yılmaz arasında zaman zaman günyüzüne çıkan bazı sorunlar vardır. Cıvaoğlu, Akpınar'a bu sorunların nedeninin Yılmaz'ın gazeteye hakim olmak istemesi olduğunu ve kendisinin de onun önünü açmak amacıyla gazeteden ayrıldığını söylemiştir (2002:162). *Güneş*'ten Güneri Cıvaoğlu ile birlikte ayrılan ekibin içinde yer alan Mithat Sirmen'e göre ise Güneri Cıvaoğlu'nun ayrılmak istemesinin nedeni, Mehmet Ali Yılmaz'ın kendi iş dünyasındaki insanları *Güneş*'in yönetimine sokmak istemesidir.²⁰ Cıvaoğlu Mehmet Ali Yılmaz'dan bütün borçların karşılanacağına dair güvence aldıktan sonra 9 Mayıs 1984'te *Güneş*'ten ayrılır.²¹

Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'e yeni bir genel yayın yönetmeni aramaya başlar. Bu günlerde *Tan*'ın genel yayın yönetmeni Rahmi Turan, patronu Haldun Simavi ile problemlerinden dolayı Dinç Bilgin'in İstanbul'da yayınlayacağı yeni gazetede çalışmak için ayrılma aşamasındadır. *Dünya*'nın sahibi ve Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezih Demirkent, Rahmi Turan ile Mehmet Ali Yılmaz'ı tanıştırmak istemektedir. Mehmet Ali Yılmaz, Rahmi Turan'a *Güneş*'in başına geçmesi için 50 milyon transfer parası ve yüklü bir

²⁰ Mithat Sirmen ile görüşme, 7 Mayıs 2003.

²¹ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

maaş teklif eder. Ancak Rahmi Turan, Dinç Bilgin'e söz verdiğini söyleyerek bu teklifi reddeder ²² (Münir,1993:24).

Güneri Cıvaoğlu'nun ayrılmasından bir ay sonra genel yayın yönetmeni olarak Nezih Demirkent ve ekibi *Güneş*'te başlar. Bu ekip içerisinde yer alan Oktay Ekşi, başyazar olarak her gün birinci sayfada Cıvaoğlu'nun yazılarının yayınlandığı aynı köşede yazarken; Nezih Demirkent her hafta sadece pazar günleri yazmaktadır.

Nezih Demirkent, "Neden *Güneş*" isimli ilk yazısında basında göze çarpan bazı değişimlerden söz etmektedir. Bu değişimlerin başında ise gazeteciliğe özenen bazı kişilerin yeni yayın ilkeleri getirerek gazetelerin genel yayın yönetimini ele geçirmeye kalkışmalarını saymaktadır. Nezih Demirkent'e göre ekonominin gereği olarak basının holdinglerin eline geçmesine karşı çıkanlar nedense asıl tehlikeye, yani yayının yönetilmesinin yabancı ellere geçmesine göz yumduklarını, bütün dünyada var olan editör ya da genel yayın yönetmeni sıfatlarını gazetecilerden başkalarının üstlenmesine ses çıkarmadıklarını söylemektedir. Bu anlayış o kadar yaygınlaşmıştır ki bazı çevreler gazeteleri ticarethane olarak görme eğilimine kapılabilmişlerdir. Nezih Demirkent kendini ve ekibini bu anlayıştan farklı bir yere koyarak şöyle demektedir:

²² Rahmi Turan o günü ve Mehmet Ali Yılmaz ile görüştükleri odayı şu sözlerle anlatır: "Mehmet Ali Yılmaz, Boğaz'a bakan ve neredeyse boğaz kadar geniş olan odasını duvardan duvara kırmızı halı ile döşetmiş, orta yerine on iki kişinin yan yana oturacağı genişlikte, sentetik, gök mavisi renkli kumaşla döşeli bir koltuk yerleştirmişti." (Münir,1993:24).

*"Gazeteleri basit bir ticarethane görme düşüncesine karşıyız. Bu yüzden Güneş'te gazetecilik yapmayı görev bildik. Yıllarını bu iş koluna vermiş arkadaşlarımızla bu mesleği bir yaşam tarzı seçmeye niyetli kardeşlerimizle elele vererek yeni bir anlayış içinde gazeteciliğin bir meslek olduğunu bir kere daha ispatlamaya çalışacağız."*²³

Nezih Demirkent'in bu bakış açısı Mehmet Ali Yılmaz'ı da etkiler. Daha ilk yayınlandığı günden itibaren promosyon ve lotarya ağırlıklı çıkan *Güneş* bu dönemde daha az promosyon vermeye başlar.

Nezih Demirkent her hafta *Güneş*'te basının sorunları ile ilgili yazmaya devam eder. Bu yazılarda genel olarak 1980 sonrası değişen gazetecilik anlayışını eleştirir. Demirkent'e göre *Güneş*'e ekip olarak gelmeleri bir süreden beri basın dünyasında yaşanan diğer yer değiştirmeler gibi bir menfaat olayı değildir. *Güneş*'e ortak beklentileri, ortak görüşleri olan insanlar olarak yeni bir gazete yaratmak için gelmişlerdir.²⁴

Güneş'in yeni başyazarı Oktay Ekşi 17 Haziran 1984'teki ilk yazısında siyaset ile ilgilendiği bir yıl sonunda uzak kaldığı gazetecilik yaşamına tekrar dönmeye karar verdiğini, *Güneş*'e tarafsız bir tutumla ve hiçbir siyasi parti ile bağı kalmadan geldiğini söyler. Ekşi *Güneş*'te haklı olanın ve özgürlükçü demokratik sistemin yanında olacağını, yazar olarak ekonominin gücüne, hukukun üstünlüğüne, insan haklarının kutsal olduğuna olan inançları doğrultusunda tarafsız bir tutumla hizmet vereceğini söylemektedir.²⁵

²³ *Güneş*, "Neden Güneş", 17 Haziran 1984.

²⁴ *Güneş*, "Gazeteci kimdir", 24 Haziran 1984.

²⁵ *Güneş*, 17 Haziran 1984.

Oktay Ekşi, 12 Eylül Anayasasını belirli bir anayasal sistemi getirmesi, bir parlamenter sistemi kurması ve muhalefet partilerinin oluşmasına engel olmaması açısından olumlu bulmaktadır. Ancak anayasada özgürlükleri kısıtlayan pek çok madde vardır. Oktay Ekşi bu yüzden 1982 Anayasasını geri bulduğunu ve bu anayasaya karşı olduğunu söyler.²⁶

Oktay Ekşi, *Güneş*'te yazdığı dönemde Turgut Özal ile ilgili pek çok görüşünü de yazar. Ekşi'ye göre Özal ekonominin birtakım esrarlı kavramlarını günlük yaşamın içine sokmuştur. Özal'ın Başbakanlığı ekonominin ne ölçüde önemli olduğunu herkese gösterdiği gibi, ekonomik dünyanın birtakım kavramlarını da halka mal etmektedir. Özal'ın özel yaşamı, giyim tarzı ile de siyasi yaşamın unutulmaz tiplerinden biri olacağını; hem "muhafazakar", hem de "modern kafalı" olmak gibi birbirine taban tabana zıt iki dünya görüşünü tek kişilik içerisinde uzlaştırabildiğini söylemektedir.²⁷ Ekşi'ye göre tüm bunlar bir başbakanın halktan kopuk olmadığını göstermesi açısından yararlı olmasına rağmen, başbakana dönük toplumsal saygıyı azaltabileceği için doğru değildir.²⁸

Semra Özal'ın bir moda defilesi yapması ve bir assolistin sahnede bileziğini çıkarıp Semra Özal'a vermesi olayı üzerine Oktay Ekşi *"acaba bizim bildiğimiz ölçülerimiz, değer yargılarımız yanlıştı da farkında mı değildik yoksa 'değişim', 'dinamizm' derken ölçüyü kaçırıp iyice değerlerden, kurallardan mahrum bir toplum haline mi geldik"* diye sormakta ve *"Sünnet*

²⁶ *Güneş*, "Bir Adım Daha", 4 Temmuz 1984, "Yıldönümleri", 5 Kasım 1984.

²⁷ *Güneş*, "Bir para meselesi", 10 Temmuz 1984.

²⁸ *Güneş*, "Makam da saygı bekler", 28 Temmuz 1984.

düğünlerinin devlet törenlerinden önemli sayıldığı bir Türkiye’de bütün bunları hoş karşılamak mümkün olabilir. Ama kim ne derse desin yine de ciddi insanlar için bu görüntüler gerçekten üzüntü vericidir.” demektedir.²⁹

Başbakan Turgut Özal’ın SODEP ve HP’nin birleşmesine sert tepki göstermesi üzerine Oktay Ekşi, Özal’ın önceden olaylara karşı bu kadar sert ve olumsuz tepkiler vermediğini, bu tavrı ile 1960 öncesini bilen gazetecilere Menderes’i hatırlattığını söylemektedir. Ekşi’ye göre Özal’ın bu iki partinin birleşmesine gösterdiği tepkinin nedeni bu birleşmenin erken seçimi getireceğinden duyduğu endişedir.³⁰

Oktay Ekşi, Turgut Özal ile yaptığı bir mülakatı değerlendirirken asıl amacının başbakanın demokratik sistemin yerleşmesi ve işlemesi konusundaki görüşlerini öğrenmek olduğunu ancak bu mülakatlar sonucunda Özal’ın demokratik sistemin temel müessesesi olan parlâmentonun itibarı ve işleyişi hakkındaki görüşlerinin pek doyurucu olmadığını düşünmektedir.³¹ Yine bir başka yazısında Oktay Ekşi, Turgut Özal’ın seçim kampanyası dolayısıyla yaptığı konuşmalarda vatandaşa doğruyu söylemenin ve ona güvenmenin en doğru yol olduğunu söylemesine rağmen kendisinin verdiği sözlerde durmadığını, örneğin enflasyonu aşağı çekeceğini söylemiş olmasına rağmen tam tersini yaptığı belirtilmiştir. Özal, KDV’nin fiyat artışına

²⁹ Güneş, "Ölçüler karışınca", 11 Eylül 1984.

³⁰ Güneş, "İşin iç yüzü", 15 Temmuz 1984.

³¹ Güneş, "Değerlendirme", 29 Ekim 1984.

sebeup olmayacağını söylemiş hatta zam haberleri yüzünden kızmış olmasına rağmen, sözlerinin üzerinden çok az bir zaman geçmeden fiyatlar artmıştır.³²

II.4. GÜNERİ CİVAOĞLU'NUN GÜNEŞ'E GERİ DÖNÜŞÜ

Güneş'te Nezih Demirkent ve Oktay Ekşi dönemi, 2 Mart 1985'te sona erer. Mehmet Ali Yılmaz tirajda yaşanan düşmeden dolayı Güneri Cıvaoğlu ve ekibini tekrar *Güneş*'e çağırır. Cıvaoğlu, *Güneş*'e 3 Mart 1985 tarihinde döner ve *Güneş*'in künyesinde ismi yine Murahhas üye ve genel yayın yönetmeni olarak yer alır.

Güneri Cıvaoğlu, *Güneş*'e tekrar dönüşünü şu şekilde anlatır:

“Türkiye Tribün adında yeni bir gazete çıkarmayı planlarken, Mehmet Ali Yılmaz haber gönderdi. “Ya bu gazeteye dön, ya da çocuğun ölüyor” dedi. Güneş batıyordu. Bunu dedirtmek istemiyordum. O gece, Mehmet Ali Yılmaz’la buluşup konuştum. 7-8 ay uzak olduğum Güneş’in başına genel yayın müdürü ve başyazar olarak yeniden döndüm. Döndükten 40 gün sonra Güneş’in tirajını yeniden 450-500 bine ulaştırmayı başardım. Hatta, Mehmet Ali Yılmaz tirajı bu kadar yükselttiğim için bana armağan olarak son model bir Mercedes aldı” (Akpınar,2002:162).

Canan Barlas, Güneri Cıvaoğlu ile birlikte *Güneş*'e dönen ekibin içindedir. Gazeteye geri döndükleri bu dönemi şöyle anlatır:

“Mehmet Ali Yılmaz, Demirkent ekibinin işine son vererek, bizi yönetime çağırdı. Güneş, Cağaloğlu’na yakın, içi donatılmış, gazeteye göre uyarlanmış yeni bir binaya taşınmıştı. Bizim ekip toparlanıp Cıvaoğlu’nun peşinden gazeteye döndük. Mehmet Ali Yılmaz bizi birer

³² *Güneş*, “Büyüklerle masallar”, 3 Ocak 1985.

maaş ikramiye vererek karşıladı. Elindeki binayı gazete haline dönüştürmüştü. Kendisine de 100 metrekarelik bir çalışma odası yaptırmış. Güneri beni üst kattaki yönetim katına aldı. Yeniden güzel günler başlamıştı. Çılgınlar gibi koşturuyorduk” (Barlas,2002:33).

Cıvaoğlu, *Güneş*'te yaklaşık bir buçuk yıl daha çalışır. Bu süre sonunda da tamamen ayrılır. Cıvaoğlu, Akpınar'a ayrılış nedeni olarak Mehmet Ali Yılmaz üzerinde kurulan siyasi baskıyı gösteririr. Cıvaoğlu'na göre bu baskının nedeni Turgut Özal'ın kızı Zeynep Özal'a armağan edilen Jaguar otomobil ile ilgili yaptıkları haberdir(2002:162)

Cıvaoğlu'nun *Güneş*'ten ayrılışını Canan Barlas ise şöyle anlatmaktadır:

*“Mehmet Ali Yılmaz'dan sonra epey irtifa kaybettik. Yeni patronumuz henüz ortama alışmamıştı. Anlaşılan işleri iyi gitmemişti. Bir gün geldi, Güneri Cıvaoğlu'nun işine son verdi. Nezih Demirkent'i getirdi. Oktay Ekşi de birlikteydi. Biz Güneri'ye candan bağlı bir kadroyduk. *Güneş*'te Selahaddin Sadıkoğlu dahil, Ender Aladınlar, Oktay Yemeniciler gibi ona kayıtsız şartsız bağlı bir ekip vardı. Amacımız istifa etmektir. Ben yine de Nezih Bey ile konuşmak istedim. Bu sefer bana ofis memurluğu gibi bir pozisyon önerdi. Hemen istifa ettim. Güneri'nin peşinde boş bir ekip oluştu. Gazeteyi alması için çok uğraştığımız mavi gözlü yeni patron hayırlı olmamıştı. Ne yazık ki bir zaman sonra Güneri rahatsızlanmaya başladı. Mehmet Ali Yılmaz ile bir şeyler yine yürümüyordu. Güneri Sabah'a gitti” (Barlas,2002: 35,46).*

Güneri Cıvaoğlu, *Güneş*'te geçen günlerinin değerlendirmesini yaptığı son yazısında; *Güneş*'in yaşadığı sıkıntılı günlerin nedeninin kendi dışında, özellikle gazetenin ilk ortaklarının girdikleri ekonomik krizden kaynaklandığını söyler. Cıvaoğlu'na göre bu bunalım günlerinde dahi *Güneş* en çok okunan

ilk dört gazete arasındaki yerini korumuştur. Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'i bu sıkıntılı dönemde almış, *Güneş*'i sevmiş, benimsemiş ve büyük ekonomik katkılar sağlamıştır. Cıvaoğlu, *Güneş*'e gözü arkada kalmadan, gönül huzuruyla, Mehmet Ali Yılmaz'a da Babıali'de pek ender sayılabilecek bir dostlukla veda ettiğini söylemektedir. Son dileğini ise “*Güneş*'te, Güneri Cıvaoğlu hoş bir seda kalsın isterim” şeklinde belirtir.³³

Böylece Güneri Cıvaoğlu dönemi kapanır. Güneri Cıvaoğlu'nun *Güneş*'in yayın anlayışı üzerinde oldukça etkili olduğunu söyleyen Süleyman Coşgun, bu dönem Güneri Cıvaoğlu'nun haber anlayışını şöyle anlatmaktadır:

“Güneş bol renkli bir gazeteydi. Cıvaoğlu son derece sansasyonel başlıklar kullanırdı, birinci sayfadan karikatür verirdi. Bütün bunlar bulvar gazeteciliğinin tipik özellikleridir. Birinci sayfa tam bir bulvar gazetesi idi; ama gazetenin içerisine baktığımızda bir bulvar gazetesi diyemeyiz. Ulusal gazetelerimizin hepsinin yaptığını yapmıştır, örneğin çok geniş araştırma yazıları çıkardı. Güneri Cıvaoğlu için o gün var olan haber önemli değildir. Önemli olan haberi üretebilmektir. Hatta haberden de önemli olan başlıktır. Mesela, olağanüstü atlatma bir haber olabilir ama haberin başlığı yeterli şeyi ifade etmiyorsa o haber Cıvaoğlu için çok fazla anlam taşımaz. Habere karşı sonuna kadar açıktır ve haberi çok iyi kullanır. İlk defa ünlü arka sayfa güzelini ön sayfa güzeli olarak kullanan da Güneri Cıvaoğlu'dur. Hatta ciddi ciddi böyle bir şeyin gerekliliğini de savunmuştur. Yine ilk defa arka sayfadaki sporu içeri atıp son sayfadaki başlıkları birinci sayfa gibi düzenleyen bir uygulamayı da Güneş yaptı. Örneğin daha sonra çıkan Sabah da Güneş gibi çıkmıştır. Yani Güneş

³³ *Güneş*, “Veda yazısı”, 24 Ekim 1986.

*taklit edilen bir gazete oldu. Her biri reklam kampanyasını da Güneş gibi yapmıştır.*³⁴

II.5. JAGUAR OLAYI

1986 yılında kamuoyunun en çok konuşulan haberlerinden birisi Başbakan Turgut Özal'ın kızı Zeynep Özal'a bir galeri sahibi tarafından hediye edilen jaguar marka bir otomobil ile ilgilidir. "Jaguar Olayı" olarak da anılan bu olay ilk olarak *Güneş*'te "Zeynep'e 52 milyonluk hediye" manşeti ile 1986 yılı Temmuz ayında yayınlanır.

Haber kamuoyunda büyük etki yaratır. Turgut Özal sorulan sorulara "Bunları Güneri Cıvaoğlu hazırlıyordur" diye cevap vererek *Güneş*'e tepkisini dile getirir. Turgut Özal'ın bu demeci üzerine Güneri Cıvaoğlu, Özal'ın kendisine yönelik sözlerine olayın tüm tarafları ile konuşarak, objektif haberciliğin tüm gereklerini yerine getirdikleri şeklinde cevap verir. Cıvaoğlu'na göre Özal'ın yapması gereken Turgut Özal'ın bu olay sonrası yapması gerekenin Zeynep Özal'a olayın doğruluğunu sormak ve eğer Jaguar'ın tamamı hediye bir hayır kurumuna bağışlanmalı yada bu hediyeyi kabul etmekten vazgeçilmelidir. Cıvaoğlu'na göre böylesi "daha hayırlı" olacaktır.³⁵

İlerleyen günlerde "Jaguar Olayı"nın değişik boyutları olduğu ortaya çıkar. Otomobilin bir galeri sahibi tarafından kaçak binasının yıkılmaması için rüşvet olarak verildiği haberleri üzerine Jaguar, sahibine iade edilir. *Güneş*,

³⁴ Süleyman Coşgun ile görüşme, 16 Nisan 2003.

³⁵ *Güneş*, "Kerime hanıma otomobil", 13 Temmuz 1986.

düzenlediği bir anket ile “Jaguar Olayı”nın hükümet üzerindeki etkisini ölçülmeye çalışır. Anket sonuçları yüzde 57.5 oranında Özal’ın siyasi itibarının zedelendiğini göstermektedir. *Güneş*’e göre bu olay Özal’ın haberi olmadan gerçekleşmiştir ve bu yüzden Özal bu derece yıpranmayı hak etmemektedir. Yine *Güneş*’e göre anket sonuçları toplumun moral değerlere duyarlılığını göstermektedir ve Özal içinde kendisinin almadığı bir armağan nedeni ile olumsuz etkilenmiştir.³⁶

Güneş ile Turgut Özal arasındaki ilişkiler “Jaguar Olayı”ndan sonra bozulur. Bundan sonraki süreçte Güneri Cıvaoğlu bozulan ilişkileri düzeltmenin yollarını arar. Bu amaçla yazılan yazılarından birinde “Jaguar Olayı” patlak verdiğiinden beri Turgut Özal ile ilgili sorularla karşılaştığından yakınarak, yaptıklarının bir siyasi tavır koyuş değil sadece gazetecilik mesleğinin gereği olduğunu söyleyerek. *“Ekonomik yaklaşımımız, sempatilerimiz ayrıdır, bu tür olaylar karşısında satırlarımız ayrı. Bundan sonra da böyle olacaktır”* diyerek cevap verir.³⁷

Güneş, ilerleyen tarihlerde, Turgut Özal ile yaptığı bir söyleşiyi yayınlar. Güneri Cıvaoğlu, bu söyleşiyi duyururken, esprili bir üslup kullanır ve *“Başbakan Özal ile aramızdan son haftalardan birkaç kez kara kedi, bir kez de jaguar geçti”* der.³⁸ Cıvaoğlu’na göre, Özal ile yaşanan gerginliğin nedeni her ne olursa olsun gazetecilik mesleğinden ödün

³⁶ *Güneş*, “Jaguar faktörü”, 6 Temmuz 1986.

³⁷ *Güneş*, “Saptırmamak”, 20 Temmuz 1986.

³⁸ *Güneş*, “Özal denizde yürürse”, 13 Ağustos 1986.

vermemesidir. “Siyasetçiler yapar biz yazarız. Herkes kendi bildiği işini kendi bildiği doğrultuda yapacak. Siyasetçi siyaset, gazeteci gazetecilik”.³⁹

II.6. 1986 MİLLETVEKİLİ ARA SEÇİMLERİ VEGÜNEŞ

1982 Anayasası’yla, 1980 öncesi iktidar ve ana muhalefet partisi liderlerine getirilen onar yıl siyasi haklardan yararlanma yasağı hâlâ devam etmesine karşın, 1980 öncesinin siyasi oluşumları farklı adlarla da olsa siyaset sahnesine çıkmaya başlamıştır. 1983 seçimlerinin ardından geçen üç yıl sonunda yaşanmaya başlayan bu hareketlenmeleri *Güneş*’in sayfalarına da yansır. Bu durum özellikle 1985 yılı başından itibaren daha yoğun bir şekilde hissedilmeye başlar. 6 Kasım 1983’ten 1985 yılına kadar geçen süreyi “Dikensiz gül bahçesi”ne benzeten *Güneş*, Özal’ın bu süre içerisinde ne siyasetten, ne iş çevrelerinden, ne askeri yönetimden, ne de basından ciddi anlamda bir muhalefet ile karşılaşmadığını söyler. Ancak 6 Kasım’dan bu yana “köprülerin altından çok sular akmıştır” ve siyaset meydanlarında “şenlik” başlamaktadır. *Güneş*, yavaş yavaş siyasi tercihlerinde olabilecek değişimlerin sinyalini verse de, her durumda iktidara olan desteğini çekmek niyetinde değildir.

“Şimdi siyaset manzaraları değişiyor. Dikensiz gül bahçesi tükendi. Yol taşlık araziye açıldı. Ancak bu değişimi abartmak, yadırgamak yanlış olur. Demokrasinin gerçek manzaraları budur. Başpehlivan Özal, siyasete soyunduktan bu yana henüz yeni yeni keyifle güreş tutacak. İlk defa ufukta birkaç “başaltı” pehlivan belirmekte.”⁴⁰

⁴⁰ *Güneş*, “Meydanda şenlik var”, 3 Mayıs 1985.

Siyaset sahnesinde Özal'a karşı bir güç olarak belirmeye başlayan Süleyman Demirel'in partisi DYP'nin 1985 yılı Mayıs ayı içerisinde yapılan kongresi *Güneş* tarafından yakın şekilde takip edilir. Bu kongre ile ilgili verilen haberlerde Süleyman Demirel'in ismi direk telaffuz edilmez; ancak, Demirel'in ismi yerine kullanılan "Bir Bilen" lakabı ile aslında Demirel'e ait olan pek çok açıklama *Güneş*'te yer alır. Hatta bu sürede üçüncü sayfa aynen birinci sayfa gibi düzenlenerek tamamen DYP ile ilgili haberlere ayrılır.

1986 yılına gelindiğinde, siyasi yasakları kaldırılmamış olsa bile yasaklı siyasetçiler fiilen seçim meydanlarında yerlerini almaya ve 28 Eylül 1986 tarihinde yapılacak milletvekili ara seçimleri için halktan oy istemeye başlamışlardır.⁴¹

Güneş, 28 Eylül'de yapılacak ara seçimler öncesinde seçim sonuçlarının özellikle iktidar açısından taşıdığı öneme vurgu yapar. *Güneş*'e göre halk arasında iktidara karşı ciddi bir tepki büyümektedir. Oylar, seçimlerde bu tepkiyi dillendirecek olan partiye yönelecektir. *Güneş*'in iktidar alternatifini olarak gördüğü partiden istediği şey, programını, ilkelerini, tercihini ve modelini açık açık ortaya koymasıdır. *Güneş* seçimler öncesi SHP'nin programında bir çok "yuvarlak lafın" yer aldığı ve "gölgeler içinde" olduğunu belirterek üstü kapalı bile olsa güvendiği parti olarak okuyucularına DYP'yi gösterir.

⁴¹Bülent Ecevit DSP'nin Karabük'teki toplantısına konuşmacı olarak katılmış, Süleyman Demirel ise Bafra ve Samsun 'da DYP için oy istemiştir. Bu seçimlerin bir iktidar değişikliğini yol açması beklenmemekle birlikte halkın siyasal tercihlerindeki değişimleri yansıtmaları bakımından önemli olduğundan söz edilebilir.

“Anavatan’a duyulan her kuşkunun doğrudan SHP’ye siyasi prim yapacağını sanmak büyük hata olur. Anavatan’a kuşku ve güvensizlik duyanların yönelecekleri partinin kuşkulardan uzak ve güvenilir olması gereklidir. SHP bu nitelikte midir?”

Seçim sonuçları *Güneş*’te “DYP darbesi” manşeti ile duyurulur. *Güneş*’e göre seçimin en büyük sürprizi DYP’nin yüzde 24 oy almasıdır. Bu nedenle seçimin galibi DYP’dir.⁴² Cıvaoğlu’na göre, seçim sonuçları orta sağ oylarda büyük bir patlama yaşandığını, sol oyların ise gerilediğini gösterdiğini göstermektedir. Bu yüzden sol kanat yeni politikalar üretmek zorundadır. Yine Cıvaoğlu’na göre, ANAP’ın oylarının gerilemesinin nedeni kırsal kesimde görülen oy kaybıdır. ANAP, sadece kente ve dış ticarete dönük değil, üretime, üreticiye yönelik politikalara da ağırlık vermesi zorunluluğunu görmesi gerekmektedir.⁴³

Seçim sonrası ANAP kabinesinde üç bakanın yer değiştirmesi ve iki bakanın yerine yenilerinin atanması ile yapılan değişiklik *Güneş*’te “Anavatan’a makyaj” olarak değerlendirilir.⁴⁴ 28 Eylül, *Güneş*’in siyasi yasaklara getirdiği eleştirilerdeki artış açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. *Güneş*’e göre seçimlerde DYP’nin aldığı oy oranı Demirel’in artık siyasette ağırlığını hissettireceğinin de göstergesi olmuştur. *Güneş*, bu süreçte siyasetin yeni güçlerinden Demirel’i gözardı etmek niyetinde değildir.

“Demirel’in düşüncelerini özgürce açıklamasından mutluyuz. Demirel’in siyasi haklarına kavuşmasından yanayız. 1988

⁴² Bu seçimlerden alınan sonuçlar şöyledir: ANAP yüzde 32.3, DYP yüzde 23.5, SHP yüzde 22.5.

⁴³ *Güneş*, “DYP Darbesi, 29 Eylül 1986.

⁴⁴ *Güneş*, 17 Ekim 1986

seçimlerinde tüm eski ve yeni politikacıların eşit şartlarda yarışa girmesini istiyoruz”⁴⁵

II.7. MEHMET BARLAS YÖNETİMİNDE GüNEş

Güneri Cıvaoğlu’nun *Güneř*’ten ayrılmasının ardından, yerini *Milliyet*’ten Mehmet Barlas alır. “Gözlem” ismiyle birinci sayfada ýer alan köşesinde yazdığı ilk yazısında Mehmet Barlas geçmişin bitmek bilmeyen kısır kavgalarını sürdürmekten yana değil, uzlaşma ve diyalogdan yana olduklarını söyler. Aynı yazıda Mehmet Barlas, “*Milliyetiyiz, dine saygılıyız, bağımsızlık kavramının günlük siyasi kavgaların bir aracı olarak kullanılmasından yana değiliz*” demekte ve okuyuculara ađdař ve evrensel ölçülere dayalı bir gazete sunma amacında olduklarını ortaya koymaktadır.⁴⁶

1986 milletvekili ara seçimleri sonrasında iktidarın alternatifini olarak DYP’ye doğru yönelen *Güneş*, Mehmet Barlas’ın genel yayın yönetmeni olması ile birlikte yönünü tekrar ANAP’a doğru kaydırır. Bu dönemde, Mehmet Barlas’ın yazılarının ana konusu iktidar, yani ANAP ve Turgut zal’dır.

1983 seçimlerinden sonra geçen üç yıl içerisinde zal bir iniş çizgisine girmiştir. Ancak Barlas bunun nedenini ara seçimlerde DYP’nin gösterdiği başarıya bağlamanın yanlış olduğunu düşünmektedir. Çünkü DYP geniş halk kileleri için bir umut olamaz. Barlas’a göre bu inişin nedeni zal’ı var eden politikalarından uzaklaşılmasından kaynaklanmaktadır.

⁴⁵ *Güneş*, 27 Ekim 1986.

⁴⁶ *Güneş*, “Bu Gazete”, 7 Kasım 1986.

Mehmet Barlas, Turgut Özal ile ilgili görüşlerini sık sık dile getirdiği yazılarında genel olarak iki Özal karakterinden söz eder. Bunlardan ilki, 1983 yılı politikalarını temsil eden Turgut Özal karakteridir. Bu yıllarda Özal, tüm farklı eğilimleri kucaklayan, aynı zamanda hem muhafazakar hem liberal görüşlü, hoşgörülü hem de sosyal adaletçidir. Ekonomide aldığı kararlar ile de cesurdur. Ancak Özal'ın bu özellikleri 1983'lerde kalmıştır. Muzır Yasası, Keçeciler Olayı⁴⁷, turistik bölgelerde bira satışının yasaklanması ve bir dizi uygulama Özal'ın hoşgörülülük ve muhafazakarlık gibi unsurlarını zayıflatmıştır. Üstelik ekonomide de eskisi gibi rasyonel değildir.⁴⁸

Mehmet Barlas, yazılarında Turgut Özal'a bazı eleştiriler yöneltse bile her zaman onun politikalarına olan desteğini ve bağlılığını sürdürmüştür. Barlas'a göre, Özal'ın yapması gereken "silkinip, kendini yenilemesi" dir. Mehmet Barlas'ın Turgut Özal ile ilgili endişeleri onunla yaptığı bir söyleşi sonrası hafifler. Barlas'a göre Özal, ara seçim sonrasında bozulan moralini düzeltmiştir. Bu süreç, aynı zamanda Özal'ın siyasi kimliğinde olumlu bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Teknokrat yanı ağır basan, ekonomiye insan unsurunu ikinci plana atarak bakabilen eski Özal'ın yerine, asıl amacı insanların da tatmin edilmesi olan "politikacı Özal" gelmiştir. Ancak Özal, "teknokrat Özal"da görülen temel nitelikleri de yitirmemiştir. Mehmet Barlas

⁴⁷ Keçeciler Olayı: 29 Kasım 1987 günü yapılan milletvekili genel seçimi sonrası kurulan yeni Turgut Özal Hükümeti ve bunu takiben yapılan ANAP kongresinden sonra çıkan parti içi kuvvetler dengesi Turgut Özal'ı kabinede revizyona yöneltti. Bu arada dinci eğilimleriyle tanınan Mehmet keçeciler için Başbakan yardımcılığı ve Devlet Bakanlığı öngörülmüştü. Ancak Cumhurbaşkanı Evren'in direktmesi üzerine Keçeciler'e Bakanlar Kurulunda yer verilmedi (Tanör, 1995:75).

⁴⁸ Güneş, "Özal inişte", 14 Kasım 1986.

bu söyleşi sonrasında Özal'ı, problemlerin ve zorlukların farkında, bunları çözmede kararlı ve bilinçli bulduğunu söyler.⁴⁹

Güneş, ANAP'a güvenini sık sık ifade etmesine rağmen, iktidara bakışında bir tutarlılıktan söz etmek doğru olmaz.. Genel olarak, Turgut Özal'a ve politikalarına bağlıdır; ancak, bazı olumsuzlukların da görmezlikten gelinmesi de mümkün değildir. *Güneş*'e göre iktidarlar toplum nabzının sadece seçimler ve ara seçimlerle yoklanabileceğini sanmamalıdır. Toplumdaki hoşnutsuzluklar her gün basına ve diğer iletişim organlarına yansır. Özal hükümetinin rotasında bazı düzeltmeler yapması ve eskisinden daha fazla oranda toplum kesimleri ile diyaloga girmesi gerekmektedir. Basının görevi uyarmaktır ve *Güneş* bu görevi yerine getirmektedir.⁵⁰

Güneş, ülkenin içinde bulunduğu durumun hiç de iç açıcı olmadığından, siyasi kadroların geçmişteki tatsız deneyimler hiç yaşanmamış gibi sorumsuzca davrandıklarından, inançların bile siyasi istismar aracı olarak kullanıldığından şikayetçidir. İnsanların kurumlara güveni sarsılmıştır. İktidar, yaygın rüşvet ve kokuşmuşluk söylentilerinin üzerine gidecek yerde bunlar olağanmış gibi sadece seyretmektedir. Demokrasinin dayanakları olan üniversiteler ise suskundur. Basın ciddiye alınmamaktadır.

Mehmet Barlas, bütün bu sorunlara tek çare olarak Özal'ın sunulmasına itiraz ederek *"Anayasa değişikliğinden, yolsuzluk yapan belediye başkanlarının cezalandırılmasına, sıkıntıda kalan sanayicinin*

⁴⁹ *Güneş*, 18 Kasım 1986.

⁵⁰ *Güneş*, "Uyarıyoruz", 29 Kasım 1986.

kurtarılmasından, enflasyonun düşürülmesine kadar her konunun çözümü sanki mümkünmüş gibi Özal'dan beklenmektedir. Bu da mümkün değildir.” der.⁵¹

Mehmet Barlas *Güneş*'te çalışmaya başladığı ilk günlerde, Mehmet Ali Yılmaz'ın kendisine nasıl bir gazete hayal ettiğini sorduğunu, kendisinin de bu soruya *“saygı duyulan ve güvenilen bir gazete olmalı, çalışanlarının mensubu olmaktan gurur duydukları, yolsuzluklarla, haksızlıklarla uğraşan, ama haksız yere ve kanıtlanmamış iddialara dayalı olarak kişilikleri zedelemeyen bir gazete”* şeklinde cevap verdiğini belirtmektedir. Yine Mehmet Barlas'a göre bu gazete dünyada ve yurtda kendi haber ağını kurmalı, hem güncel gerçekleri hem de ileriye dönük gelişmeleri okurlarına duyurabilmelidir. Haber dili sade ve anlaşılır olmalı, basit ve tek boyutlu bir gazete olmamalıdır. Mehmet Ali Yılmaz'ın bu gazetenin tirajının ne kadar olacağı sorusuna ise *“Dünyanın her ülkesinde sansasyona ve tiraj geliştirici yöntemlere başvurmeyen seçkin gazetelerin tirajlarının göreceli olarak fazla olmadığı, buna göre altı ayda 200 bin ve iki yıl içinde 250 bin tiraja ulaşırsa bunun başarılı bir sonuç olacağı”* cevabını verir. Mehmet Ali Yılmaz kendi amacının da böyle bir gazete olduğunu belirtir.⁵²

1988 yılı Mayıs ayında Mehmet Barlas *Güneş*'ten ayrılmak zorunda kalır. 1989 yılı Mart ayında ise daha önce bir çok kez sorunlar yaşadığı *Sabah*'ta yazmaya başlar. 30 Mayıs 1988 tarihine kadar *Güneş*'in birinci sayfasında daha önce Mehmet Barlas'ın yazılarının yayınlandığı köşede

⁵¹ *Güneş*, “İktidarın iflası mı?”, 6 Mayıs 1987.

⁵² *Güneş*, “Bu Gazete”, 19 Şubat 1987.

başka bir yazı yayınlanmaz. Ancak Mehmet Barlas'ın neden *Güneş*'ten ayrıldığı ile ilgili de bir açıklama da yer almaz. Mehmet Barlas, daha sonra anılarında *Güneş*'te çalıştığı dönemi ve *Güneş*'ten ayrılışını şu şekilde anlatır:

“5 milyon aylık, 18 maaş ve 300 milyon liralık transfer parası, bir Mercedes otomobil alarak Güneş’e başyazar ve genel yayın müdürü olarak girdim. Orada da bir buçuk yıl kadar çalıştım ama anlaşılmadık. Sahibi Mehmet Ali Yılmaz, gazetecilikten pek anlamıyordu. Ben tatildeyken evime yazı gönderdi ve böylece Babıali’de ikinci kez işime son verilmiş oldu” (Akpınar,2002:112).

Mehmet Barlas'ın ayrılmasından sonra daha önce de *Güneş*'te çeşitli görevler alan Nahit Duru bu göreve getirilir.

II.8. 1987 HALKOYLAMASI VE TBMM GENEL SEÇİMLERİ

Siyasi yasakların kaldırılması amacıyla 6 Eylül 1987’de yapılan halkoylaması öncesinde *Güneş*, bir çok kez bu halkoylamasının gereksizliğini ifade eder. Özal siyasi yasakları bir sorun halinde halkın önüne getirmiş ve çözümünü de halkoylaması olarak sunduğuna değinen Barlas, Türk toplumunun bir ikilem içine sokulduğunu ve bunun sorumlusunun da Özal olduğunu savunur. ANAP ve Özal bu ikilemin kurbanı olmak üzeredir.⁵³

“Sanki halkoylaması değil de bir seçim bu..Sanki “evet” denirse iktidar değişecek. Özal 12 Eylül Askeri yönetiminin devamı ve yasakları da Özal getirdi. Ey Özal sana ne “evet”ten ve “hayır”dan. Bir devlet adamı gibi soruna yukardan bakıp susamaz mısın? Hatta “ben de aftan

⁵³ *Güneş*, “Özal inişte mi?”, 2 Ağustos 1987.

yanayım” diyemez misin? Yazık bu Türkiye’ye, kendimize istikrarı ve huzuru çok görüyoruz.”⁵⁴

Güneş halkoylamasına üç gün kala istedikleri tek şeyin halkoylaması ertesinde de Türkiye’nin istikrarını koruması olduğunu ve bu yüzden okuyucularını “evet” veya “hayır” yönünde hiçbir öneri sunmayacaklarını söyler.⁵⁵

Güneş 1987 halkoylaması sonrasında siyasi yasakların çok az bir çoğunlukla (yüzde 50.2) kaldırılmasını “ Halk ders verdi” manşeti ile şöyle değerlendirir:

“Türk ulusu eski siyasetçilerin affedilmesini istediğini fakat Özal’ın aleyhinde onların güçlenip yeniden iktidar olmalarını istemediğini göstermiştir. Halkoylaması sonucu, Türk halkının son 7 yıldır yaşadığı kavgasız ve istikrarlı ortamdan mutlu olduğunu kanıtlamıştır. Bu sonuç erken seçime de yansiyarak istikrarlı ve kargaşasız bir dönemi getirecektir.”⁵⁶

Halkoylamasının hemen arkasından, sonuçları kendi açısından bir güven oylaması olarak değerlendiren ANAP hükümeti, genel seçimleri erkene alma çalışmalarına başlar ve seçimlerin 29 Kasım 1987’de yapılmasına karar verilir. Seçimlerde ANAP yüzde 36 oy alarak mecliste 450 sandalyenin 292’sini kazanmıştır. SHP, yüzde 24.8 oy ile 99 sandalye alarak ana muhalefet partisi, DYP ise yüzde 19 oy ve 59 sandalye alarak üçüncü parti olmuştur. Diğer partilerden hiçbiri yüzde 10 barajını geçemediği için parlamento dışında kalır.

⁵⁴ Güneş, “Bıktık artık!” 24 Ağustos 1987.

⁵⁵ Güneş, “Hayırlısı”, 4 Eylül 1987.

⁵⁶ Güneş, “ Özal dönemi”, 7 Eylül 1987.

Seçim sonuçları *Güneş*'te birinci sayfadan "Büyük Millet" başlığı ile yazılan yazıda şu şekilde değeriendirilir:

"Seçim sonuçları Türk halkının aklını ve bilincini bir kez daha kanıtladı. Seçmen sadece koalisyona "hayır" demekle kalmadı, çağdışı akımlara ve din sömürüsüne de izin vermeyeceğini açıkça ortaya koydu. Artık istikrarlı ve kalkınan Türkiye'nin çağdaş uygarlık yolculuğunu kimse engelleyemez. Türkiye daha ileri, daha müreffeh ve daha özgür bir ülke mutlaka olacaktır. Türk halkı buna layıktır".⁵⁷

1987 Halkoylaması ve arkasından yapılan genel seçimlerin sonuçları *Güneş*'in tercihlerinde de bir değışimin başlangıcını temsil eder. Kahraman'a göre *Güneş*'in sahibi Mehmet Ali Yılmaz, halkoylaması öncesinde Süleyman Demirel'i desteklediğini belli edince iktidarın gazabı ile karşılaşmış, *Tercüman* ve *Günaydın* ile birlikte *Güneş*'in de kamu kesiminden gelen ilan gelirleri kesilmiştir. Mehmet Ali Yılmaz, bozulan dengeleri onarmak için Turgut Özal ile diyalog kurmaya çalışsa da başarılı olamamıştır(1996:222). 1986 yılı sonunda, Güneri Cıvaoğlu'nun *Güneş*'ten ayrılmasının ardından Özal'a yakın bir isim olan Mehmet Barlas'ın genel yayın yönetmeni olarak getirilmesi bu diyalog çabalarından birisi olarak yorumlanabilir. Ayrıca Özal, Güneri Cıvaoğlu'nun Demirel ile yaptığı bir telefon görüşmesi hakkında *Cumhuriyet*'te sorulan soruya "Onları Sayın Güneri Cıvaoğlu kendine göre uyduruyor. Devam etsin.." şeklinde bir yorum getirimesi üzerine Güneri Cıvaoğlu, Özal' cevap olarak "Bu suçlamayı ne kendimize ne de 25 yıllık gazetecilik geçmişimize yakıştırırız. Ayrıca bu üslup Sayın Özal'a hiç

⁵⁷ *Güneş*, 30 Kasım 1987

yakışmıyor“ der.⁵⁸ Bu diyalog Güneri Cıvaoğlu aracılığı ile *Güneş* ve Demirel arasında görülen yakınlaşmadan Özal'ın rahatsız olduğunu ifade etmesi açısından önemlidir.

II.12. SABAH İLE KAVGA

Güneş, *Sabah* ile ilk kavgasını 1986 yılı Mayıs ayı içerisinde genel yayın yönetmeni Güneri Cıvaoğlu ve Mehmet Ali Yılmaz'ın sahipliği döneminde yaşar. Kavga'nın nedeni, *Sabah*'ın Beşiktaş'lı Semra Özal'ın, Trabzonspor Başkanı ve *Güneş*'in sahibi olan Mehmet Ali Yılmaz'a 1,5 milyarlık ihale sözü vermesi ve bunun karşılığı olarak Trabzonspor'un Beşiktaş'a şike ile yenilmesini istediği iddiasıdır.⁵⁹

Aslında *Güneş*'in sahibi Mehmet Ali Yılmaz'ı hedef alan bu suçlamaları Güneri Cıvaoğlu yanıtlar. Güneri Cıvaoğlu bu olaya birkaç gün aralıklarla köşesinden değinir. Bu yazılarından ilkinde Cıvaoğlu, *Sabah*'ın yaptığı habercilik anlayışını eleştirir, doğruyu bulmak için hiçbir çaba göstermediklerini, gerçekleri saptırdıkları ve dedikodu gazeteciliği yaptıklarını söyler.⁶⁰ Cıvaoğlu'na göre, Mehmet Ali Yılmaz Trabzonspor Başkanı ve *Güneş*'in sahibi olmasına rağmen bu özelliğini *Güneş*'in yayınlarına hiçbir zaman yansıtmamıştır. *Güneş*, Mehmet Ali Yılmaz'ın *Sabah*'a açtığı 1 milyar

⁵⁸ *Güneş*, “Sayın Özal'a bir bant”, 26 Haziran 1986.

⁵⁹ *Güneş*'te haber şu şekilde duyurulur “*Sabah*'ta Sayın Başbakan Turgut Özal ve eşi Semra Özal ile *Güneş*'in sahibi ve Trabzonspor Başkanı Mehmet Ali Yılmaz'ı olduğu kadar Trabzonlu futbolcuları hatta değerli Beşiktaş kulübünü hedef alan talihsiz ve çirkin iddialar yayınlanmış bulunuyor. *Sabah*'ı bu iddiaları yanıtlamaya çağırıyoruz.”, 28 Mayıs 1986.

⁶⁰ *Güneş*, “Adresi bellidir”, 29 Mayıs 1986.

liralık tazminat davasını sayfalarından duyurur.⁶¹ İlerleyen günlerde bu dava ile ilgili bir haber yer almaz.

Sabah ile ilgili ikinci kavga 1987 yılı Ocak ayında ortaya çıkar. O günlerde *Güneş*'in genel yayın yönetmeni Mehmet Barlas'tır. Kavganın konusu yılbaşı gecesi Kenan Evren'in kızı ve damadı ile aynı masada yemek yiyen Mehmet Ali Yılmaz'ın bunu görüntülemek isteyen bir gazeteciyi tartaklamasıdır. Haber aslında *Tercüman*'da çıkmış ve arkasından *Sabah* "Evren'i üzen damat " manşeti ile haberi vermiştir.⁶²

Olay ile ilgili ilk açıklamayı *Güneş*'e Mehmet Ali Yılmaz yapar. "Olay hakkında haber ve dedikodu yazarların hiçbiri gelip bana soru sormadı. Sadece beni suçladılar" diyen Mehmet Ali Yılmaz'a göre basında kendisi ile çıkan haberlerin nedeni hem bir işadamı hem de bir gazetenin sahibi olmasından kaynaklanmaktadır. *Güneş*'te kendisi ile yapılan röportajda bu durumu "Şaşıyorum hangi gazete sahibi işadamı değil? Üstelik bazıları başarısız işadamı. Ben üzerime aldığım her taahhüdü zamanında bitirir ve borcumu öderim. Bazı işadamı ve gazete sahipleri var. Değil işlerine çevrelerine bile hakim değiller. Muhafazakar görünümlü gazetelerin içinde bir yandan seks ağırlıklı haberlerin çıkmasını önleyemezler bir yandan da başka

⁶¹ *Güneş*, "Futbolcuyuz", 30 Mayıs 1986.

⁶² *Güneş*, 5 Ocak 1987. Ahmet Kahraman ise bu olayı şöyle yorumlamaktadır: "Mehmet Ali Yılmaz, 12 Eylül darbesinin lideri Evren'in ailesiyle de yakın ve sıcak ilişkiler kurmuştu. Böylece sosyete en üst düzeyde takılmış oluyordu. 1987 yılı başında, generalin kızıyla damadını, Uludağ'da ağırlayıp, onlarla arkadaşlık etti. *Tercüman* gazetesi, *Güneş*'e dostça bakmayan baş rakiplerden birisiydi. Çünkü Güneri Cıvaoglu *Güneş*'i kurmak için *Tercüman*'dan ayrılırken, bazı elemanları da birlikte götürmüştü. Aradan geçen yıllara rağmen *Tercüman*'ın patronunun kabaran kını bir türlü dinmiyordu. *Tercüman*'ın muhabiri , Mehmet Ali Yılmaz'ı Kenan Evren'in

işler için aldıkları kredilerin yüksek faizi altında ezilirler” sözleri ile değerlendirir.⁶³ Güneş ile yaşanan bu kavga sırasında Güneri Cıvaoğlu Sabah’ın yazar kadrosu arasındadır. Sabah’ta bu olayı “Bu olayı Sayın Evren’i yıpratmak için kullanmak haksızlık olur” diyerek yorumlaması Güneş’te Sabah’ta bazı etik değerleri kazanma geleneğinin oluşması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilir.⁶⁴

Güneş ile Sabah arasında çıkan en uzun süren anlaşmazlık ise 1987 Nisan ayında yaşanır. Tartışmanın nedeni Mehmet Barlas ve Mehmet Ali Yılmaz’ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan’a bir ihale konusunda baskı yaptığı iddiasıdır. Bu iddia, Mehmet Barlas’ın isminin “iş takipçisi gazeteci” olarak çıkmasına neden olur.⁶⁵ Mehmet Barlas’a göre bu olay şu şekilde gelişir:

“Güneş’in patronu Mehmet Ali Yılmaz gelip “bir arkadaşım İstanbul Belediyesine en düşük fiyatı vermiş, ama ihaleyi kaybetmiş. Olayda rüşvet dönüyor” dedi. Hemen Dalan’a gittim, “Sen rüşvet alıyorsun” dedim. Dalan da “belge var” dedi. Baktık bahsi geçen kişi yüksek teklifi vermiş. En düşük fiyatı veren firma başka firma olduğu için de o kazanmış. Ben dönüp Yılmaz’a “Hırsızlık yok” dedim. Aradan iki ay geçti, İstanbul’a kar yağdı. Gazete bu haberi “İstanbul Belediyesi kara

kızı ve damadını eğlendirirken görünce fotoğraflamak istemesi üzerine Mehmet Ali Yılmaz’ın saldırısına uğramıştı (1996:221).

⁶³ Güneş, 4 Mayıs 1987.

⁶⁴ Güneş, 5 Ocak 1987.

⁶⁵ Sabah’ta bu olay 21 Nisan 1987 tarihinde “İhaleci genel yayın müdürü kim?” manşetiyle ve Bulvar gazetesine dayanılarak, bir gazetenin genel yayın müdürünün, patronun kaybettiği bir ihaleden sonra İSKİ Genel Müdürüne giderek “yazar-çizer sizi unufak ederiz” diye tehdit ettiği ve daha sonra açılan ihaleyi bu müteahhit patronun kazandığı şeklinde verilir. Sabah’ın bir gün sonraki manşeti “Dalan: Bana gelen Mehmet Barlas’tı” olarak verilir. Haberde Bedrettin Dalan’ın açıklamasına yer verilerek, Mehmet Ali Yılmaz’ın Tek-Art firmasının haksızlığa uğradığı görüşünü

teslim oldu" şeklinde verince, Dalan bunun üzerine "Barlas geldi benden patronu için iş istedi, vermeyince şimdi muhalefet ediyor" demiş. Ertesi gün bu sözler Bulvar gazetesinde küçük bir haber olarak çıktı, "iş takipçisi gazeteci" diye. Sabah da o sırada yeni yayınlanmaya başlamış. İşadamı Erdoğan Demirören Özal'la Amerika'ya gidiyor -adam akciğer kanseri-biliyorum buna rağmen Sabah "işadamı yağcılık olsun diye hastaneye yattı" diye bir haber yaptı. Böyle bir asparagas gazetecilik yani. Biz de Demirören ile ilgili doğru haberi Güneş'te yayınlayınca, Bulvar'daki o küçük haberi Sabah manşete taşıdı. Ben de bunun üzerine aldım kalemi elime. 10 gün süren bir savaş başladı. Sonra Güngör Mengi telefon açtı, "Barlas, bizim işimiz seninle değil patronunla diye" (Kalyoncu;2002:70-71).

Mehmet Barlas ve Mehmet Ali Yılmaz'ın Bedrettin Dalan'a bir ihale konusunda baskı yaptığı iddiasının Sabah'ta yayınlanması üzerine Güneş, Sabah'ın sahibi Dinç Bilgin ve ailesinin geçmişine ait bazı iddiaları yayınladı. "Bir ailenin kötü alışkanlığı" başlığıyla verilen haberde, Dinç Bilgin'in ailesinin 1951'de Menderes'in örtülü ödeneği ile makine aldığı, bugün ise Sabah'ın usulsüz teminat mektuplarıyla SEKA'nın sırtından haksız kazanç sağladığı iddiaları yer alır.⁶⁶ Mehmet Barlas, Güneş'te ki köşesinden Sabah'ın başyazarı Güngör Mengi'ye "Bak kardeşim Mengi, özel mülkiyetin ve basın özgürlüğünün teminat altında olduğu tüm ülkelerde , sermaye sahibi olan herkes gazete sahibi olabilir." diye seslenir. "Milliyetin patronu Aydın Doğan da önceki iş hayatındaki başarıları ile Babıaliye patron olmuştur. Bunlar ayıp değildir, gazete sahibi olan kişi müteahhitlik de yapar, pazarlamaçılık da". Güngör Mengi'ye ise şu soruları patronu Dinç Bilgin'e sormasını ister:

Barlas'ın bir gazeteci gibi bildirdiği ve kendisinin ikna edildikten sonra da özür dilediği belirtilir.

⁶⁶Güneş,23 Nisan 1987.

“Madem ki, Bilgin Ailesi böyle mangalda kül bırakmayacak insanlar, o zaman Şevket Bilgin 1951 yılında neden örtülü ödenekten bugünkü rayiçle yüzlerce milyon lira para aldı? Yırtıcı gazetecilik, SEKA’ya baskı yapıp tüm Türk basınının sırtından ve kamu parası ile haksız kağıt almak mıdır? Madem gazete patronluğu böyle üzerine toz kondurulmayacak bir kurum o halde neden iktisat Bankası sahibi Erol Aksoy’u önce teşhir edip sonra da Aksoy’u basın patronu yapmak için ortaklığa giriyor senin patronların?”

Daha sonra yine “bak kardeşim Güngör Mengi” ile başlayan bir üslupla *“Gazete başyazarlarının ve yöneticilerin çalıştıkları müesseselerine de patronlarına da yardım etmelerinin doğal olduğunu ancak “senin patronun kötü, benim patronum iyi mantığının ayıp olduğunu” ekler”*.⁶⁷

İlerleyen günlerde Mehmet Barlas, Sabah’ın Güneş ile yayınlanmaya başladığından beri uğraşmasının nedeni sorar. *“Sabah insanları karalamak üzerine itibar sağlamayı kendine ilke olarak seçmiştir”* der. Barlas’a göre bunun nedeni Yeni Asır ailesinin Selanik’ten kaynaklanan geleneği ile İstanbul basın geleneğinin farklılığından kaynaklanmaktadır. İstanbul basını polemiklerin bile bir düzeyde kalmasına özen gösterir. İstanbul basınında patronları ile çalışanlar birbirine karşı vefalıdır. *“Şu anda Sabah’ın ön sayfasında yazan arkadaşımız Güneri Cıvaoğlu’nun Sabah’ın bütün yayınlarına rağmen, Güneş’in sahibi Mehmet Ali Yılmaz ile manevi bağlılığı devam etmektedir. Sabah’ta Güneş ve Mehmet Ali Yılmaz hakkında çıkan her haberin Cıvaoğlu’nun yüreğini sızlattığını biliyoruz. Çünkü Babıali*

⁶⁷ Güneş, “Güngör Mengi’ye”, 23 Nisan 1987..

gazetecisi , yardımını ve iyiliğini gördüğü birlikte çalıştığı insanlara karşı yöneltilen haksızlıklara üzülür.”⁶⁸

Mehmet Barlas köşesinden bu kez Dinç Bilgin'e seslenir. *“kaç gündür bu sütunlarda 27 yıllık gazetecilik hayatımda ilk kez kullandığım bir üslupla seni suçluyorum”* der. Bunun nedeni *Sabah*'ın başlattığı ve kendisini küçük düşürmeyi planlayan bir yayındır. Dinç Bilgin'in asılsız bir dedikoduyu, resmen de yalanlanmasına rağmen, zedeleyici bir biçimde *Sabah*'ın manşetlerinde sürdürdüğünü söyleyerek işi Güngör Mengi'ye bırakmadan kendisinin yazmasını ister.⁶⁹

Sonraki gün *Sabah* birinci sayfadan Mehmet Ali Yılmaz'ın Kürt İdris, İnci Baba ve Dünder Kılıç gibi mafya babaları ile aynı masada çekilmiş bir fotoğrafını *“Kavgamızın resmidir”* manşeti ile yayınlar. Haberde ise devletin arşivinden alınmış bu fotoğrafın yer altı dünyasının basına el attığının kanıtı olduğunu söyler.⁷⁰

İlerleyen tarihlerde *Güneş* bu kavganın içinde olmaktan ve günlerdir gazeteyi ve okuyucuları bu kavga ile meşgul etmekten dolayı üzüntü duyduğunu belirtir. *“Oysa Güneş'te altı ay önce göreve başlarken sloganımız “eleştiriye evet, karalamaya hayır” diye açıklamıştık. Dinç Bilgin'in bu camia içerisinde yeri olmaması gerektiğini kaç gündür kanıtlamaya çalışıyoruz. Ve*

⁶⁸ *Güneş*, “Selanik-İzmir-İstanbul”, 24 Nisan 1987.

⁶⁹ *Güneş*, “Dinç Bilgin Çık Ortaya”, 25 Nisan 1987.

⁷⁰ *Sabah*, 26 Nisan 1987.

Sabah yüzünden gazetecilik mesleği hakkında yanlış düşüncelere kapılan yüzlerce Türk insanından özür dileriz”⁷¹

Tartışmaya Sabah'ın genel yayın yönetmeni Zafer Mutlu'da katılır. Zafer Mutlu, *Güneş*'te Mehmet Barlas'ın “Sabah Türk basını için çok tehlikeli bir gazetedir” şeklindeki sözleri üzerine şunları yazar: “Evet beyefendi, Sabah gerçekten çok tehlikeli bir gazetedir. Sabah hırsızlar için çok tehlikelidir. Dolandırıcılar, vurguncular için tehlikeli bir gazetedir. Kumarhaneciler için çok tehlikelidir, ihalede mafya yöntemleri kullanan müteahhitler için tehlikelidir. Ihale takipçileri için tehlikelidir.”⁷²

Güneş'te olayın bundan sonraki sürecinin mahkemelerde devam edeceğinin işaretleri “Sabah adalet önünde” manşeti ile verilir. Haberde Mehmet Ali Yılmaz ve Mehmet Barlas'ın Sabah aleyhine 20 milyardan fazla tazminat davası açtıkları yer alır. Sadece “*Güneş*” imzalı ve üslubundan Mehmet Barlas'ın yazdığı anlaşılan yazıda ise artık sorunu gazete sütunlarından çıkarıp Türk adaletine götürdükleri ifade edilir.⁷³

Sabah ile *Güneş* arasındaki son anlaşmazlık ise Sabah'ın “Basındaki Ortak” manşeti ile verdiği, *Güneş*'in sahibi Mehmet Ali Yılmaz ile Kemal Horzum'un ortak oldukları iddiasıdır. Bu iddiadan iki gün sonra Mehmet Ali Yılmaz'ın yeğeninin Dinç Bilgin'e silah çektiği haberi Sabah'ta yayınlanır.⁷⁴ *Güneş*'in bu haberlere cevabı Sabah'ın kasıtlı yayınlarına bir yenisini eklediği

⁷¹ *Güneş*, Bu Kavgaya Biz Niye Girdik”, 26 Nisan 1987.

⁷² Sabah, 26 Nisan 1987.

⁷³ *Güneş*, 27 Nisan 1987.

⁷⁴ Sabah, 2 Ekim 1988.

sözleri ile yapılır. Mehmet Ali Yılmaz, birinci sayfadan *Güneş* okurlarına seslenerek hakkında çıkan haberlere her türlü yasal hakkını arayarak cevap vereceğini söyler. Arkasından “*Güneş*’ten”, imzasız yazısı ile kurşunlanma olayının Mehmet Ali Yılmaz ile ilgisinin olmamasına rağmen bu olay ile *Güneş* arasında bağ kurulmaya çalışıldığı ve *Güneş* olarak bu iddialara dur diyecekleri cevabı verilir.⁷⁵

II.12. GÜNEŞ’İN ASİL NADİR’E SATILMASI VE KAPANMASI

İngiliz vatandaşı, Kıbrıslı bir Türk işadamı olan ve tarım, gıda, tekstil, elektronik, denizcilik, turizm alanlarında yatırımları bulunan Asil Nadir, 1988’de Türkiye’de bazı gazeteleri satın almaya başlar. İlk olarak Haldun Simavi’nin sahibi olduğu *Günaydın*’ı 40 milyar liraya ve arkasından 6 yerel, iki ulusal gazeteyi satın alır⁷⁶ (Paran:1992:38). Asil Nadir’in Türk basınına girişi *Güneş*’te “Asil Nadir *Günaydın*’ı aldı” başlığı ile duyurulur. Haberin devamında Asil Nadir’in yapılan anlaşma ile *Günaydın*’ın dışında Veb Ofset grubuna bağlı *Tan*, *Kocaeli*, *Sakarya*, *Konya Yeni Meram*, *Adana Express*, *Ankara Ulus*, *Kıbrıs* ve *Ekonomik Bülten* gazetelerinin de sahibi olduğu bilgisi yer almaktadır.⁷⁷ Böylece Asil Nadir basının büyük patronları arasında yerini alır. Ayrıca Asil Nadir’in Türk basınına girişi ile Türk basınında tekelleşme ve uluslararası sermayenin girişinden açıkça söz edilebilir (Dalbudak,2001).

⁷⁵*Güneş*, 5 Ekim 1988.

⁷⁶ Münir’in aktardığına göre henüz Asil Nadir piyasada yokken, *Günaydın*’ın sahibi Haldun Simavi *Günaydın*’ı Mehmet Barlas’a yarısı peşin yarısı taksitle beş milyon dolara teklif etmiştir.Yine Münir’e göre Simavi’nin beş milyon dolara elinden çıkarmaya hazır olduğu bir malı birkaç ay sonra yedi misli fiyatına Asil Nadir’e nasıl satabildiği ve bu satıştan kimlerin ne kadar komisyon aldığı ilginç bir spekülasyon konusudur(1993:174)

⁷⁷ *Güneş*, 7 Temmuz 1988

Asil Nadir, bu ilk atağının ardından 1989 yılı başında *Güneş* ve *Gelişim* dergi gruplarını da alarak Türk basını içerisindeki yayılmasını sürdürür. *Günaydın*'ın satın alınmasına benzer şekilde bir çok soru işaretleri ile dolu olarak, *Güneş*'i Mehmet Ali Yılmaz'dan 80 milyon dolara satın alır. Bu fiyatın *Güneş*'in asıl fiyatının yaklaşık 10 katı olduğu söylenir. Asil Nadir, *Güneş*'i liberal, özgürlükçü, batılı bir gazete haline getireceğini, farklı bir gazete yapacağını söylemektedir (Münir,1993:174).⁷⁸ Asil Nadir, *Güneş*'i alınca herkesin dikkati bu girişime çekilir.

Güneş'in yeni sahibinin Asil Nadir olduğu *Güneş*'te Orhan Duru'nun yazısı ile şu şekilde duyurulur:

*"Güneş yedi yaşında bir kuruluş. Basın dünyasında genç sayılabilecek bir yaş bu. Genç oluşumuzun dinamizmini, sevecenliğini, heyecanını yaşıyoruz. Bunu okurlarımız da hissediyor. Üstelik bu gazete kuruluşundan bu yana aydınlık ve yansız haberciliği uyumla ve hoşgörülle sürdürerek basınımızda saygın bir yer sağladı. Mehmet Ali Yılmaz'ın Güneş'in bu yolda ilerleyişinde unutulmayacak katkıları oldu. Gazetemizin yeni sahibi Asil Nadir'in dediği gibi "Türk basınının kilometre taşlarından biri olan Güneş", bu yerini daha da sağlamlaştırarak yayın hayatına devam edecek."*⁷⁹

⁷⁸Metin Münir Asil Nadir'in basın sektörüne girmesinde *Sabah* Genel Yayın Yönetmeni Zafer Mutlu'ya dayanarak Turgut Özal ve oğlu Ahmet Özal'ın büyük rolü olduğunu belirtmektedir."Onlar basından çok şikayetçiydiler. Kendilerini destekleyecek bir gazete peşindeydiler. Asil Nadir'in çok parası olduğunu, Türkiye'de büyük yatırımlara girdiğini, Türkiye'den büyük paralar beklediğini görüp onu ustaca bu işin içine çektiler. Bu işin bir tarafında muhakkak Turgut Özal Bey'in kendisi vardır." Asil Nadir'in basın sektörüne girmesinden birkaç ay sonra Özal, Resmi Gazete'de bir hükümet kararı yayınlatarak gazetelerin televizyonda promosyon yapma yasağını kaldırdı. Mutlu'ya göre Özal yasağı Nadir'in gazetelerinin önünü açmak için yapmıştı (Münir,1993:175).

⁷⁹*Güneş* , "Aynı Yönde İlerliyoruz", 16 Ocak 1989.

20 Şubat 1989 tarihinden itibaren de *Güneş*'in künyesinden Mehmet Ali Yılmaz'ın ismi çıkartılır. *Güneş*'in 80 milyon dolara yani gerçek fiyatının yaklaşık on misline satıldığı bilinmesine karşın Mehmet Ali Yılmaz, bu satıştan çok zarar ettiğini söylemiştir. Güneri Cıvaoğlu'na göre ise, *Güneş* çok büyük paralarla satılmış ve bu satıştan çok büyük karlar elde edilmiştir.⁸⁰ *Güneş*'i satmaya bir anda karar verdiğini söyleyen Mehmet Ali Yılmaz, bunun nedenini ise şöyle açıklar:

Özal'ın 2,5 gazete kalacak gibi açıklamaları vardı. Kimi kastettiğini tam anlamıyordum ama sanırım beni değildi. Siyasetçilerin medyadan bazı beklentileri oluyor. Ben her zaman objektif olmaya çalıştım. Kasti ve inadına bir habercilik yaptırmadım. Gazetecilerin işine de pek karışmadım. Benim çalışanlarıma kapım her zaman açıktı. Sorunların rahatça ifade edilebileceği bir ortam sağladım. Bir patron-çalışan ilişkisi yerine o müessesenin bir parçası olarak birlikte çalıştık. Tarafsızlık, objektiflik ve gerçeklik benim için önemlidir. Ama zaman zaman hatalarımız, siyasilerin hoşuna gitmeyen yönlerimiz olmuştur.”⁸¹

Asil Nadir'in parlak dönemi 1991'de Londra'daki işlerinin bozulması üzerine sona erer. Hakkında sahtekarlıktan dava açılarak bütün hesaplarına el konulur. Türkiye'de satın aldığı gazeteler bir süre reklam, promosyon ve lotaryacılık ile tirajlarını korumaya çalışırlarsa da gelen para kesilince büyük sorunlar baş gösterir (Kahraman,1996:226) *Günaydın* ve *Tan* gazetelerinde çalışanlar 8 aylık maaş, ikramiye ve yaklaşık 50 milyar tutarında kıdem tazminatını alamadıkları için direnişe geçerler. Yönetime el koyarak Yeni *Günaydın* ve *Süper Tan*'ı çıkarırlar. Haziran 1993'te her iki gazeteyi de Bekir

⁸⁰ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

⁸¹ Mehmet Ali Yılmaz ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

Kutmangil adında genç bir işadını satın alır. Çalışanları *Güneş*'i kurtarmak için her yolu deneseler de 6 Mart 1992'de *Güneş*'in yayınına süresiz ara verildiği açıklanır.⁸² Gazetede çalışan 263 kişi kendilerine önceden haber verilmediği gerekçesiyle gazeteden bir süre daha ayrılmazlar (Topuz,1996:164). *Güneş* ile ilgili çalışanlarının alacak ve tazminat davaları yıllarca devam eder.

Mehmet Ali Yılmaz, *Güneş*'in kapanmasını şu sözlerle değerlendirir:

*"Satarken aslında bunun Güneş'in sonu olabileceğini hiç aklıma getirmemiştim. Ama daha sonra baktık ki rüzgarlar başka yönlerden esmeye başladı. Bizim büyük uğraş, alınteri ve para kayıpları ile bir yerlere getirdiğimiz gazete kapandı. Çok üzüldüm."*⁸³

Güneri Cıvaoğlu, kendisi ayrıldıktan sonra *Güneş*'e yaşanan süreci "*Güneş* gazetecilerin elinden gazeteci olmayanların eline geçti ve daha sonrada küçüle küçüle sona yaklaştı" sözleri ile tanımlar. Cıvaoğlu *Güneş*'in kapanışını sonrası hissettiklerini ise şöyle ifade eder:

*" 'Üzüldün mü' dersiniz bilmiyorum. Bilinçaltımda üzüldüm belki de. Güneş'in benden sonraki dönemi beni çok ilgilendirmedir. Çünkü bu Güneş benim Güneş'im değildi ve çalışan herkese karşı borcumu ödemiştim".*⁸⁴

⁸² *Güneş*'in yazarlarından Cengiz Çandar Asil Nadir ile görüşmek için Londra'ya gider. Asil Nadir hakkında dava açılmış ancak tutuklanmamıştır. Cengiz Çandar, Asil Nadir'e: " –Nadir Bey, *Güneş* sizin smokininizdir. Smokininize sahip çıkın" der. Ancak Asil Nadir'in smokinini düşünecek hali kalmamıştır, o can derdindedir. (Kahraman,1996:226))

⁸³ Mehmet Ali Yılmaz ile görüşme, 10 Mayıs 2003.

⁸⁴ Güneri Cıvaoğlu ile görüşme,10 Mayıs 2003.

II.11. GÜNEŞ'TE MEHMET ALİ YILMAZ DÖNEMİ TİRAJ VE PROMOSYON UYGULAMALARI

Güneş, Mehmet Ali Yılmaz'a satıldığı zaman günlük 200 bin civarında satmaktadır. 1984 yılı Ocak ayındaki tirajı yaklaşık 86 bin artarak 286 bin olur ve Mayıs ayında Güneri Cıvaoğlu'nun *Güneş*'ten ayrılmasına kadar ortalama 252 bin civarında satar. 9 Mayıs 1984 tarihinde *Güneş*'ten ayrılan Güneri Cıvaoğlu ekibinin yerine, genel yayın yönetmeni olarak Nezih Demirkent ve başyazar olarak Oktay Ekşi başlar. Cıvaoğlu'nun ayrıldığı Mayıs ayında günlük tiraj 200 bin iken Haziran ayından itibaren satışlar düşmeye başlar. Temmuz ayında 158 bine, 1984 yılı sonuna kadar ise ortalama 152 bine kadar düşer. Bu dönemde yaşana tiraj azalmasının nedeni *Güneş*'in yaşadığı genel yayın yönetmeni değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Mithat Sirmen, Nezih Demirkent'in Cıvaoğlu döneminde yapılan promosyonları beğenmeyerek, daha çok kitap ağırlıklı promosyonlara yöneldiğini söyler.⁸⁵ Kendisi ile yapılan görüşmede Mehmet Ali Yılmaz da bu dönemde promosyona karşı mücadele ettiğini söylemiştir.

"Güneş büyük doğan bir gazete idi. Tirajı hiçbir zaman çok aşağılara inmedi. Çok iyi bir kadro ile çıkıyordu. Vizyonu açık bir gazete idi. Ama Babıali'deki koşullar gazetecinin gazetecilik keyfini promosyonla kaybettirmiştir. Gazetecinin gazeteyi yaptığı işle, yazdığı haberle, mizanpajı ile değil de sanki onun yanında verdiği promosyonla sağlıyormuş kompleksine sokulduğu bir dönemdir. O yıllar bunun

⁸⁵ Mithat Sirmen ile görüşme, 7 Mayıs 2003

mücadelesini çok verdim. Gelin şu promosyondan kurtulalım, rekabetimizi tezgahta verelim, hangimiz daha iyi gazete çıkarıyor isek okuyucu onu alsın diye çabaladım.”⁸⁶

Ancak 1985 Şubat ayında satışlar *Güneş*'in daha önce hiç inmediği bir düzey olan 150 binlere iner. Lotarya ve promosyona alışmış olan *Güneş* okuyucusu için Nezih Demirkent döneminin daha çok kitap ağırlıklı promosyon uygulaması tatmin edici olmaz. Mehmet Ali Yılmaz, tirajın daha da düşmesini beklemeden Cıvaoğlu'nu yeniden *Güneş*'e çağırır. Cıvaoğlu *Güneş*'e tirajı yeniden yükseltecek yoğun bir promosyon uygulaması ve taksitli satış kampanyası ile döner. Cıvaoğlu'nun döndüğü 1985 Mart ayında tiraj 194 bine, Nisan ayında 300 bine yükselir. Mayıs ayında *Güneş* Pazarlama aracılığı ile peşin fiyatına, uygun taksitlerle satılacağı duyurulan Suzuki otomobil kampanyası tirajı ortalama 500 bine kadar çıkartır. Mayıs ayı ortalaması 500 bin olmasına rağmen, bu ay içerisinde günlük tirajın 700 binlere kadar yükseldiği günler de olmuştur. Güneri Cıvaoğlu tirajın 700 bin olduğunu okuyucuları ile “yeniden merhaba” sözleri ile paylaşırken, *Güneş*'in dokuz aylık bir ayrılıktan sonra yeniden ait olduğu yere, yani ilk üçe döndüğünü söyler.

⁸⁶ Mehmet Ali Yılmaz ile görüşme, 9 Mayıs 2003.

“Güneş günde net 650 bin dolayında satıyor. Bu noktaya süratle fakat sağlıklı tırmandı. Şubat ayı ortalama satışı 152 bindi, Mart ayı 194 bin, Nisan’ın ikinci yarısında satışımız 400 bini aşmıştı.”⁸⁷

Cıvaoğlu, tirajın üç ay içerisinde bu şekilde yükselmesini gazetecilik anlayışlarına bağlar. Ancak Cıvaoğlu’na göre önemli olan tiraj değil, iyi ve etkin gazete yapabilmektir. *Güneş*, doğru ve diri habercilik anlayışı ile bunu da yakalamıştır.⁸⁸

Güneri Cıvaoğlu’nun *Güneş*’ten tamamen ayrıldığı 24 Ekim 1986 tarihine kadar satışlar ortalama 210 binlerde seyreder. Güneri Cıvaoğlu’nun ayrılmasının ardından Mehmet Barlas’ın başladığı 1986 Kasım ayında *Güneş*’in tirajı 154 bindir. Mehmet Barlas ile birlikte *Güneş*’in reklam ve promosyon oranında bir azalma göze çarpar. *Güneş*, bu dönemde tiraj kaygısını ikinci plana atar. Bunu zaman zaman Barlas’ın gazetenin yayın anlayışı hakkındaki yazılarından anlamak mümkündür. Barlas bu yazılarında özetle, alışılmış tiraj arttırma yöntemlerini kullanmayacaklarını; yani kupon kesip biriktirerek buzdolabı, otomobil, ev dağıtmayacaklarını söyler.⁸⁹ Ancak,

⁸⁷Cıvaoğlu’nun verdiği bu rakamlar, Basın İlan Kurumu’ndan alınan satış rakamları ile uygunluk göstermektedir. Ayrıca 20-26 Mayıs 1985 tarihleri arasında diğer gazetelerin satışları şu rakamlar ile belirtilir:

Hürriyet: 657.000
Güneş: 652.000
Tan: 604.000
Sabah: 459.000
Milliyet: 290.000
Tercüman: 247.000

⁸⁸*Güneş*, “*Güneş*, üç büyükten biri”, 20 Mayıs 1985.

⁸⁹*Güneş*, “Bizden Size”, 1 Aralık 1987.

Mehmet Barlas'ın bu açıklamasına rağmen Cıvaoğlu döneminde başlanan promosyon ve lotarya uygulamaları bu dönemde de devam eder.⁹⁰

Mehmet Barlas'ın *Güneş*'in tirajını ilk altı ay için 200 bin olarak hedeflediği göz önünde bulundurulursa, genel yayın yönetmenliğini yaptığı ilk altı ay içerisinde 190 bin tiraja ulaşarak bu hedefine az bir farkla da olsa ulaştığı söylenebilir. Mehmet Barlas'ın *Güneş*'ten ayrıldığı 1988 yılı Mayıs ayına kadar ortalama tirajı ise 170 bindir.

Güneş, 1989 yılı Şubat ayında Asil Nadir tarafından satın alındığında tirajı 100 binlere kadar gerilemiştir. *Güneş*'in 700 bin tiraj ile başladığı yayın hayatında tirajı, 1982 yılından 1990 yılına kadar geçen sürede günlük 81 binlere kadar düşer.⁹¹

⁹⁰ 1983-1989 yılları arasında uygulanan promosyon ve lotarya kampanyaları şunlardır:

Aralık 1983- Resimli Ansiklopedik Sözlük, 30 Günde 30 Milyon.

Nisan 1984- 790 Kişiye Deniz Kenarında Bedava Yaz Tatili, 7 Öğrenciye İngiltere'de bir ay süre ile İngilizce Kursu, 50 Öğrenciye Bodrum'da hem dilkursu hem tatil.

Ocak 1985- Bir kişiye 5000 Dolar, iki kişiye 5000 Mark, üç kişiye 5000 Frank.

Mayıs 1985- Peşin fiyatına taksitle Suzuki otomobil.

Kasım 1985- 30 kupona herkese Kalp ve Vitamin Rehberi, 100 adet atari bilgisayar, 30 kupona New Webster İngilizce Seti.

Aralık 1985- 19999 Milli Piyango Bileti.

Nisan 1986- 30 kupona Müslümanlığının Temel Bilgileri.

Temmuz 1986- Çekilişle Renault 9, yatak odası takımı, Commadore bilgisayar, Marmaris'te Yüzer Otel'de Komple Tatil, Vestel TV ve video, Grundig müzik seti.

Mart 1987-30 Kupona Resimli İnsanlık Tarihi Ansiklopedisi, Guinness Genel Kültür Ansiklopedisi, Modern Tarih Sözlüğü.

Mayıs 1988- 21 kupona çekilişle 10 kişiye 5'er altın, 150 kişiye 1'er altın, 5 kişiye 2000 Mark, 15 kişiye 1000 Mark.

Ağustos 1988- 5 adet çamaşır makinası, 5 adet buzdolabı, 5 adet fırın, 5 adet bulaşık makinası.

Eylül 1988- Çekilişle 1 Mercedes otobüs, 20 motosiklet, 50 bisiklet.

Ekim 1988- Dayalı döşeli daireler, son model şahin, arçelik mini fırın

Ocak 1989- 5 günde, 5 kupona çekilişle 35 hediye.

⁹¹ *Güneş*'in 1984-1990 arası aylık ve günlük tiraj bilgileri için Bkz. TABLO IV.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1980'li yılların başından itibaren Türkiye'nin iktisat politikalarındaki değişikliklerle beraber önce yazılı basından başlayarak genel olarak medya alanına sermayenin yatırımları da artmaya başlamıştır. Bu anlamda *Güneş*, daha önce toplumun tanık olmadığı genişlikte bir reklam kampanyası; gazeteci, yazar ve teknik ekibe ödenen büyük transfer ücretleri ve yüksek maaşlar ile medya alanına yapılan yoğun bir sermaye yatırımının başlangıcını temsil eder. Bu süreçte *Güneş* gazetesinin yeni biçimiyle yayınlanabilmesi için ne kadar harcama yapıldığını bilmiyoruz, ancak bunun ciddi rakamlar olduğu düşünülebilir.

Güneş, 12 Eylül askeri darbesi ertesinde, sıkıyönetim koşullarının hakim olduğu ve gazetelerin bir baskı ortamında, kapatılma riski ile yayınına devam ettiği bir siyasi ortamda yayınına başlamıştır. Bu dönemde *Güneş*, sıkıyönetim kararları ve askeri çevreler ile bir çatışma yaşamamıştır.

1980'li yıllar basının kendi içinde büyük değişimlerin yaşandığı yıllardır. Öncelikle *Güneş* büyük transfer ücretleri ile maaşlar ödeyerek oluşturduğu kadrosu ile Babıali'de dengeleri değiştirmiş, diğer gazetelerinde kendilerini değiştirme ihtiyacı içerisine girmelerine neden olmuştur. Tiraj arttırma kaygısı ile o güne kadar uygulanmamış yoğunlukta bir promosyon ve lotarya uygulamasına başlamıştır. Ancak yoğun promosyon uygulamaları sonrası yükselen tirajlar uygulama bittiğinde düşmüştür. Bu durum *Güneş*'in

satışlarında promosyon ve lotaryanın çok etkili olduğunun ve sabit bir Güneş okuyucu kitlesinin oluşmadığının göstergesidir.

Güneş, 1990'lı yıllarda bir çok gazetenin temel yayın politikası içerisinde olan siyasi görüşü ne olursa olsun her okura hitap etmek anlayışını 1980'li yılların başında önce bir çok farklı gazeteden transfer ederek oluşturduğu yayın kadrosu ile "geniş bir yelpaze oluşturma", "her görüşten insanı kucaklama", "dört eğilimi birleştirme", "güleryüzlü olma", "kavgadan uzak durma", "ilerici-demokrat" olma gibi söylemleri ilk olarak kullanarak bir anlamda öncü olmuştur. 1990'lı yıllarda *Sabah*, *Yeni Yüzyıl*, *Radikal* gibi gazetelere hakim olan bu anlayış; 2000 yılında *Hürriyet* gazetesinde Ertuğrul Özkök'ün *Hürriyet* gibi kitle gazetelerinin amacının bir süpermarket yaratmak olduğu yönündeki söylemi ve "*Her görüşten insan olacak, ancak okur istediğini okuyacak*" sözleri ile ifadesini bulmuştur. (Bali,2002:223)

Güneş sayfa yapısındaki dinamik, bol renkli fotoğraf kullanması, başlıklarda kullandığı dil, fotoroman, çizgi roman gibi görsel unsurları sık kullanması ile de basın içerisinde yeni bir anlayışın uygulayıcısı olmuştur.

Güneş'in 1982-1989 yılları arasına damgasını vuran iki patron ve üç genel yayın yönetimi dönemi vardır. Ancak genel olarak bu değişiklikler *Güneş*'in yayın politikasında, tercih ve yönelimlerinde belirgin bir değişiklik yaratmamıştır. *Güneş* yayınlandığı günden itibaren 1980'li yılların politikalarını destekleyen bir gazete olmuş, iktidar ile ilişkilerini bozmaktan kaçınmıştır.

Güneş'in incelenen birinci dönemi "Çavuşoğlu/Kozanoğlu Dönemi" olarak adlandırılan ve 24 Ocak 1980 sonrası ekonominin yavaş yavaş şekillendiği, sermayenin basın alanına ilgisinin arttığı bir dönemdir.

Bu süreçte *Güneş*, 1980 sonrası ekonomik ve sosyal yaşamın düzenleyicisi olan 24 Ocak kararlarının Türkiye için bir "dönüm noktası" olduğunu savunmuş ve bu kararları değerlendirirken ülkenin 24 Ocak 1980 öncesi içinde olduğu "kötü" şartların göz önünde bulundurulmasını istemiştir. 1982 yılı ortalarında banka ve bankerlik sisteminin girdiği bunalım ve bir çok bankerin batması sürecinde bu olayların 24 Ocak kararları sonrası uygulanan serbest faiz politikaları ile bağının kurulmasından kaçınılmış, okuyuculara "endişeye gerek yok" mesajı verilmiştir. *Güneş* bu dönemde ekonomik sistemi ve hükümeti asla eleştirmemiştir. Kastelli'nin yurtdışına kaçması ve Türkiye'de yaşanan mahkeme süreci *Güneş*'te geniş yer tutmuş ancak bu haberler bir tür polisiye olay olarak sunulmuştur. *Güneş*'e göre bankerlerin çöküş nedeni bu sistemin bir hukuk disiplini altında verilmemesidir. Hükümetin yarattığı bir güven ortamının insanları paralarını bankerlere yatırmaya yönelttiğine dair bir eleştiriye rastlanmaz.

Güneş, 12 Eylül askeri darbesinin yapılış gerekçelerini ve sonuçlarını eleştirmekten uzak durmuş, ülkede yaşanan "kavga ve kaos" ortamına son verdiği ve "huzuru" sağladığı gerekçesi ile desteklemiştir. 1982 Anayasası *Güneş*'e göre yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilir. Anayasanın çoğunluk oyları ile kabul edilmiş olması ve Kenan Evren'in cumhurbaşkanı seçilmesi ise halkın artık geçmişe dönmek istemediğinin göstergesidir.

Güneş, Kenan Evren'i rejimin ve istikrarın koruyucusu olarak görmüş, varlığının meşruiyetini hiç tartışmamış ve iyi ilişkilerini devam ettirmiştir.

Güneş, 1983 yılında iktidara gelen ANAP hükümeti ve Turgut Özal'ın uyguladığı politikaların 1985 yılına kadar olan bölümünün her zaman arkasında olmuş, 1985'ten sonra ise iktidara karşı yumuşak bir eleştiri üslubu ile "uyarmış"tır. Ancak *Güneş*'e göre Özal ekonomi politikaları açısından yeri doldurulamayacak, alternatifsiz bir liderdir. Zaman zaman çevresindeki bazı kimselerin etkisi altında kalarak yanlış kararlar almakta, basın ile gereksiz kavgalara girmekte, üslubunu ayarlayamamakta olsa bile siyaseti onsuz düşünmek mümkün değildir.

Çalışmanın ikinci bölümünde yer alan "Mehmet Ali Yılmaz Dönemi", basının kâr sağlamanın yanı sıra siyasi itibar sağlamanın araçlarından biri olduğunun anlaşılması bakımından önemlidir. Sahip olduğu gazete ile siyasi arenada bir yer edinen Mehmet Ali Yılmaz, basın alanında kazandığı bu desteği ileride kendisi de siyasete girerek pekiştirmiştir. Böylece 1980'li yıllarda kurulan basın-sermaye-siyaset ilişkisinin üç ayağı da tamamlanmıştır.

Güneş, bu dönemde de iktidar ile ilişkilerini hiçbir zaman bozacak polemiklere ve direk iktidarı hedef alacak tartışmalara girmekten uzak durmasına rağmen, "gazetecilik adına" yaptığı bazı uygulamalar ile (jaguar olayı gibi) iktidarın gazabına uğrayabilmiştir. Bu tür gerilimlerin hemen ertesinde ise bu ortamı yumuşatmak için iktidarı öven bir tutum takınmıştır.

Aslında *Güneş*, ülkede yaşanan gelir dağılımındaki dengesizlik, işsizlik oranındaki artış, asgari ücretin düşüklüğü, giderek artan pahalılığa gibi halkın

karşı karşıya olduğu sorunlara sayfalarında yer verirken bile asıl olarak Özal'ın bakışını bu yöne çekmek, Özal'ın kendine çekidüzen vermesini sağlamak amacını taşımaktadır. Bunu yaparken, Özal'ın enflasyonu dizginlediği, uluslararası kuruluşlarda Türkiye'nin itibarını yükselttiği, ihracatı arttırdığı gibi başarılı bulduğu uygulamalarını sayar. *Güneş*'in muhalefet anlayışı iktidarın karşısında değil, onun çok yakınında olarak ve onu yaptığı bazı hatalara karşı onu önceden uyarmak olarak şekillenmiştir. Zaten basının görevi de "uyarmak"tır. *Güneş* halkın yanında olmak, halkın sözcüsü olmak, sert muhalefet yapmak gibi bir kaygı taşımaz.

Bütün bu özellikleri nedeniyle *Güneş*, Türk basın tarihi içerisinde önemli değişimleri temsil eden, 1980 sonrası neo-liberal uygulamaların ve yeni basın anlayışının temsilcisi sayılabilecek bir gazetedir. Çalışmanın kapsamı dışında kalan 1989 yılı sonrası yani Asil Nadir'in patronluğu dönemi ise uluslararası sermayenin Türk basınına girişi ve *Güneş*'in de içinde bulunduğu bir çok gazeteyi satın alması 1990'lı yıllara damgasını vuracak tekelleşme olgusunun da önünü açmıştır.

KAYNAKÇA

1. Ahmad, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1995.
2. Akpınar, Hakan, **Onların Hikayesi Nasıl Gazeteci Oldular**, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2002.
3. Alemdar, Korkmaz, **İletişim ve Tarih**, Ankara, İmge Yayınevi, 1996.
4. Arcayürek, Cüneyt, Demokrasi Sürecinde Basın, **Basın 1980-1984**, AGD Yayınları, Ankara, 1984.
5. Balaban, Mürşide, **1980-1983 Yılları Arasında Türk Basını**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.
6. Bali N. Rifat, **Tarzı Hayattan Life Style'a**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.
7. Barlas, Canan, **Bab-ı Ali'den Çiftetelli'ye, Türk Medyasının Kartelleşme Öyküsü**, İstanbul, Birey Yayıncılık, 2002.
8. Belge, Murat, **12 Yıl Sonra 12 Eylül**, 3. baskı, İstanbul, İletişim Yayınevi, 1993.
9. Belsey, Andrew, **Yeni Sağ, Toplumsal Düzen, Yurttaşlık Hakları**, Murekkep 1, Çev.H.İçeren, Ankara, 1994.
10. Birand, Mehmet Ali, Bila, Hikmet, Akar, Rıdvan, **12 Eylül Türkiye'nin Miladı**, 1. basım, İstanbul, Doğan Yayıncılık, 1999.
11. Boral, Gülay, **24 Ocak Kararları ve Basın(1980-1985) Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet Gazeteleri Üzerine Bir İnceleme**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.

12. Boratav, Korkut, **1980’li Yıllarda Türkiye’de Sosyal Sınıflar ve Bölüşüm**, 2. Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1995.
13. Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985**, 6. baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1998.
14. Çölaşan, Emin, **24 Ocak: Bir Dönemin Perde Arkası**, 9. baskı, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1985.
15. Ekzen, Nazif, “Medya ve Ekonomi: Türk Basın Endüstrisinde Yoğunlaşma-Toplulaşma-Tekelleşme Yapısı (1965-1995)”, **Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar**, İstanbul, Afa. Yayınları, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1995.
16. Erdoğan, İrfan, **Araştırma Dizaynı ve İstatistik Yöntemleri**, Ankara, 1998.
17. Güngör, Nazife, Tellan, Tolga, “Neo-liberalizmin İzlerini Dergilerde Sürmek”, **Medya ve Kültür 1. Ulusal İletişim Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, İletişim Dergisi Yayınları, 2000.
18. Kahraman, Ahmet, **Cici Basının Sefalet Ve Rezaleti**, İstanbul, Tümsamanlar Yayıncılık, 1996.
19. Kalyoncu, Cemal A., **Derin Gazeteciler**, İstanbul, Zaman Kitap, 2002.
20. Karaca, Emin, **Türk Basınında Kalem Kavgaları**, İstanbul, Gendaş Yayınevi, 1988.
21. Kazgan, Gülten, **Tanzimattan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.
22. Kuruç, Bilsay, “Önsöz” , **Bırakınız Yapsınlar Bırakınız Geçsinler Türkiye Ekonomisi 1980-1985**, 3. basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1987.

23. Münir, Metin, **Sabah Olayı**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1993.
24. Oktay, Ahmet, **Toplumsal Değişme ve Basın**, İstanbul, BFS Yayınları, 1987.
25. Özgen Murat, **Türkiye’de Basının Gelişimi ve Sorunları**, İstanbul, İ. Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, 2000.
26. Paran, Bora, **Bir imparatorun İç Yüzü Asil Nadir**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1992.
27. Sağnak, Mehmet, **Medya- Politik (1983-1993) Yıllarında Medya Politika İlişkileri**, İstanbul, Eti Yayınevi, 1996.
28. Schick,C.,İrvin, Tonak, A.,Ertuğrul, “Sonuç”, **Geçiş Sürecinde Türkiye** , 3. baskı, İstanbul, Belge Yayınları,1998.
29. Sönmez, Mustafa, **100 Soruda 1980’lerden 1990’lara Dışa Açılan Dünya Kapitalizmi**, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1992.
30. Sönmez, Mustafa, **Türkiye Ekonomisinde Bunalım II. Kitap**, İstanbul, Belge Yayınevi, 1982.
31. Sönmez, Mustafa, **Türkiye’de Holdingler Kırk Haramiler**, 5. basım, Ankara, Arkadaş Yayınevi, 1992.
32. Sönmez, Mustafa, **Filler ve Çimen-Medya ve Finans Sektöründe Doğan/Anti-Doğan savaşı**, İstanbul, İletişim Yayınevi, 2003.
33. Tanör, Bülent, “Siyasal Tarih 1980-1995” , **Bugünkü Türkiye 1980-1995**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995.
34. Tılıç, L. Doğan, **Utaniyorum Ama Gazeteciyim**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998.
35. Topuz,Hıfzı, **Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi**, 2. baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1996.

36. Yıldırım,Abdurrahman, “Bankerler Krizi ve Kastelli”, **75 Yılda Para’nın Serüveni**, Bilanço 98 Yazı Dizisi, İstanbul, 1998.

İNTERNETTEN ALINAN MAKALELER VE BİLGİLER

1. **12 Eylül’ün Bilançosu**, www.78ilervakfi.org., 08.07. 2002.
2. George,Susan, **Neoliberalizmin Kısa Tarihçesi: Seçkin Ekonomi Yirmi Yılı ve Yapısal Değişim Şansları**, www.antikapitalist.net/makaleler,2003.
3. Makaskesen, Kıvanç, Kurtuluş, Hakkı, **Türk Futbolunda “Alman’a Bakış”**, www.verkaç.org/tez,2003.
4. Kaya, Raşit, **Gazetecilik Mesleği Dibe Vurdu**, www.jurnal.net/arşiv,19 Ekim 2001.
5. İnal, Kemal, **Neo-liberal Eğitim Politikaları ve Üniversiteler**, www.özgür-radyo/postmodernizm, 2.06.2002
6. Dalbudak, Şulecan; **Türkiye’de Basın İşletmeleri**; www.medyakronik.com/makaleler/2001.

GAZETELER:

Güneş Gazetesi :1982-1989

Sabah Gazetesi : Nisan 1987

**İ.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

GÖRÜŞMELER:

1. Nazmi Bilgin 28 Mart 2003
Saat:15.35-17.00
2. Süleyman Coşgun 16 Nisan 2003
Saat:10.00-11.00
3. Mithat Sirmen 5 Mayıs 2003
Saat:15.00-16.00
4. Sencer Güneşsoy 6 Mayıs 2003
Saat:16.00-16.30
5. Nahit Duru 08 Mayıs 2003
Saat:11.00-11.30
6. Mehmet Ali Yılmaz 9 Mayıs 2003
Saat:15.00-15.20
7. Güneri Cıvaoğlu 10 Mayıs 2003
Saat:17.30-18.30
8. Önder Şenyapılı 12 Mayıs 2003
Saat:13.30-14.00

Ardıç, Aslıhan, Güneş Gazetesi (19 Şubat 1982-19 Şubat 1989), Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof.Dr. Korkmaz ALEMDAR, 144s.

ÖZET

Bu tezin konusu, Türkiye’de 1980 sonrası yaşanan basının sermaye ile birleşmesi sürecinin ilk örneklerinden sayılabilecek olan Güneş gazetesinin 1982-1989 yılları arasındaki yayın anlayışının incelenmesidir.

Güneş, 1982 yılında basına çok yüksek yatırımlarla giren Ahmet Kozanoğlu ve Ömer Çavuşoğlu gibi iki işadamlarının ardından Mehmet Ali Yılmaz ve Asil Nadir gibi iki patronu ile basın sektöründe astronomik ücretlerle istihdam sağlayarak yeni bir dönemi başladığının habercisi olmuştur.

Güneş, Türk basının bu değişimi yansıtmalarının yanı sıra 1980 sonrası uygulamaya konulan yeni ekonomi ve toplum anlayışının da destekleyicisi olmuştur. Her görüşten oluşturduğu muhabir ve yazar kadrosu, büyük reklam kampanyaları ile yayına başlaması ile aynı yıllarda yayınlanan diğer gazetelerden farklı olmuş, büyük tirajlara ulaşmıştır. Ayrıca Güneş Türk basınında promosyon, lotaryacılık uygulamaları, başlık seçimi, haber anlayışı ile kendinden sonra gelen pek çok gazeteye öncülük etmiştir.

ABSTRACT

This thesis attempts to examine the newspaper, Güneş (1982-1989), which constitutes one of the first examples of the marriage between capital and press in 1980's in Turkey. Güneş was firstly bought by two businessmen, Ahmet Kozanoğlu and Ömer Çavuşoğlu, who invested big amounts of money on the newspaper. Mehmet Ali Yılmaz and Asil Nadir have also been the patrons in the life of this newspaper in Turkish press. Güneş, has had a special place in Turkey by starting a new period, in which, astronomical salaries were given to the workers of press during all its rich patrons mentioned above.

In addition to its role as Güneş as a reflector of changing social and economical structure of Turkey in 1980, Güneş has also been a big supporter of this new structure. Güneş managed to be different from all the other newspapers of the same period in Turkey by having writers from different view sand by reaching higher circulation levels. Furthermore, Güneş pionered many other newspapers by its promotion and lotary companies, headlines, approach to making news in Turkey, in the following years.

TABLO I: 24 OCAK 1980-1990 TARİHLERİ ARASI GAZETE KAĞIDI FİYATLARINDAKİ ARTIŞ

<u>Tarih</u>	<u>Ton/Lira (KDV hariç)</u>
24.01.1980	13.000
25.01.1980	41.000
Temmuz 1981	60.000
Kasım 1981	75.000
Mart 1982	98.000
Ocak 1983	119.000
Ocak 1984	131.000
Haziran 1984	175.000
Haziran 1985	261.000
Aralık 1986	322.000
Mayıs 1986	374.000
Kasım 1987	515.000
Ocak 1989	1.390.000
Nisan 1989	1.460.000
Aralık 1990	1.930.000

* Dalbudak, Şulecan; Türkiye’de Basın İşletmeleri; www.medyakronik.com/makaleler/2001.

TABLO II: 1980-1990 TARİHLERİ ARASI GAZETE FİYATLARINDAKİ ARTIŞ.

<u>Tarih</u>	<u>Gazete Satış Fiyatı</u>
1980	10 TL.
1982	30 TL.
1983	40 TL.
1984	50 TL.
1985	100 TL.
1986	200 TL.
1987	300 TL.
1988	400 TL.
1989	500-600 TL.
1990	800-1.000 TL.

* Dalbudak, Şulecan; Türkiye’de Basın İşletmeleri; www.medyakronik.com/makaleler/2001_

TABLO III: 1982-1989 TARİHLERİ ARASI GÜNEŞ’İN FİYATLARINDAKİ ARTIŞ.

<u>Tarih</u>	<u>Güneş’in Satış Fiyatı</u>
20 Şubat 1982	20 TL
1 Kasım 1982	30 TL
8 Ağustos 1983	40 TL
1 Mayıs 1984	50 TL
1 Eylül 1985	80 TL
8 Şubat 1986	100TL
3 Mart 1987	130 TL
24 Kasım 1987	150 TL
20 Aralık 1987	200 TL
11 Mayıs 1988	300 TL

*Bu veriler Güneş Gazetesinden derlenmiştir.

TABLO IV: 1982-1990 YILLARI ARASINDA GÜNEŞ GAZETESİ'NİN AYLIK VE GÜNLÜK TİRAJLARI

YIL	AY	AYLIK TİRAJ	GÜNLÜK TİRAJ
1982	Şubat	7.840.562	652.859 (10 gün hesap edilmiştir)
	Mart	20.061.186	461.867
	Nisan	19.907.310	484.299
	Mayıs	20.199.418	482.606
	Haziran	17.639.546	419.778
	Temmuz	15.260.752	376.963
	Ağustos	10.742.741 (22 günlük hesap edilmiş)	176.034 (9 Gün Kapatılmış)
	Eylül	12.326.038	342.858
	Ekim	12.364.533	276.594
	Kasım	9.978.226	221.918
	Aralık	10.678.425	230.667
	Ocak	12.335.871	281.951
1983	Şubat	9.836.115	261.750
	Mart	11.666.798	295.338
	Nisan	12.337.589	323.067
	Mayıs	12.303.225	316.389
	Haziran	11.914.693	311.628
	Temmuz	12.781.245	354.515
	Ağustos	13.161.856	350.680
	Eylül	10.727.389	303.123
	Ekim	11.482.965	286.116
	Kasım	9.978.226	232.478
	Aralık	9.016.907	199.723
	Ocak	12.060.252	286.116
1984	Şubat	9.993.469	263.961
	Mart	10.133.312	237.434
	Nisan	9.305.650	224.475
	Mayıs	8.898.766	200.918
	Haziran	7.831.831	184.371
	Temmuz	6.874.098	158.910
	Ağustos	6.822.071	146.146
	Eylül	6.153.439	151.274
	Ekim	6.103.622	125.226
	Kasım	6.032.978	129.666
	Aralık	7.583.328	178.174

YIL	AY	AYLIK TİRAJ	GÜNLÜK TİRAJ
1985	Ocak	7.105.354	161.912
	Şubat	5.965.061	152.335
	Mart	8.155.656	194.458
	Nisan	11.933.990	302.243
	Mayıs	19.186.641	500.487
	Haziran	17.063.082	456.305
	Temmuz	-	-
	Ağustos	5.781.739	140.407
	Eylül	8.659.092	200.406
	Ekim	9.429.104	215.835
	Kasım	7.903.970	184.103
	Aralık	8.003.669	189.181
1986	Ocak	9.339.063	221.857
	Şubat	11.780.661	345.134
	Mart	11.596.661	276.542
	Nisan	11.034.905	289.086
	Mayıs	10.508.239	234.031
	Haziran	7.978.688	195.613
	Temmuz	7.959.130	190.948
	Ağustos	6.451.101	142.040
	Eylül	7.356.678	175.885
	Ekim	7.188.958	153.088
	Kasım	7.261.202	154.768
	Aralık	7.456.668	168.154
1987	Ocak	7.636.385	165.465
	Şubat	7.711.432	198.395
	Mart	10.935.182	271.720
	Nisan	8.709.077	186.641
	Mayıs	11.055.545	269.614
	Haziran	6.755.306	164.475
	Temmuz	7.110.591	158.967
	Ağustos	5.855.397	144.879
	Eylül	8.082.018	201.461
	Ekim	8.134.394	186.683
	Kasım	7.923.381	199.946
	Aralık	8.315.943	200.131

YIL	AY	AYLIK TİRAJ	GÜNLÜK TİRAJ
1988	Ocak	7.688.717	183.319
	Şubat	6.656.984	162.703
	Mart	7.579.465	172.844
	Nisan	6.579.170	156.220
	Mayıs	5.401.132	133.052
	Haziran	5.486.134	116.151
	Temmuz	-	-
	Ağustos	-	-
	Eylül	6.786.362	153.474
	Ekim	7.137.975	164.719
	Kasım	-	-
	Aralık	-	-
1989	Ocak	6.568.365	152.079
	Şubat	4.954.754	101.803
	Mart	5.862.982	113.791
	Nisan	4.818.737	84.522
	Mayıs	4.934.467	74.700
	Haziran	5.681.158	107.481
	Temmuz	4.855.021	80.672
	Ağustos	4.034.189	52.062
	Eylül	-	-
	Ekim	4.930.022	74.719
	Kasım	3.281.037	42.087
	Aralık	5.326.188	73.759
1990	Ocak	5.376.188	78.067
	Şubat	3.972.647	62.002
	Mart	3.683.719	64.304
	Nisan	4.818.737	68.512
	Mayıs	-	-
	Haziran	-	-
	Temmuz	3.771.738	83.725
	Ağustos	4.950.894	103.547
	Eylül	-	-
	Ekim	-	-
	Kasım	5.048.976	106.657
	Aralık	4.661.703	83.852

*Bu veriler Basın İlan Kurumu'ndan elde edilmiştir.

EK I

T. C.
ANKARA VALİLİĞİ

Emniyet Müdürlüğü

22 Ağustos 1973

Şube 1. A Sayı: 1
Konu : I

136488

/ / 197
Ankara

**İktisat ve Piyasa
Gazetesi'nin isim
değişikliği Hk.**

BASIN YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 26 AĞUSTOS 1969 tarih ve 78737
sayılı yazımıza,

İlimizde neşredilmekte olan " İKTİSAT
VE PİYASA GAZETESİ " sahibi ÜLKÜ BİLGİN Valilik
Makamına vermiş bulunduğu 20.12.1973 tarih ve
G-2 sayılı dilekçe ile ;

1 ŞUBAT 1974 tarihinden itibaren gazete
te ismind " GÜNEŞ " olarak değiştirmiş olup, ya-
zı işleri müdürlüğüne de NAZMİ BİLGİN'in getiril-
diğini bildirmiştir.

Nazmi BİLGİN hakkında gerekli tahkikat
yapılmış olup alınacak cevap ayrıca bildirile-
cektir.

Bu hususla ilgili olarak tanzim edilen
gerekli belgeler İçişleri Bakanlığına , Basın Ya-
yın Genel Müdürlüğüne sunulmuştur.

Bilgilerine arz ve rica ederim.

D a ğ ı t ı m :

İçişleri Bakanlığına

Basın Yayın Gen. Müd.

Ankara C. Savcılığına

A. K. M. KOZEN

Vali Muavini

Ankara Valisi Y.

Ankara C. Savcılığına

GİZETESİ

133064

24-12-1973 - 8

22 AĞUSTOS 1973
16074

T.C. YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MÜDÜRLÜĞÜ

İKTİSAT VE PİYASA

Günün En Gerekli Gazetesi

MENEKŞE SOK. BİRLİK APT. 9/7 YENİŞEHİR - ANKARA

TEL : 17 85 55
I.2.1974

Basın Yayın
Genel Müdürlüğüne

Gazetemiz 15 Şubat 1974 gününden itibaren günlük siyasi gazete olarak ve GÜNEŞ adı ile çıkacaktır.
Durum Ankara Valiliğine bildirilmiştir.
Yeni iş yeri adresimiz ve telefon numaralarımız aşağıda gösterilmiştir. Bilgilerinizi rica ederiz. Saygılarımızla.

Adres:

İbrahim Müteferrika sok.
Fazilet han Kat 4. Ankara
Telefonlar: II 59 15... II 87 93

Ülke Bilgin

İKTİSAT VE PİYASA

Genel Müdürlüğü

Yenişehir - Ankara

1777

4.7.1974

EK III

SURET

Türkiye Cumhuriyeti №24030

5 Ağustos 1974

T. C.
ANKARA
ONDÖRDÜNCÜ
NOTERİ

S. Halis TOKDEMİR

Ulus İhane E, Blok No.111
(Denizcilik Bankası Üstü)

TEL : 11 83 47
10 64 28

GÜNEŞ-Günlük-Siyasi Gazete

İbrahim Huterriha Sk. Tazminat İhane Kat 4 ANKARA

DEVİR PROTOKOLÜ

Sahibi bulunmayan Ankara'da intisar eden GÜNEŞ Gazetesini 15/ Temmuz/1974 tarihi itibariyle, her türlü imtiyaz hak ve unvanı ile aşağıdaki şartlar dahilinde HAZMİ BİLGİN'e devredilmiştir.

1.- Sosyal-Sportif Kurumuna olan 57.822.52 TL borcu HAZMİ BİLGİN'den aynen kabul eder.

2.- Güneş Matbaasılık T. A. Ş. lehine verilen 22 Mart 1974 tarih ve 9255 sayılı 25.000.-TL.lik ve 29 Mayıs 1974 tarih ve 16523 sayılı 10.000.-TL.lik Ankara Ondördüncü Noterlik'tenca tanzim edilen cam'an 35.000.-TL.lik temliklerince ödenmesini HAZMİ BİLGİN aynen kabul eder.

3.- Oğku Bilgin'in Güneş gazetesini adına Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğündeki 10.000.-TL.lik iştirak hissesini HAZMİ BİLGİN'den tahsil ederek devretmiştir.

4.- Umumi Mafsalat lehine tanzim edilen 150.000 TL.lik bonoları HAZMİ BİLGİN'den kabul eder.

5.- Rodaslı firmasına verilen 15.000.-TL. ve Ajans 1 firmasına verilen 12.000.-TL.lik bonoları HAZMİ BİLGİN vadelerinde ödenmeye kabul eder.

6.- Bu tarihten itibaren Basın İlan Kurumunda tahakkuk etmiş ve edecek bütün hakların tahsil yetkisi HAZMİ BİLGİN'e ait olacaktır.

İşbu devir protokolünün taraflarca kabul ve imza etmiştir.

DEVİR EDEN

ÖLÜ BİLGİN adına

Umumi Vekili

ÖZCAN BİLGİN

Tunalı Halmi 54(15
ANKARA

DEVİR ALAN

HAZMİ BİLGİN

Bahçelievler 5.Cad.

17/6 ANKARA

1512 sayılı Kanuna göre her türlü Harç, Damga Vergisi ve Resim Maktuz Kargılığı Tahsil Edilmiştir.

24030

5 Ağustos 1974

Bindokuzdayetmişdört yillıkustos ayının beşinci
günü.5.8.1974
Dairende yazılan bu Devir Senedi altındaki imzaların
hüviyetleri gösterdiği 3103 numaralı Sarı Başın kartı
ile anlaşılan Eskişehir 1987 D.lu HAZMI oğlu ÜZCAN
BİLCİN'in olduğunu ve Ankara 6. Noterliğinden tasdikli
16.9.1968 tarih 33292 numaralı Vekaletname'nin 5.8.19 74
tarih ve 31666 numara ile verilmiş Fotokopi suretine
istinaden ÜLKÜ BİLCİN namına bilvekele hareketle
vi diğer taraftan yine 3103 sayılı Sarı Başın kartı
ile anlaşılan Erzurum 1950 d.lu Turhan oğlu HAZMI BİLCİN
in olduğunu ve yanında imzalandıklarına onaylandı.5.8.1974

24030

5. Ağustos 1974

Ankara 6. Noterliğinin 16.9.1968 tarih ve 23292 sayılı
Umumi vekaletnamesiyle Devir yetkisine haiz olduğu
anlaşılmıştır. 5.8.1974

285.30 Harç ve
1398.40 Damga Vergisi
Tahsil Edilmiştir.

Değer : _____ İmza Adı : _____

Nev'i	Asıl	Örnek	Toplam
Harç			
D. Vergisi			
Resim			
D. Kâğıt			
V. TOPLAMI			
N. Ücreti			
Yazı Üc.			
Muk. Üc.			
Kademiye			
Çevirme			
S. TAHSİLAT			
GENEL YEKÖN			

KONTROL EDİLDİ

GÜNEŞ

Günlük Siyasi Gazete

EK IV

İbrahim Müteferrika Sokak
Fazilet işhanı kat 4
11 59 15
D : 11 87 93

Ankara

5.3.1974

Not. 12.2.1974 tarihinde
yazınlanmaya başladı.

A-10864

Basın Yayın ve Turizm

Genel Müdürlüğüne

Ankara

1-Bilindiği gibi İktisat ve Piyasa adı ile çıkmakta olan gazetemiz daha evvel yazı ile bildirildiği gibi 12.Şubat. 1974 gününden itibaren günlük siyasi olarak Güneş adı ile çıkmaya başlamış ve gazetelerimiz Genel Müdürlüğüne günde günde gönderilmektedir.

2-Gazetemiz kadrosunda bulunanlarla yeniden kadroya alınanların mukaveleleri eklidir.

3-Gene gazetemiz kadrosunda olupta 28.2.1974 tarihli itibariyle aramızdaki mukavelesi fesh edilenlerin isimleri aşağıda gösterilmiştir.

Yeni Basın Kartları yönetmeliği gereğince durumu bildirirken başkaca tarafımızdan yapılacak bir işlem olup olmadığının bildirilmesini rica ederiz.

Saygılarımızla

Ülku Bilgin

GÜNEŞ

Günlük Siyasi Gazete

Ek: 10 Sarı basın kartı beyannamesi

10 anlaşma sureti

Mukavelesi fesh edilenler ve tarihleri

1-Nuri Emre	28.2.1974
2-Namık Kemal Unsal	31.1.1974
3-Mifti Çetin	28.2.1974

5386

MÜHÜR	
3076-20	Tarih: 7.3.1974

T.C.
İSTANBUL İLİ
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : 37491

İVEDİ

3 Kasım 1975

EK V

ŞUBE : 1.Basın.M.2

KONU : Güneş Gazetesi Hk.

TURİZM VE TANITMA BAKANLIĞI
BASIN YAYIN GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi : a) 2.9.1975 gün ve Em.Şb.1.Basın.31563 sayılı yazımız.
b) İçişleri Bakanlığının, 16.9.1975 gün ve Em.Gn.Md.Dair
Gen.Güv.Şube.Basın A.3 164239 sayılı yazıları.

Valiliğimize, 20.1.1975 tarihinde verilmiş olan Nazmi Bilgin im
zalı ve 17.1.1975 tarihli tek bir dilekçe ile Ankara'da muntazir
GÜNEŞ Gazetesinin idare merkezinin İstanbul'a nakledildiği bildirilm
tir. Adı geçene verilen, 28.1.1975 tarih ve Em.Şb.1.Basın 3299 sayılı
cevabi yazımızla, ilimizde Güneş isimli bir mevkiye imtiyazının olduğu
5680 sayılı Basın Kanununun 14.maddesine göre aynı isim imtiyazının
ikinci bir şahsa verilemeyeceği bildirilmiş ise de, idare merkezi Ga
galoğlu Başmusaip Sokak Gün Han No.19 numara, sahibi Katibe Bilgin, y
işleri müdürü Hulusi Turgut gösterilmek suretiyle, 1.8.1975 tarihinde
bu yana " G Ü N E Ş " adlı gazetenin nesredildiği görülmüş ve soruml
lar hakkında, 5680 sayılı Basın Kanununun 14.maddesine muhalefetten
muamele yapılması için hazırlanan tahkikat evrakı, 29.9.1975 tarih ve
Em.Şb.1.Basın (34454) sayılı yazımızla, ilimiz C.Savcılığına intikal
ettirilmiştir.

C.Savcılığının, 16.10.1975 tarih ve Basın Bürosu 1975/770 Hz.s
lı cevabi yazıları ile takipsizlik kararı verildiği bildirildiğinde

Bu durum muvacehesinde olunacak muamelenin işe' rını arz ve ri
ederim.

İSTANBUL VALİSİ NAMINA

NEHAT FÖRGE
Vali Muavini

D A G I T I L A :

İçişleri Bakanlığına

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı
Basın Yayın Genel Müdürlüğüne

Ankara Valiliğine

5317

21622

6.11.75

6.11.75

EK VI

IV E D I

Basın Kartı Hizmetleri Şubesi Müdürlüğü

3 Kasım 1975

1115-1316

Ankara ve Güneş gazete-
leri Hk.

27.1.1976

İmni : a) 2.8.1975 gün ve Le.Şt.İ.İ.İ. 31363 sayılı yazınız.
b) İçişleri Bakanlığının, 16.9.1975 gün ve Le.Şt.İ.İ.İ. 31363 sayılı yazınız.
Gen.Şt.İ.İ.İ. 104239 sayılı yazınız.

Valiliğine, 20.1.1975 tarihinde verilmiş olan birinci bilgilerin
20.1.1975 tarihinde verilen birinci bilgilerin 20.1.1975 tarihinde
Güneş gazetesinin idare Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bildirildi.
Bu adı gereği verilen, ANKARA 1975 tarih ve 31363 sayılı
yazınızda, ilminde ilminde ilminde ilminde ilminde ilminde ilminde
1975 sayılı basın kararının 14. maddesiyle 1975 sayılı intiyazının
1975 sayılı basın kararının 14. maddesiyle 1975 sayılı intiyazının
Evelce Ankara'da yayınlanmakta olan idare merkezlerini
İstanbul'a naklederek bu ilde yayınlarını sürdürmeleri gerekmesiyle
İstanbul Valiliğine müracaat eden ve anılan Valiliğe; daha önce aynı sorum
isinde intiyaz hakları verilmiş olduğundan kendilerine intiyaz hakkı
verilmeyen fakat buna rağmen yayınlanmaya devam eden Güneş ve Ankara
gazeteleri hakkında açılan mahkukat neticesi İstanbul Cumhuriyet
Savcılığınca takipsizlik kararı verildiği İstanbul Valiliğinin
27.10.1975 tarih ve 36999/47897 sayılı ve 3.11.1975 tarih ve 37491/
48442 sayılı yazılarında belirtilmektedir.

Bu yazılara verilecek cevaba esas olmak üzere yazılarda be-
lirtilen hususların incelenmesi için uygun görüldüğü takdirde ya-
zının Hukuk Müsavirliğine havalesini arz ederim.

TAMER

Erdoğan TAMER
Genel Müdür

2 yazı örneği.

EK VII

T. C.
TÜRİZM VE TANITMA BAKANLIĞI
Hukuk Müsavirliği

XIV- 180

Konu:

Ankara

11.3.1976

Bakanlık Makamına

İlgi: 27.1.1976 tarih Basın Kartı Hiz. Şb. Md. 1115-1316

sayılı yazı.

Aynı il sınırları içinde, evvelce imtiyazları alınmış olan isimler altında gazete yayınlamak üzere müracaat etmiş olup, birden fazla gazeteye aynı isimle yayın imtiyazı verilemeyeceğinden, bu müracaatı ilgili Valilikçe reddolunduğu halde yayına devam eden Günes ve Ankara Gazeteleri hakkında Cumhuriyet Savcılığınca verilen tekipsizlik kararları getirtilerek incelenmiştir.

5680 Sayılı Basın Kanunumuz, aynı isimle birden fazla mevkute yayınlamayacağına amir açık bir hüküm ihtiva etmemektedir. Ancak Kanunun 8 ve 9. maddelerine uygun olarak hazırlanacak beyannamenin mevkutenin yayınlanacağı yerin en büyük mülkiye amirliğine verilmesiyle, aynı Kanunun 14. maddesi uyarınca müracaat sahibinin beyannamede belirtilen ad üzerinde bir fikrî hakkı tesekkül eder ve bunun sonucu olarak, bir baskısı bu ismi bir başka mevkute de kullanamaz. Ancak bu hak 14. madde ile sınırlı olup, beyannamede ismi bildirilen kişi beyannamenin verildiği tarihten itibaren bir sene içinde mevkuteyi yayınlamaz veya yayına başladıktan sonra bes

*Basın Kanununa
18.3.1976
[Signature]*

1670	3063
18.3.1976	

yıl süreyle yayına ara verirse, beyanname hükümsüz kalır ve sağladığı diğer haklarla birlikte isim üzerindeki hak da düşer.

Diğer taraftan, 5846 sayılı fikir ve sanat Eserleri Kanununun "Haksız Rekabet" başlığını taşıyan 83. maddesi uyarınca, bir eserin adı iltibasa meydan verebilecek surette diğer bir eserde kullanılamaz ve bu fiili isliyen tacir olmasa bile, bu fıkra hükmüne aykırı davranışı halin de hakkında haksız rekabete ilişkin hükümler uygulanır.

Bu hükümlere göre, daha önce Güneş ve Ankara isimleriyle yayınlanmakta olan gazetelerin, sonradan aynı isimlerle yayına başlayan gazeteler hakkında Türk Ticaret Kanununun Haksız rekabete ilişkin 57 ve müteakip maddeleri uyarınca dava yoluna gitmeleri mümkün bulunmaktadır.

Diğer taraftan, 5680 Sayılı Kanunun 9. maddesi uyarınca 8. maddede yazılı hususları ihtiva etmeyen beyannameler verilmiş sayılır. Buna göre, Kanunen kullanma hakkına sahip bulunmadıkları bir isimle mevkute çıkarmak üzere beyanname vermiş olup, kendilerine bu isimler altında mevkute yayınlamak için imtiyaz verilemeyeceği ilgili valilikçe bildirildiği halde yayına devam eden gazeteler tarafından verilmiş olan beyannameler hükümsüzdür ve verilmemiş sayılır. Bu bakımdan söz konusu gazete sahipleri beyanname vermeden mevkute yayınlamış sayılırlar ve haklarında Basın Kanununun 21. maddesinde düzenlenen müeyyidelerin uygulanması gerekir.

Her ne kadar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 165. maddesi uyarınca Savcılıkça verilen takipsizlik kararlarına karşı ilgili Valilikçe Savcının menşup olduğu Ağır Ceza işlerini gören Mahkeme Dairesine en yakın Ağır Ceza Mahkemesi Reisliğine ve tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde itiraz mümkün idi ise de, bu sürenin geçmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu durumda; Güneş ve Ankara isimleri üzerinde ilk imtiyaza

sahip gazetelerin, Türk Ticaret Kanununun 57 ve müteakip maddeleri uyarınca açabilecekleri davalar mahfuz olmak üzere, ilgili Valilikçe yapılacak bir işlemin bulunmadığını bilmütaalea arzederim.

A. ORHAN CEBECİ

I. Hukuk Müşaviri

BY/HÖ.

Basın. Yayı. Genel
Mühürüğü,
15.3.1955

Gültekin ÖZKAN

Gültekin ÖZKAN
Müteşar Yardımcısı